

Δειγματικό
Υποστηρικτικό Υλικό
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Α' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Δειγματικό
Υποστηρικτικό Υλικό
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
Α' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Συγγραφική ομάδα:

Δοκιμαστική έκδοση 2016: Αναστασία Ιωσήφ, Φιλολόγος
Νίκη Ορφανίδου, Φιλολόγος
Ευτυχία Πιπονίδου, Φιλολόγος, Λειτουργός του Π.Ι.

Δοκιμαστική έκδοση 2017: Άννα Γεωργιάδου, Φιλολόγος
Μαρία Μπούκουρα, Φιλολόγος

Δοκιμαστική έκδοση 2018: Νεκταρία Ιωάννου, Σύμβουλος Αρχαίων Ελληνικών
Δρ Ειρήνη Ροδοσθένους, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Δοκιμαστική έκδοση 2020: Νεκταρία Ιωάννου, Σύμβουλος Αρχαίων Ελληνικών
Δρ Ειρήνη Ροδοσθένους, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Συνεργασία:

Ιωάννα Τσιλιγιάννη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας

Συντονισμός εργασιών:

Δρ Ειρήνη Ροδοσθένους, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Εποπτεία:

Δρ Ειρήνη Ροδοσθένους, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Σύνδεσμος Επιθεωρήτρια για τα Αρχαία Ελληνικά

Παύλος Δαπόλας, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Επιστημονική εποπτεία:

Ιωάννης Καζάκης, Ομότιμος Καθηγητής Κλασικής Φιλολογίας, Αριστοτελείου

Πανεπιστημίου, Πρόεδρος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας

Δρ Μαρία Οικονομίδου, πρώην ΠΛΕ

Σχεδιασμός εξωφύλλου:

Χρύσης Σιαμμάς, Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Επιμέλεια έκδοσης:

Μαρίνα Άστρα Ιωάννου, Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Συντονισμός έκδοσης:

Χρίστος Παρπούνας, Συντονιστής Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Α' Δειγματική έκδοση: 2016

Β' Δειγματική έκδοση: 2017

Γ' Δειγματική έκδοση: 2018

Δ' Δειγματική έκδοση: 2020

Εκτύπωση: Κώνος Λτδ

© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ISBN: 978-9963-54-253-6

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου/διδακτικού υλικού που καλύπτεται από πνευματικά δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας / Υ.Α.Π.

ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ η χρήση του αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς σκοπούς, στο πλαίσιο των μαθημάτων στα σχολεία.

Στο εξώφυλλο χρησιμοποιήθηκε ανακυκλωμένο χαρτί σε ποσοστό τουλάχιστον 50%, προερχόμενο από διαχείριση απορριμμάτων χαρτιού. Το υπόλοιπο ποσοστό προέρχεται από υπεύθυνη διαχείριση δασών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: ΜΙΑ ΓΝΩΡΙΜΙΑ 6

ΜΕΡΟΣ Α' : ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1 13

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ξενοφώντας «*Η Αρετή και ο Ηρακλής*»

ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ: *λαμβάνω, οἶκος*

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΑΓΩΝΕΣ

Α' και Β' κλίση ουσιαστικών

Δευτερόκλιτα επίθετα

Ρήμα *εἶμι* (οριστική Ενεστώτα, Παρατατικού, Μέλλοντα)

Προσωπικές αντωνυμίες

Δεικτικές αντωνυμίες

Οριστική βαρύτονων ρημάτων στον Ενεστώτα, Παρατατικό,

Μέλλοντα, Αόριστο, Παρακείμενο και Υπερσυντέλικο

στην ενεργητική και μέση φωνή

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Υποκείμενο - Συνδετικά Ρήματα - Κατηγορούμενο

Αναφορά σε μεταβατικά και αμετάβατα ρήματα

Μονόπτωτα ρήματα με αντικείμενο σε αιτιατική

Σύστοιχο αντικείμενο

Μονόπτωτα ρήματα με αντικείμενο σε γενική και δοτική

ΕΝΟΤΗΤΑ 2 25

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ίσοκράτους «*Ζευς και Τάνταλος*»

ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ: *χράομαι-ῶμαι, γινώσκω*

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΑΓΩΝΕΣ

Σχηματισμός απαρεμφάτου ενεργητικής και μέσης φωνής

Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά Γ' κλίσης

Συμφωνόληκτα ουσιαστικά Γ' κλίσης (αφωνόληκτα και ημιφωνόληκτα)

Ερωτηματική και αόριστη αντωνυμία: *τίς /τί, τίς /τί*

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Απαρέμφατο, έναρθρο, άναρθρο (ειδικό, τελικό)

Ταυτοπροσωπία, Ετεροπροσωπία, Απρόσωπη Σύνταξη

Κατηγορούμενο του αντικειμένου

Δίπτωτα μεταβατικά ρήματα

ΚΕΙΜΕΝΟ: Πλουτάρχου «*Η αγωγή των παιδιών*»

ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ: *βάλλω, λέγω*

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΑΓΩΝΕΣ

Φωνηεντόληκτα και συμφωνόληκτα επίθετα Γ' κλίσης
Σχηματισμός και κλίση μετοχών ενεργητικής φωνής
Εγκλίσεις του ρήματος *είμι* στον Ενεστώτα
Εγκλίσεις βαρύτονων ρημάτων στον Ενεστώτα, Μέλλοντα, Αόριστο και
Παρακείμενο ενεργητικής φωνής

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Εισαγωγή στις δευτερεύουσες προτάσεις
Δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις
Ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ξενοφώντας «*Η Πάραλος αναγγέλλει τη συμφορά*»

ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ: *ἀγγέλλω, πόλις*

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΑΓΩΝΕΣ

Σχηματισμός και κλίση μετοχών μέσης φωνής
Ευκτική του ρήματος *είμι* στον Μέλλοντα
Εγκλίσεις βαρύτονων ρημάτων στον Ενεστώτα, Μέλλοντα, Αόριστο και
Παρακείμενο μέσης φωνής

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Εισαγωγή στα είδη των μετοχών
Επιθετική ή αναφορική μετοχή
Κατηγορηματική μετοχή
Επιρρηματική μετοχή
Η σύνταξη των μετοχών – Συνημμένη και Απόλυτη μετοχή
Εμπρόθετοι προσδιορισμοί

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ξενοφώντας «*Η φιλοπατρία του Αγησιλάου*»

ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ: *τίθημι, φαίνω-ομαι*

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΑΓΩΝΕΣ

Ομαλά και ανώμαλα παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων
Κτητικές αντωνυμίες
Αναφορικές αντωνυμίες (ὅς/ ἧ/ ὅ, ὅστις/ ἧτις/ ὅ,τι)

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Α' και β' ὄρος σύγκρισης
Δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις (επανάληψη)
Ισοδύναμες συντακτικές μορφές ειδικών προτάσεων
Δευτερεύουσες ενδοιαστικές προτάσεις

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ξενοφώντας «*Λόγος του Κλεάρχου προς τους Έλληνες μισθοφόρους*»

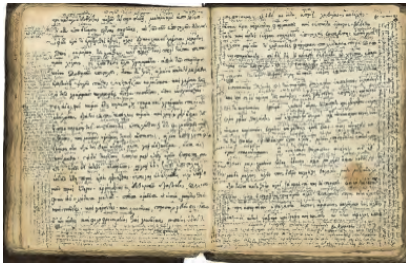
ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ: *ἄγω, δίδωμι*

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΑΓΩΝΕΣ

Αόριστος Β'
Εισαγωγή στους παθητικούς χρόνους
Παθητικός Μέλλοντας Α' και Β', Παθητικός Αόριστος Α' και Β'

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Ποιητικό αίτιο, ενεργητική και παθητική σύνταξη
Δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις
Δευτερεύουσες τελικές προτάσεις

ΟΡΙΣΜΟΣ

Με τον όρο Αρχαία Ελληνική Γραμματεία εννοούμε το σύνολο των γραπτών κειμένων της ελληνικής αρχαιότητας.

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το χρονικό πλαίσιο της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας εκτείνεται σε περισσότερους από δέκα αιώνες, ξεκινώντας από τον 8^ο αι. π.Χ. και φθάνοντας μέχρι τον 4^ο αι. μ.Χ., και χωρίζεται στις ακόλουθες τέσσερις περιόδους:

1^η – Αρχαϊκή περίοδος (από τον 8^ο αι. π.Χ. μέχρι τους Περσικούς πολέμους, 500 π.Χ.)

2^η – Κλασική περίοδος (από τους Περσικούς πολέμους, 500 π.Χ., μέχρι τον θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου, 323 π.Χ.)

3^η – Ελληνιστική περίοδος (από τον θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου, 323 π.Χ., μέχρι τις αρχές της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, 31 π.Χ.)

4^η – Ρωμαϊκή περίοδος (από τις αρχές της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, 31 π.Χ., μέχρι την ίδρυση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, 330 μ.Χ.)

Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ

Η Ελληνική Γλώσσα των κειμένων της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας παρουσιάζει διάφορες μορφές-διαλέκτους, ανάλογα με τα ελληνικά φύλα που την χρησιμοποιούν, την περιοχή και την εποχή της δημιουργίας του κάθε έργου.

Πηγή: *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας*, ΟΕΔΒ, έκδοση β', 2007, σ. 11

ΤΑ ΕΙΔΗ

Τα γραπτά μνημεία της ελληνικής αρχαιότητας διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, τα ποιητικά και τα πεζά:

A. Ποίηση: Εμμετρα κείμενα, όπου κυριαρχεί η φαντασία και το συναίσθημα. Ο ποιητικός λόγος προηγήθηκε του πεζού.

B. Πεζός λόγος: Κείμενα χωρίς μέτρο, όπου κυριαρχεί η κρίση. Μεταγενέστερο δημιούργημα.

Τα επιμέρους είδη της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας διαμορφώνονται ως εξής:

A. Ποίηση

A1. Επική ποίηση

Το έπος είναι αφηγηματικό ποίημα που διηγείται αξιομνημόνευτες πράξεις των ηρώων και των θεών («ηρωικό έπος», π.χ. Όμηρου *Ιλιάς*, Όμηρου *Οδύσσεια*), αποκτώντας στην εξέλιξή του και μια παραφυάδα με διδακτικό περιεχόμενο («διδακτικό έπος», π.χ. Ησίοδου *Έργα και Ημέραι*).

χρύσειον μὲν πρῶτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων
ἀθάνατοι ποίησαν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες.
οἱ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὄτ' οὐρανῶ ἐμβασίλευεν·
ὥστε θεοὶ δ' ἔζων ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες
νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ οἰζύος, οὐδέ τι δειλὸν
γῆρας ἐπῆν, αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοῖοι
τέρποντ' ἐν θαλίησι, κακῶν ἔκτοσθεν ἀπάντων·
θνήσκον δ' ὥσθ' ὑπνῶ δεδμημένοι· ἐσθλὰ δὲ πάντα
τοῖσιν ἔην· καρπὸν δ' ἔφερε ζεΐδωρος ἄρουρα
αὐτομάτη πολλὸν τε καὶ ἄφθονον· οἱ δ' ἔθελημοὶ
ἦσυχοι ἔργ' ἐνέμοντο σὺν ἐσθλοῖσιν πολέεσσιν.
αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψε,
τοὶ μὲν δαίμονες ἀγνοὶ ἐπιχθόνιοι τελέθουσιν
ἐσθλοὶ, ἀλεξίκακοι, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων,
[οἳ ῥα φυλάσσουσιν τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα
ἡέρα ἐσάμενοι πάντη φοιτῶντες ἐπ' αἴαν,]
πλουτοδοταὶ· καὶ τοῦτο γέρας βασιλῆιον ἔσχον.

Ἡσίοδου *Έργα και Ημέραι*, στ. 109-126

Χρυσό πρωτόπλασαν το γένος των βροτών ανθρώπων
οι αθάνατοι του Ολύμπου.
Στην εποχή του Κρόνου, όταν εκείνος δέσποζε στον ουρανό,
ζούσαν κι εκείνοι σαν θεοί· ο νους τους ξέγνοιαστος,
πάθη και συμφορές μακριά τους, μήτε τα μαύρα γηρατειά
τους άγγιζαν· άφθαρτοι κι αναλλοίωτοι, πόδια και χέρια,
στις χαρές δοσμένοι, κι ό,τι κακό έμενε απ' έξω.
Ακόμη κι όταν πέθαιναν, ήταν ο θάνατός τους ύπνος
που τους δάμαζε, κι είχανε όλα τα καλά δικά τους·
χωράφια γόνιμα τους έδιναν καρπό από μόνα τους,
μεγάλη κι άφθονη σοδειά· κι εκείνοι πράοι, ησυχασμένοι
σε έργα ευχάριστα, ευλογημένοι με τα πολλά αγαθά τους.
Κι όταν με τον καιρό της γης το χώμα σκέπασε τούτο το γένος,
έγιναν επιχθόνια πνεύματα, αγνά, καλόγνωμα, να διώχνουν
το κακό, φύλακες των θνητών ανθρώπων.
Αυτοί φυλάν το δίκιο, αυτοί αποτρέπουνε τα ανόσια έργα·
κυκλοφορούν, ντυμένοι την ομίχλη, σ' όλη την οικουμένη,
πηγή ευτυχίας και πλούτου - τέτοια βασιλική τιμή τους έλαχε.

Μετάφραση Δ. Ν. Μαρωνίτη

A2. Λυρική ποίηση

Έντονα συναισθηματικό, αυτό το είδος της ποίησης, τραγουδιόταν με συνοδεία λύρας, απ' όπου πήρε και το όνομά του. Ύλη του είναι η εικόνα του εξωτερικού κόσμου (η φύση) και του εσωτερικού κόσμου του ανθρώπου (τα συναισθήματα). Σε μεταγενέστερο στάδιο χρησιμοποιήθηκαν και άλλα μουσικά όργανα, όπως ο αυλός, η κιθάρα, η φόρμιγγα και η βάρβιτος. Η λυρική ποίηση διακρίνεται στα ακόλουθα είδη: α) **ελεγεία** (αρχικά θρηνητικό τραγούδι, αργότερα εξέφραζε κάθε είδους συναίσθημα), β) **επίγραμμα** (έμμετρη επιγραφή που χαρασσόταν στους τάφους των νεκρών και στα αναθήματα), γ) **ιάμβος** (ποιήματα με περιπαικτικό περιεχόμενο), δ) **μονωδική ποίηση** (το εκφώνουσε ένα πρόσωπο: ένα είδος του διδάσκει την πολιτική σύνεση και την ευσέβεια), ε) **χορική ποίηση** (πολυφωνική ποίηση που εκτελούσε πολυμελής χορός και έψελνε το μυθικό ή ιστορικό παρελθόν) και στ) **βουκολική ποίηση** (μικρό ποίημα σε επική συνήθως γλώσσα, που ζωντανεύει τον ποιμενικό κόσμο της υπαίθρου· ανθεί κυρίως στην ελληνιστική περίοδο).

Τύμβε, τίνος τόδε σήμα; τεὰν ὑπὸ λισσάδα κεῖται
τίς, φράσον, οἰκτροτάταν μοῖραν ἐνεγκάμενο[ς];
Δημῶναξ, Σαλαμῖς ὄν ἐθρέψατο παῖδα φέριστον
ἐμπορίαῖς, πικρὸν δ' εἰς Ἀχέροντ' ἔμολεν
5 πόντον ἐπιπλώσας ἀλιμυρέα καὶ πολυκλαῦτῳ
ματέρι καὶ γενέται στῆννὰ λιπῶν δάκρυα·
οὐχ ἦψαν φῶς γὰρ τὸ γαμήλιον οὐδ' ὕμέναιον
ἔκλαγον, ἀλλὰ γόους ὀκτακαιεικοσέτους.
οὐ κακὸς ἔστ' Αἴδας· πάριθι, ξένε, «χαῖρε»
προσείπας,
10 κοινὸς ἐπεὶ θνατοῖς ὁ πλόος εἰς φθιμένους.

Επιτύμβιο επίγραμμα στον Σαλαμίνιο Δημώνακτα,
Ανθολόγιο Αρχαίας Κυπριακής Γραμματείας, Α31 (Ε26)

Τύμβε, τίνος ετοῦτη ἡ στήλη; Στὴν πλάκα σου ἀποκάτω
κείται

ποιος, πες, οἰκτρότατη τὴ μοῖρα φέροντας;
Ὁ Δημῶνακτας, ἡ Σαλαμίνα τὸν ὁποῖον ἀνέθρεψε τέκνο λαμπρὸ
στὰ ἐμπορικά, μα στὸν πικρὸν Ἀχέροντα ἔφτασε
τὸν πόντο διαπλέοντας τὸν αλιμυρὸ καὶ στὴν πολὺκλαυτὴ
τὴ μάνα καὶ τὸν πατέρα δάκρυα ἀφήνοντας στῆννὰ·
γιατὶ δὲν ἀναψαν γαμήλιο φῶς οὔτε τραγοῦδι γάμου
βροντολάλησαν, μα μοιρολόγια οκτῶ καὶ εἴκοσι χρονῶν.
Δεν εἶν' κακὸς ὁ Αἴδης· προσπέρνα, ξένε, «χαῖρε» ὄντας πεις,
γιατὶ γιὰ τοὺς θνητοὺς κοινὸς ὁ πλοὺς στὸν πεθαμένους.

Μετάφραση Α. Βοσκού, Ανθολόγιο Αρχαίας Κυπριακής
Γραμματείας, σ. 66-67

A3. Δραματική ποίηση

Το δράμα συνθέτει στοιχεία τόσο από το έπος (αφηγηματικά) όσο και από τη λυρική ποίηση (χορικά, λυρικά), αλλά το ίδιο προορίζεται για παράσταση. Αναπαριστά δηλαδή ένα γεγονός και την εξέλιξη του μπροστά στους θεατές, κάτι που δηλώνεται και από το όνομά του (δράμα < δράω -ῶ = πράττω).

Υπάρχουν τρία είδη δραματικής ποίησης:

α) Η **τραγωδία**, με προέλευση από τη διονυσιακή λατρεία, αποτελείται από σκηνικές παραστάσεις, με τις οποίες εξυμνείται ο ηρωικός άνθρωπος, και είναι στενά συνδεδεμένη με την οργάνωση της πολιτικής ζωής και τον ρόλο του πολίτη. Κυριότεροι εκπρόσωποι της τραγωδίας είναι οι «τρεις μεγάλοι τραγικοί», ο Αισχύλος (525-456 π.Χ.), ο Σοφοκλής (496-406/5 π.Χ.) και ο Ευριπίδης (485-406 π.Χ.).

β) Το **σατυρικό δράμα**, που πήρε το όνομά του από τον χορό Σατύρων που μόνιμα διέθετε, είχε ως κύρια γνωρίσματά του: τη διακωμώδηση καταστάσεων και προσώπων της τραγωδίας, τη μυθολογία ως κύρια πηγή κωμικού στοιχείου και τη χρήση χονδροειδών αστείων και «χυδαιότητας». Κατά τον 5^ο αι. π.Χ. οι τρεις τραγωδίες μιας τριλογίας συμπληρώνονταν από ένα σατυρικό δράμα, γραμμένο από τον ίδιο ποιητή.

γ) Η **κωμωδία** ήταν αρχικά το τραγούδι του «κώμου» (κῶμος + ᾠδή < ἄδω), δηλαδή της αντροπαρέας που σε κατάσταση ευθυμίας και μέθης περιφερόταν στους δρόμους, πειράζοντας τον κόσμο και εκστομίζοντας διάφορες αισχρολογίες. Στη συνέχεια, οι «κωμαστές» συνδέθηκαν με τη λατρεία του Διονύσου και από τα αυτοσχέδια τραγούδια τους σχηματίστηκε σιγά σιγά η κωμωδία.

Η Αρχαία κωμωδία (486-400 π.Χ.) διακωμωδεί πολιτικά, κυρίως, πρόσωπα, θίγοντας θέματα της πολιτικής επικαιρότητας, η Μέση κωμωδία (400-330 π.Χ.) διαγράφει τύπους της αγοράς, ενώ η Νέα κωμωδία (330-250 π.Χ.) ασχολείται με το ιδιωτικό στοιχείο και την προσωπική ζωή της αθηναϊκής αστικής κοινωνίας, προβάλλοντας χαρακτηρισές ανθρώπων και τα πάθη τους.

Κυριότερος εκπρόσωπος της κωμωδίας είναι ο Αριστοφάνης (Αρχαία κωμωδία, 445-385 π.Χ.).

Πρόβουλος πῶς ὀρθῶς ᾧ κακόδαιμον,

Λυσιστράτη εἰ μηδὲ κακῶς βουλευομένοις ἐξῆν ὑμῖν
ὑποθέσθαι;

ὅτε δὴ δ' ὑμῶν ἐν ταῖσιν ὁδοῖς φανερῶς ἠκούομεν
ἤδη,
“οὐκ ἔστιν ἀνὴρ ἐν τῇ χώρᾳ;” “μὰ Δί' οὐ δῆτ',” <εἰφ' ἔτερός τις· μετὰ ταῦθ' ἡμῖν εὐθύς ἔδοξεν σῶσαι τὴν Ἑλλάδα κοινῇ ταῖσι γυναιξίν συλληχθεῖσαις. ποῖ γὰρ καὶ χρῆν ἀναμεῖναι; ἦν οὖν ἡμῶν χρῆστὰ λεγουσῶν ἐθελήσῃτ' ἀντακροᾶσθαι κἀντισιωπᾶθ' ὥσπερ χῆμεις,
ἐπανορθώσοιμεν ἂν ὑμᾶς.

Πρ. ὑμεῖς ἡμᾶς; δεινόν γε λέγεις κού τλητὸν ἔμοιγε.

Λυσ. σιώπα.

Πρ. σοὶ γ' ᾧ κατάρατε σιωπῶ ἄγῳ, καὶ ταῦτα κάλυμμα φοροῦση περὶ τὴν κεφαλὴν; μὴ νυν ζώην.

Λυσ. ἀλλ' εἰ τοῦτ' ἐμπόδιόν σοι, παρ' ἐμοῦ τουτὶ τὸ κάλυμμα λαβὼν ἔχε καὶ περίθου περὶ τὴν κεφαλὴν, κᾶτα σιώπα.

Αριστοφάνους Λυσιστράτη

Πρ. Ω, μα τον Δία, στα ἄλεγε καλά.

Λυσ. Ακούς εκεί, μου τα ἄλεγε καλά!

Πως τάχα - ὅταν σκέπτεσθε κι εσεῖς χωρὶς μυαλά, πρέπει να σας αφήνουμε και γνώμες να μη δίνουμε; Και ὅταν μια φορά στον δρόμο σας ακούσαμε να λέτε φανερά πως ἄνδρας μες στη χώρα δεν απομένει τώρα,

κι ο ἄλλος εἶπε: “ναι, κανεῖς, μα το θεό”, —σκεφθήκαμε, και οι γυναῖκες γρήγορα μαζί συναχθήκαμε και την Ελλάδα σήμερα να σώσουμ' εἶναι χρεια. Πούθε θα περιμέναμε για νά ῥθει η σωτηρία; Λοιπόν, αν ἴσως σήμερα εἶν' και δικό σας θέλημα, ἄνδρες, ν' ακούσετε ἀντὰ τα λόγια τα ωφέλιμα, κι ὅπως κάναμε κι εμεῖς το στόμα να βουλώσετε, μπορούμε να σας σώσουμε.

Πρ. Εσεῖς ἐμᾶς να σώσετε;

Βαρὺς και ἀνυπόφορος ο λόγος που βγαίνει ἀπὸ το στόμα σου.

Λυσ. Σκασμός!

Πρ. Μωρὴ καταραμένη!

Εσύ θα δώσεις προσταγή σ' ἐμέ να σιωπήσω, με τη μανδήλα που φορεῖς; Μπα! Κάλλιο να μη ζήσω!

Λυσ. Αν με τοῦτο σ' ἐμποδίζω,

τη μανδήλα σου χαρίζω,

το κεφάλι σου να δένεις,

να σιωπαίνεις.

Μετάφραση Π. Δημητρακόπουλου

B. Πεζογραφία

B1. Ιστοριογραφία

Μετά τους λογογράφους της Αρχαϊκής περιόδου, που έγραψαν κυρίως διηγήσεις με τοπικό χαρακτήρα, από τον 5^ο αι. π.Χ. η ιστοριογραφία εισέρχεται στην ορθολογική σκέψη, η ιστορία επικεντρώνεται στο παρόν και στην πολιτική.

Κύριοι εκπρόσωποι της Ιστοριογραφίας είναι ο Ηρόδοτος (485-425 π.Χ.), ο Θουκυδίδης (460-399 π.Χ.) και ο Ξενοφών (430-355 π.Χ.).

B2. Φιλοσοφία

Ο ελληνικός φιλοσοφικός στοχασμός γεννήθηκε τον 6^ο αι. π.Χ. και αναπτύχθηκε αρχικά στη Μικρά Ασία, τη Νότια Ιταλία και τη Σικελία. Το στίγμα τους άφησαν οι **Προσωκρατικοί** φιλόσοφοι και οι **Ίωνες στοχαστές**, αλλά και οι **σοφιστές** της Κλασικής περιόδου. Οι σοφιστές διακρίνονταν για τη μόρφωσή τους, την ερευνητική διάθεση και την έντονη τάση αμφισβήτησης των καθιερωμένων αξιών, ενώ ήταν παράλληλα επαγγελματίες παιδαγωγοί που επ' αμοιβή δίδασκαν τους νέους (π.χ. Πρωταγόρας, Γοργίας, Πρόδικος). Σύγχρονος των σοφιστών υπήρξε ο μεγάλος φιλόσοφος **Σωκράτης**, που, αμφισβητώντας τις βεβαιότητες των σοφιστών και την έμμισθη παιδαγωγική τους, εγκαινίασε μια νέα εποχή για την ελληνική και την παγκόσμια διανόηση, ανοίγοντας τον δρόμο στον **Πλάτωνα** και τον **Αριστοτέλη**, η σκέψη των οποίων κυριάρχησε τόσο στον αρχαίο όσο και στον νεότερο και σύγχρονο κόσμο του πνεύματος.

Ζήνων ἔφη δεῖν τὰς πόλεις κοσμεῖν οὐκ ἀναθήμασιν ἀλλὰ ταῖς τῶν οἰκούντων ἀρεταῖς.

Στοβαῖος, Ἐκλογαὶ 4.1.88, *Ανθολόγιο Αρχαίας Κυπριακής Γραμματείας*, Β73 (244α)

Ο Ζήνων¹ εἶπε ὅτι πρέπει τὶς πόλεις νὰ τὶς κοσμοῦμε ὄχι με ἀναθήματα, ἀλλὰ με τὶς ἀρετὲς αὐτῶν που τὶς κατοικοῦν.

Μετάφραση Α. Βοσκού, *Ανθολόγιο Αρχαίας Κυπριακής Γραμματείας*, σ. 191

B3. Ρητορική

Από φυσική ευλωτία, έμφυτο χάρισμα του λόγου, έτσι όπως εντοπίζεται σε παλαιότερες πηγές (π.χ. Όμηρος, Ηρόδοτος, λυρική ποίηση), η ρητορεία από τα μέσα του 5^{ου} αι. π.Χ. συστηματοποιείται με οργάνωση κανόνων, γίνεται κατά παραγγελία και διδάσκεται.

¹ Ο Ζήνων ο Κιτιεύς (334-262 π.Χ., από το Κίτιον της Κύπρου) ήταν ο φιλόσοφος που δημιούργησε τη φιλοσοφική σχολή του Στωικισμού στην Αθήνα.

Η ρητορική τελειοποιήθηκε στην Αθήνα και ασκήθηκε από το πολιτικό βήμα («συμβουλευτικοί λόγοι», Εκκλησία του Δήμου, Βουλή των 500), στις εορτές και τις άλλες συναθροίσεις του λαού («επιδεικτικοί/πανηγυρικοί λόγοι», π.χ. οι επιτάφιοι λόγοι κατά την ταφή των υπέρ της πατρίδας πεσόντων) και στις δίκες («δικανικοί λόγοι»). Περίφημοι Αττικοί ρήτορες ήταν ο Λυσίας, ο Ισοκράτης και ο Δημοσθένης.

B4. Ιατρική και άλλες επιστήμες

Ο Ιπποκράτης (460-377 π.Χ.), ο μεγαλύτερος εκπρόσωπος της αρχαίας ιατρικής επιστήμης, πρώτος απέδειξε ότι η νόσος έχει εξωτερικά ή εσωτερικά αίτια και η θεραπεία πρέπει να αποσκοπεί στην

άρση των αιτιών αυτών. Πέτυχε έτσι τη μετάβαση από τη θεοκρατική αντίληψη στην επιστημονική σύλληψη των βασικών εννοιών της ιατρικής. Τα έργα της ιπποκρατικής συλλογής χαρακτηρίζονται από τη φροντίδα για συστηματική παρατήρηση, μέθοδο και έρευνα σχετικά με το ανθρώπινο σώμα και την άσκηση μιας τέχνης απόλυτα συνυφασμένης με την αγάπη προς τον άνθρωπο.

Αναπτύσσονται, επίσης, η γεωγραφία, η αστρονομία, τα μαθηματικά (με τους Ευκλείδη και Αρχιμήδη, 3^{ος} αι. π.Χ.) καθώς και η φιλολογία με τους Γραμματικούς στη Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας (Ελληνιστική εποχή).

Ο Ιπποκρατικός Όρκος (απόσπασμα)

«Ορκίζομαι στον Απόλλωνα το γιατρευτή και στον Ασκληπιό και στην Υγεία και στην Πανάκεια και σ' όλους τους θεούς και σ' όλες τις θεές, και μάρτυρες τους βάζω, πως θα εκτελέσω τον όρκο μου αυτό κι αυτό μου το συμβόλαιο όσο οι δυνάμεις μου και η κρίση μου το επιτρέπουν. [...]

Αγνή και καθαρή θα φυλάξω τη ζωή μου και την τέχνη μου. [...]

Όσα ασκώντας το επάγγελμά μου θα δω ή θ' ακούσω –as είναι και πέρα από το επάγγελμά μου, στην αναστροφή με τους ανθρώπους– που δε θα πρέπει ποτέ στους έξω να κοινολογηθούν, θα τα σκεπάζω με τη σιωπή μου: μυστικά θα τα θεωρώ, που κανείς δεν πρέπει γι' αυτά να μιλά.

Όσο τον όρκο μου αυτόν θα τον κρατώ και δε θα τον πατάω, άμποτε να χαίρομαι τη ζωή και την τέχνη μου, έχοντας πάντα καλό όνομα ανάμεσα στους ανθρώπους· αν όμως παραβώ τον όρκο μου και τον πατήσω, να μου συμβούν ακριβώς τα αντίθετα».

(Μτφρ. Δημ. Λυπουρλής)

Πρόκειται για κείμενο όρκου που έδινε ο νέος γιατρός κατά την αρχαιότητα· τον ίδιο όρκο δίνουν και σήμερα σε όλο σχεδόν τον κόσμο οι απόφοιτοι των ιατρικών σχολών.

Ο Όρκος αρχίζει με επίκληση των θεών· στη συνέχεια, απαριθμεί τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνει ο ορκιζόμενος, καθώς και τα καθήκοντά του απέναντι στους ασθενείς του.

Ο Ιπποκρατικός Όρκος, που γράφτηκε μετά το θάνατο του Ιπποκράτη, υποδεικνύει επί αιώνες το πρότυπο επαγγελματικής συμπεριφοράς και ήθους στο χώρο της ιατρικής επιστήμης.

Πηγή: *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας*, ΟΕΔΒ, έκδοση β', 2007, σ. 128

Βιβλία αναφοράς: *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας*, ΟΕΔΒ, έκδοση β', 2007
Φάνης Κακριδής, *Γραμματολογία*, ΠΥΛΗ για την Ελληνική Γλώσσα

ΣΥΓΧΡΟΝΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΚΩΝ ΕΙΔΩΝ										
		ΠΟΙΗΣΗ					ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ			
	ΕΠΙΚΗ	ΛΥΡΙΚΗ	ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ	ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ	ΙΣΤΟΡΙΑ	ΡΗΤΟΡΙΚΗ				
ΑΡΧΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ	8ος αι. π.Χ. 500 π.Χ.	Ηρωικό έπος: Όμηρος Διδακτικό έπος: Ήσιόδος	Ελεγεία: Καλλίνος, Μίμνερμος, Τυρταίος Σόλων, Θέογνις κ.ά. Ταίμβος: Αρχλόχος, Σημωνίδης, Ιππώναξ Επίγραμμα: Σιμωνίδης Αιολικό μέλος: Σαπφώ, Αλκαίος, Ανακρέων κ.ά. Χορική: Πίνδαρος, Βασσάρηδης, Αλκίμαν κ.ά.		Προσωκρατικοί Ίωνες φιλόσοφοι: Θαλής, Αναξίμανδρος, Αναξίμενης, Ηράκλειτος Ξενοφάνης Φιλόσοφοι Κ. Ιταλίας Ελεάτες: Παρμενίδης, Ζήνων, Εμπεδοκλής Πυθαγόρειοι	Λογογράφοι Μύθοι: Αίσωπος				
ΚΛΑΣΙΚΗ	500-323 π.Χ.		Τραγωδία: Αισχύλος Σοφοκλής Ευριπίδης Σατυρικό δράμα Κωμωδία: Αριστοφάνης Μέση κωμωδία: Εύβουλος, Άλκις κ.ά.		Αναξαγόρας Ατομικοί: Λεύκιππος, Δημόκριτος Σοφιστές: Πρωταγόρας, Γοργίας, Πρόδικος κ.ά. Μεγάλοι φιλόσοφοι: Σωκράτης Πλάτων Αριστοτέλης	Ηρόδοτος Θουκυδίδης Ξενοφών Ιστροί: Ιπποκράτης	Αρχές ρητορικής: Συρακούσες: Κόραξ κ.ά. Ανάπτυξη ρητορικής: Αθήνα Ρητορικοί λόγοι: α) Δικαστικοί: Λυσίας κ.ά. β) Συμβουλευτικοί: Δημοσθένης κ.ά. γ) Πανηγυρικοί: Ισοκράτης			
ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ	323-31 π.Χ.	Βουκολική: Θεόκριτος	Νέα κωμωδία: Μένανδρος	Επικούρειοι Σκεπτικιστές: Πύρρων κ.ά. Στωικοί: Ζήνων, Κλεάνθης κ.ά.	Ιστορίες Μ. Αλεξάνδρου Πολύβιος Διόδωρος ο Σικελιώτης					
ΡΩΜΑΪΚΗ	31 π.Χ.- 330 μ.Χ.			Επίκτητος Μάρκος Αυρηλίος Πλωτίνος	Πλούταχος Αρριανός Παυσανίας Σφράβων	Δεύτερη Σοφιστική Λουκιανός Αλκίφρων κ.ά. Μυθιστόρημα				

Πηγή: Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, ΟΕΔΒ, έκδοση β', 2007, σ. 182

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ξενοφώντας «Η Αρετή και ο Ηρακλής»

ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ: λαμβάνω, οἶκος

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΑΓΩΝΕΣ

Α' και Β' κλίση ουσιαστικών

Δευτερόκλιτα επίθετα

Το ρ. εἶμι (οριστική Ενεστώτα, Παρατατικού, Μέλλοντα)

Προσωπικές αντωνυμίες

Δεικτικές αντωνυμίες

Οριστική βαρύτονων ρημάτων στον Ενεστώτα, Παρατατικό,

Μέλλοντα, Αόριστο, Παρακείμενο και Υπερσυντέλικο

στην ενεργητική και μέση φωνή

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Υποκείμενο – Συνδετικά Ρήματα – Κατηγορούμενο

Αναφορά σε μεταβατικά και αμετάβατα ρήματα

Μονόπτωτα ρήματα με αντικείμενο σε αιτιατική

Σύστοιχο αντικείμενο

Μονόπτωτα ρήματα με αντικείμενο σε γενική και δοτική

Κείμενο: Η Αρετή και ο Ηρακλής

Ο Σωκράτης σε μια συζήτησή του με τον Αρίστιππο τον Κυρηναίο για την ανατροφή των νέων αναφέρει τον μύθο του σοφιστή Πρόδικου σχετικά με τη συνάντηση του Ηρακλή με την Αρετή και την Κακία, όταν ο Ηρακλής, έφηβος πια, σκεφτόταν ποιον δρόμο να διαλέξει στη ζωή του. Στο απόσπασμα μιλάει η Αρετή.

Ἐγὼ σύνειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῖον οὔτ' ἀνθρώπειον χωρὶς ἐμοῦ γίγνεται. Τιμῶμαι δὲ μάλιστα πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ ἀνθρώποις, ἀγαπητὴ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ οἴκων δεσπότης, εὐμενὴς δὲ παραστάτις οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συλλήπτρια τῶν ἐν εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ σύμμαχος τῶν ἐν πολέμῳ ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κοινωνός. Ὑπνος δὲ τοῖς ἐμοῖς φίλοις πάρεστιν ἡδίων ἢ τοῖς ἀμόχθοις, καὶ οὔτε ἀπολείποντες αὐτὸν ἄχθονται οὔτε διὰ τοῦτο μεθιᾶσι τὰ δέοντα πράττειν.

[...] Καὶ οἱ μὲν νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται.

Ξενοφώντος Ἀπομνημονεύματα 2.1.32

Λεξιλόγιο

σύνειμι + δοτ. = συναναστρέφομαι

μάλιστα πάντων = περισσότερο απ' όλους

παραστάτις, ἡ = βοηθός

οἰκέτης, ὁ = ο δούλος

συλλήπτρια, ἡ (σὺν + λαμβάνω) = συμβοηθός

κοινωνός, ἡ = σύντροφος

ἡδίων (< ἡδύς) = πιο ευχάριστος

ἀπολείπω = εγκαταλείπω

ἄχθομαι = είμαι στενοχωρημένος (εδώ)

γεραίτερος = ο γεροντότερος

ἀγάλλομαι = ευφραίνομαι, χαίρομαι

Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε. Επεξήγηση των συντομογραφιών θα βρείτε στο Παράρτημα Δ', στο τέλος του τευχιδίου.

Ἐγὼ <u>σύνειμι</u> μὲν θεοῖς,	α-πρότ
<u>σύνειμι</u> δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς·	α-πρότ
ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῖον	
οὔτ' ἀνθρώπειον χωρὶς ἐμοῦ <u>γίγνεται</u> .	α-πρότ
<u>Τιμῶμαι</u> δὲ μάλιστα πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ ἀνθρώποις, ἀγαπητὴ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ οἴκων δεσπόταις, εὐμενὴς δὲ παραστάτις οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συλλήπτρια τῶν ἐν εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ σύμμαχος τῶν ἐν πολέμῳ ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κοινωνός.	α-πρότ
Ἵπνος δὲ τοῖς ἐμοῖς φίλοις <u>πάρεστιν</u> ἡδίων	α-πρότ
ἢ τοῖς ἀμόχθοις,	
καὶ	
<u>οὔτε</u> ἀπολείποντες αὐτὸν <u>ἄχθονται</u>	μτχ φρ (επιρ), α-πρότ
<u>οὔτε</u> διὰ τοῦτον <u>μεθιάσι</u> τὰ δέοντα πράττειν.	α-πρότ, μτχ φρ (επιθ)
[...] Καὶ	
οἱ μὲν νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις <u>χαίρουσιν</u> ,	α-πρότ
οἱ δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς <u>ἀγάλλονται</u> .	α-πρότ

Κατανόηση κειμένου

- 1) Ποιους συναναστρέφεται η Αρετή;
- 2) Γιατί η Αρετή «τιμᾶται μάλιστα πάντων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ ἀνθρώποις»;
- 3) Ποιο εἶναι το ὄφελος για τους νέους, αλλά και τους πρεσβύτερους από την κατάκτηση της αρετής;
- 4) α) Να σχολιάσετε το νόημα της φράσης «οἱ μὲν νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται.»
β) Να συντάξετε μία παράγραφο, με μέθοδο ανάπτυξης τη σύγκριση και αντίθεση, με θέμα τις σχέσεις των εφήβων με τους μεγαλύτερους (να τηρηθούν τα δομικά μέρη της παραγράφου).

Λέξεων... ταξίδι!

1) Στο κείμενο υπάρχει το ουσιαστικό *συλλήπτρια*, το οποίο προέρχεται από το ρήμα *λαμβάνω*.

α) Να γράψετε **απλές** και **σύνθετες** λέξεις στα Νέα Ελληνικά, που παράγονται από το ρήμα *λαμβάνω* (π.χ. απλές: *λαβή, λάφυρο*, σύνθετη: *συλλαβή*). Για τις σύνθετες λέξεις χρησιμοποιήστε ως πρώτο συνθετικό α) τις προθέσεις *ανά-, προ-, παρά-, υπό-, μετά-, εκ-, περί-, συν-, α + συν-* και β) τις λέξεις *δώρο, δάνειο, μέσο, θρησκεία, εν*.

β) Να χρησιμοποιήσετε **τρεις** (3) από τις λέξεις που γράψατε στην προηγούμενη άσκηση, δημιουργώντας δικές σας προτάσεις, στις οποίες να αναδεικνύεται το νόημα των λέξεων αυτών.

2) Να συμπληρώσετε τα κενά με λέξεις από το πλαίσιο, που ανήκουν στην ίδια οικογένεια με το ουσιαστικό *οἶκος* (μία λέξη περισσεύει).

οικογένεια, οικειότητα, οικολογικός, οικιστικός, οικοδομή, οικονομία, οικοσύστημα, οικόσιτος, οικουμενικός

α) Η βουλή ψήφισε νομοσχέδιο για διασφάλιση της ..... οργάνωσης των πόλεων και ανακοπή της άναρχης δόμησης.

β) Απαραίτητη προϋπόθεση διατήρησης ..... ζώων-πτηνών είναι η ύπαρξη κατάλληλων αγροτικών και κτηνοτροφικών εγκαταστάσεων.

γ) Στο πρώτο άρθρο της ..... διακήρυξης για τα ανθρώπινα δικαιώματα δηλώνεται κατηγορηματικά ότι: «όλα τα ανθρώπινα πλάσματα έχουν γεννηθεί ελεύθερα και ίσα στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα».

δ) Ακτές, επιβλητικά βουνά, βιότοποι και μοναδικά ..... «προικίζουν» τη Νάξο με εντυπωσιακά τοπία, τα οποία την καθιστούν ιδανικό προορισμό για τους λάτρεις του ..... -εναλλακτικού τουρισμού.

ε) Παρά τη σταδιακή βελτίωση, που αναμένεται να σημειώσει η παγκόσμια ....., τα σοβαρά προβλήματα που μαστίζουν τις φτωχές και υπανάπτυκτες χώρες μεγεθύνονται.

στ) Η γενική μείωση των μισθών συνέβαλε στον περιορισμό των .....

ζ) Η βία στην ..... είναι ένα καταδικαστέο φαινόμενο που απαιτεί ενίσχυση του θεσμού του οικογενειακού συμβούλου και ανάγκη ψυχολογικής στήριξης των θυμάτων.

Γραμματικής... αγώνες!

A) Α' και Β' κλίση ουσιαστικών (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 44-54, § 84-97)

Β' κλίση ουσιαστικών:

1) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού που βρίσκεται στην παρένθεση.

- α) Οἱ Ἀθηναῖοι ἀεὶ τοῖς ..... (θεός) θύουσι.
- β) Ἐν τῇ ..... (νῆσος) ἄνεμοι πνέουσι.
- γ) Ἡμεῖς μακρὰν τῆς ..... (ὁδός) ἐπορεύθημεν.
- δ) Ὁ ἰατρὸς τῶ ..... (παιδίον) φόβον παρέχει.

Α' κλίση ουσιαστικών:

2) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού που βρίσκεται στην παρένθεση:

- α) Ἰατρὸς τῶν..... (ἀτυχία) χρόνος ἐστί.
- β) Πρᾶττε ὀρθῶς καὶ βλέπε τὴν ..... (τελευτή).
- γ) Κλείομεν τὴν θύραν τῆς ..... (αἴθουσα).
- δ) Ὑψηλὰ ὄρη ἐν ..... (χώρα) εἰσίν.
- ε) Ὁ βίος τοῦ..... (ναύτης) μεστὸς κινδύνων ἐστί.

Α' - Β' κλίση ουσιαστικών:

3) Να τρέψετε τις πιο κάτω προτάσεις στον αντίθετο αριθμό:

- α) Τοὺς θεατὰς αἱ μάχαι τῶν ἀθλητῶν τέρπουσιν.
- β) Ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι οὐ ταῖς συμβουλαῖς αὐτῶν προσεῖχον, τῶν συμβουλῶν παύονται.
- γ) Τοῖς ναύταις ὁ κυβερνήτης δῶρα παρεῖχε.
- δ) Οἱ στρατιῶται ἐν τῇ μάχῃ κινδυνεύουσι.

B) Δευτερόκλιτα επίθετα (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 94-101, § 154-167)

1) α) Αφού διαβάσετε το πιο κάτω κείμενο, να υπογραμμίσετε τα **δευτερόκλιτα επίθετα**.

β) Να μεταφέρετε τα δευτερόκλιτα επίθετα που υπογραμμίσατε στα **άλλα γένη**, διατηρώντας την **ίδια πτώση** και τον **ίδιο αριθμό**.

Οί Πέρσαι τούς νέους παρά τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις ἐπαίδευον ἐν κοινοῖς διδασκαλείοις. Οἱ διδάσκαλοι τῶν Περσῶν σοφοὶ καὶ χρηστοὶ πολῖται ἦσαν. Τούς φαύλους ἐν ταῖς συνηθείαις νέους ἰσχυρῶς ἐκόλαζον. Διὸ δικαιοσύνην ἐμάνθανον καὶ πονηροῦ ἢ αἰσχροῦ ἔργου ἀπειῖχον. Τὴν δ' ἀδικίαν ἔφευγον καὶ τὴν φιλίαν ἐθεράπευον· ἢ γὰρ τῶν δικαίων φιλία ἀγαθῶν πηγή ἐστίν, ἢ δὲ τῶν ἀδίκων ἀπατηλὸς καὶ οὐ μόνιμος. Οὕτω οἱ νέοι τῶν Περσῶν ὕστερον ἀγαθοὶ μὲν καὶ φιλόστοργοι, φιλόκαλοι δὲ καὶ φιλότιμοι πολῖται ἦσαν. Καὶ τὴν ἀχαριστίαν δὲ τῶν νέων ἐκόλαζον οἱ Πέρσαι· τούς γὰρ ἀχαρίστους ἀδίκους ἐνόμιζον οὐ μόνον περὶ φίλους, ἀλλὰ καὶ περὶ θεούς. Πρὸς δὲ οἱ νέοι ἐν μετρίᾳ διαίτη διῆγον.

Μέχρι μὲν ἑπτακαίδεκα ἐτῶν οὕτω ἐπαίδευον τούς νέους. Ἐκ δὲ τούτου οἱ χρηστοὶ νέοι συνῆσαν τοῖς ἐφήβοις, οἱ δὲ τῶν ἐφήβων φρόνιμοι καὶ ἀνδρεῖοι τοῖς τελείοις πολῖταις συνῆσαν καὶ μετελάμβανον ἀρχῶν καὶ τιμῶν.

Γεωργίου Ν. Ζούκη, *Αναγνωστικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης, Ἀνατροφή τῶν νέων παρὰ Πέρσαις*

Γ) Ρῆμα εἶμι (Οριστική Ενεστώτα, Παρατατικού και Μέλλοντα) (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 162, § 275)

1) Να συμπληρώσετε τα κενά στις επόμενες προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους του ρήματος **εἶμι** στον Ενεστώτα και μετά να τους μεταφέρετε στον Παρατατικό και στον Μέλλοντα, στο ίδιο πρόσωπο.

α) Ὁ ἀληθὴς φίλος ..... ἄλλος ἑαυτός.

Παρατατικός: ..... Μέλλοντας: .....

β) Ἐγὼ ..... ἢ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος.

Παρατατικός: ..... Μέλλοντας: .....

γ) Οἱ τῶν Σπαρτιατῶν νέοι πολῖται χρηστοὶ .....

Παρατατικός: ..... Μέλλοντας: .....

δ) Ὑμεῖς ἄνδρες γενναῖοί ..... καὶ τῆς πόλεως τεῖχος.

Παρατατικός: ..... Μέλλοντας: .....

ε) Σὺ ..... ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠὺδόκησα.

Παρατατικός: ..... Μέλλοντας: .....

στ) Ἐγὼ καὶ σὺ σύμμαχοί .....

Παρατατικός: ..... Μέλλοντας: .....

Δ) Προσωπικές αντωνυμίες (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 136 -137, § 221-222)

1) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον ορθό τύπο της **προσωπικής αντωνυμίας** που είναι στην παρένθεση.

- α) Άνευ ..... (σύ, γεν. ενικ.) οὐ διαφέρω τῶν τυφλῶν.
β) Οὐτε σὺ οὐθ' ..... (ἐγώ, ονομ. πληθ.) αἵτιοι τῆς ἀτυχίας ἐσμέν, ἀλλ' ἢ μοῖρα.
γ) Σὺν τοῖς θεοῖς πολλὰ ..... (ἐγώ, δοτ. πληθ.) ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας.
δ) Ἐπεὶ ..... (σύ, ονομ. πληθ.) οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη ..... (ἐγώ, δοτ. ενικ.) Κῦρον ἀπολείπειν.

2) Να μεταφέρετε στα **Αρχαία Ελληνικά** τις πιο κάτω προτάσεις, χρησιμοποιώντας την προσωπική αντωνυμία:

- α) Εσεῖς διδάσκετε τοὺς μαθητές.
β) Εσύ εἶσαι σοφιστής.

Ε) Δεικτικές αντωνυμίες (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 137, §223-224)

Δεικτικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν δείξιμο. Συμφωνοῦν πάντα ως προς το γένος, τον αριθμό και την πτώση του ουσιαστικού που συνοδεύουν. Το αρσενικό και το ουδέτερο γένος της δεικτικής αντωνυμίας κλίνονται ὡς τα ουσιαστικά της Β' κλίσης. Το θηλυκό γένος της δεικτικής αντωνυμίας κλίνεται ὡς τα ουσιαστικά της Α' κλίσης. Κάποιες ἀπὸ τις δεικτικές αντωνυμίες που χρησιμοποιούνται στα Αρχαία Ελληνικά εἶναι οι ἐξῆς: οὗτος, αὕτη, τοῦτο
ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο
ὄδε, ἤδε, τόδε
τοιούτος, τοιαύτη, τοιοῦτο(ν)

1) Να μεταφέρετε τις δεικτικές αντωνυμίες στον **αντίθετο αριθμό**, διατηρώντας την ἴδια πτώση.

οὗτος	τόδε	ὄδε .....
ἐκεῖνης	ἐκεῖνοις	τῆδε .....
τοιούτον	ταύτας	τοιούτοις .....

2) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της **δεικτικής** αντωνυμίας οὗτος, αὕτη, τοῦτο.

- α) Ἐν ..... ταῖς ὁδοῖς ἐπορεύετο.
β) Τὰ παιδιά ..... οὐκ ἐγίνωσκον τοὺς κινδύνους.
γ) Ἐν τῇ χώρᾳ ..... ξένοι ἐσμέν.
δ) Δός μοι ..... τὸν ξένον!
ε) ..... τῷ τρόπῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἐτείχισαν τὴν πόλιν.
στ) ..... οἱ ἄνθρωποι τὸν βίον πορίζονται ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων.

ΣΤ) Οριστική βαρύτωνων ρημάτων στον Ενεστώτα, Παρατατικό, Μέλλοντα, Αόριστο, Παρακείμενο και Υπερσυντέλικο στην ενεργητική και μέση φωνή

1) Να συμπληρώσετε τα **ρήματα** στον πιο κάτω πίνακα, στο πρόσωπο που σας δίνονται, με τη βοήθεια της Γραμματικής σας (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 164 -169, § 276-278).

Ενεστώτας	ἀγορεύεις				
Παρατατικός					ἐλύετο
Μέλλοντας		διώξομεν			
Αόριστος				ἐπαιδευσάμην	
Παρακείμενος			τεθύκασι		
Υπερσυντέλικος					

2) Να συμπληρώσετε τα κενά στις προτάσεις που ακολουθούν, τοποθετώντας το ρήμα στην **οριστική** του χρόνου που σας ζητείται.

- α) Ἀθηναῖοι ἄγγελον ..... (πέμπω, Αόριστος) τοῖς Λακεδαιμονίοις.
- β) Ὁ νεανίας ..... (διδάσκομαι, Μέλλοντας) τὴν ἀρετὴν.
- γ) Ἴβυκος ὁ ποιητὴς ..... (ἄθροίζω, Αόριστος) τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ καὶ ..... (λέγω, Αόριστος) αὐτοῖς.
- δ) Οἱ βάρβαροι ..... (διαλύω, Αόριστος) ὑμᾶς.
- ε) Ἀστυάγης ..... (ἐκπέμπω, Παρατατικός) τούτους ἐπὶ τὸ θηρᾶν.
- στ) Σὺ ..... (ἀπαλλάττομαι, Ενεστώτας) τῆς ἀπορίας τῆ ἐργασίᾳ.
- ζ) Ἡμεῖς καλῶς ..... (πολιτεύομαι, Παρακείμενος).
- η) Σὺ οὐ ..... (παύομαι, Παρακείμενος) τρέφων πατέρα καὶ μητέρα.
- θ) Ὡ στρατηγέ, οὐ περὶ πάντων ..... (βουλεύομαι, Υπερσυντέλικος).
- ι) Ὁ ἀσθενὴς ..... (θεραπεύομαι, Υπερσυντέλικος) ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ.
- κ) Οὗτος ..... (στρατεύω, Παρακείμενος) ἐπὶ βασιλέα.
- λ) Οὗτοι τοῖς θεοῖς ..... (θύω, Υπερσυντέλικος).
- μ) Ἡμεῖς ..... (κελεύω, Παρακείμενος) τὸν στρατηγόν.

Συντακτικού... παιχνίδια!

A) Υποκείμενο – Συνδεδεικμένα Ρήματα – Κατηγορούμενο (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 14 -15, § 8-10)

1) Στις πιο κάτω προτάσεις να εντοπίσετε το **υποκείμενο**, το **συνδεδεικμένο ρήμα** και το **κατηγορούμενο**. Να δηλώσετε, επίσης, **τι μέρος του λόγου** είναι το καθένα.

- α) Οὗτος ἀπάντων αἰτιός ἐστι.
- β) Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.
- γ) Φίλιππος ἐστὶν ὅ,τι ἂν εἴποι τις.
- δ) Σὺ τυγχάνεις ἐπιστήμων τούτων.
- ε) Οὗτοι νομοθέται κληθήσονται.
- στ) Οἱ Πέρσαι ἦσαν ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας.

B) Μεταβατικά και αμετάβητα ρήματα (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 44-45, § 47-48)

Τα ρήματα χωρίζονται σε μεταβατικά (με αντικείμενο) και αμετάβητα (χωρίς αντικείμενο).

2) Στις πιο κάτω προτάσεις να εντοπίσετε:

i) τα **μεταβατικά** και τα **αμετάβητα ρήματα**.

- α) Οἱ πολέμιοι ἔφευγον.
- β) Οὔτε γελᾷ οὔτε δακρύει.
- γ) Οἱ Θηβαῖοι ἔπεμψαν κήρυκας.

ii) τα **μεταβατικά μονόπρωτα** και **δίπρωτα ρήματα**.

- α) Ἀθηναῖοι ἐπίστευον τοῖς συμμάχοις.
- β) Οἱ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσιν τῶν ἀγαθῶν.
- γ) Διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.
- δ) Ἐκαστον εὐεργετῶ τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν.
- ε) Βασιλεὺς ἤκουσεν ταῦτα Τισσαφέρνης.
- στ) Κῦρος ἔδωκεν Κλεάρχῳ χρυσίον.

Γ) Μονόπρωτα ρήματα με αντικείμενο σε αιτιατική (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 52 -53, § 54)

3) Στις πιο κάτω προτάσεις να εντοπίσετε τα **αντικείμενα** των ρημάτων.

- α) Σωκράτης διδάσκει τὴν ἀρετὴν.
- β) Λαμβάνουσι τὰ ὄπλα.
- γ) Σὺ θεραπεύεις τὸν ἀγρόν.
- δ) Οἱ Θηβαῖοι ἔπεμψαν κήρυκας.
- ε) Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφρούρουσαν τὰ τείχη.

Δ) Σύστοιχο αντικείμενο (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 52-53, § 54-56)

4) Να βρείτε ποια αντικείμενα είναι **σύστοιχα** στις πιο κάτω προτάσεις.

- α) Φυλάττουσι φυλακάς.
- β) Μανθάνομεν τὰ βέλτιστα.
- γ) Γράφω ἐπιστολήν.
- δ) Ἡ πόλις μεγάλην δύναμιν δύναται.
- ε) Ἀθηναῖοι πολλὰ ἐν τῷ βίῳ ἐπιτηδεύουσι.
- στ) Ἀγησίλαος τοὺς συμμάχους συνεκάλεσεν.
- ζ) Πράττουσι μεγάλα.

Ε) Μονόπτωτα ρήματα με αντικείμενο σε γενική και δοτική, (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 46-50, § 51-52)

Σημείωση: Για τις κατηγορίες ρημάτων που συντάσσονται με αντικείμενο σε γενική και δοτική βλ. Σ.Α.Ε. σ. 46-50, § 51 - 52.

5) Στις προτάσεις που ακολουθούν να εντοπίσετε τα **αντικείμενα** των ρημάτων, να δηλώσετε την **πτώση** τους και να προσδιορίσετε την **κατηγορία** στην οποία ανήκει κάθε ρήμα.

- α) Ἀνθρώπου ψυχὴ τοῦ θεοῦ μετέχει.
- β) Οἱ πολῖται τοῖς νόμοις πείθονται.
- γ) Οὐ δεῖ τῶν ἀλλοτριῶν ὀρέγεσθαι.
- δ) Σὺν τοῖς θεοῖς ἀρχόμεθα παντὸς ἔργου.
- ε) Ἐναντίως γὰρ διάκεινται (οἱ πρεσβύτεροι) τοῖς νέοις.
- στ) Ὑμεῖς οὖν ἐμοί τε βοηθεῖτε καὶ τῷ δικαίῳ.
- ζ) Οὐκ ἀπορήσομεν τῶν ἐπιτηδείων.
- η) Ἀλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ᾧ νεανίσκε.
- θ) Τοῖς ὄρκοις ἐμμένει ὁ δῆμος.
- ι) Ἄκουε πάντων, ἐκλέγου δ' ἅ συμφέρει.
- κ) Τὸ δὲ ζητεῖν πανταχοῦ τὸ χρήσιμον ἥκιστα ἀρμόττει τοῖς μεγαλοψύχοις καὶ τοῖς ἐλευθερίοις.

6) Αφού διαβάσετε τα πιο κάτω κείμενα, να εντοπίσετε τα **ρήματα** και τα **αντικείμενά** τους σε γενική ή δοτική.

α) Μένων δὲ πρὶν δῆλον εἶναι τί ποιήσουσιν οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πότερον ἔψονται Κύρῳ ἢ οὐ, συνέλεξε τὸ αὐτοῦ στράτευμα χωρὶς τῶν ἄλλων καὶ ἔλεξε τάδε. Ἄνδρες, ἐάν μοι πεισθῆτε, οὔτε κινδυνεύσαντες οὔτε πονήσαντες τῶν ἄλλων πλέον προτιμήσεσθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου. τί οὖν κελεύω ποιῆσαι; νῦν δεῖται Κῦρος ἔπεσθαι τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ βασιλέα· ἐγὼ οὖν φημι ὑμᾶς χρῆναι διαβῆναι τὸν Εὐφράτην ποταμὸν πρὶν δῆλον εἶναι ὃ τι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀποκρινοῦνται Κύρῳ. ἦν μὲν γὰρ ψηφίσωνται ἔπεσθαι, ὑμεῖς δόξετε αἴτιοι εἶναι ἄρξαντες τοῦ διαβαίνειν [...]

Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις 1.4.13 – 15

β) Ὡ ἄριστε ἀνδρῶν, Ἀθηναῖος ὢν, πόλεως τῆς μεγίστης, χρημάτων μὲν οὐκ αἰσχύνει ἐπιμελούμενος, ὅπως σοι ἔσται ὡς πλεῖστα*, καὶ δόξης καὶ τιμῆς, φρονήσεως δὲ καὶ ἀληθείας καὶ τῆς ψυχῆς, ὅπως ἀρίστη ἔσται, οὐκ ἐπιμελεῖ οὐδὲ φροντίζει;

Πλάτωνος Ἀπολογία Σωκράτους 17

*ὅπως σοι ἔσται ὡς πλεῖστα= πῶς θα ἔχεις ὅσο το δυνατόν περισσότερα

7) Να συμπληρώσετε τα κενά στις πιο κάτω προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο της λέξης/των λέξεων, που βρίσκεται/βρίσκονται στην παρένθεση.

α) Ὀδυσσεὺς ὑπερεῖχε ..... (οἱ ἄλλοι βασιλεῖς)
τῇ συνέσει.

β) Ἐννοεῖσθ' ὡς ὁ μὲν ἐπιθυμεῖ ..... (ἡ δόξα).

γ) Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἰσοῦται ..... (οἱ θεοί).

δ) Πειθόμεθα ..... (οἱ διδάσκαλοι).

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΟ

Να μεταφέρετε τις πιο κάτω προτάσεις στα **Αρχαία Ελληνικά**.

α) Οι Λακεδαιμόνιοι ξεκίνησαν τον πόλεμο.

β) Οι πολίτες δεν υπάκουαν στα λόγια, αλλά στους νόμους.

γ) Οι σοφιστές ονομάζονταν δάσκαλοι της πολιτικής τέχνης.

δ) Οι αθλητές αγωνίζονταν στα στάδια (έν + δοτική).

ΟΡΘΟΓΡΑΦΩΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

Να μάθετε για ορθογραφία το πιο κάτω απόσπασμα του κειμένου:

Ἐγὼ σύνειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῖον οὔτ' ἀνθρώπειον χωρὶς ἔμοῦ γίνεται.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ίσοκράτους «Ζευς και Τάνταλος»

ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ: χράομαι-ῶμαι, γιννώσκω

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΑΓΩΝΕΣ

Σχηματισμός απαρεμφάτου ενεργητικής και μέσης φωνής

Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά Γ' κλίσης

Συμφωνόληκτα ουσιαστικά Γ' κλίσης (αφωνόληκτα και ημιφωνόληκτα)

Ερωτηματική και αόριστη αντωνυμία: τίς /τί, τίς /τι

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Απαρέμφατο: έναρθρο, άναρθρο (ειδικό, τελικό)

Ταυτοπροσωπία, Ετεροπροσωπία, Απρόσωπη Σύνταξη

Κατηγορούμενο του αντικειμένου (διδασκαλία και σύντομη επεξεργασία)

Δίπτωτα μεταβατικά ρήματα

Ο Ηρακλής επιτίθεται με σφεντόνα κατά του σμήνους των Στυμφαλίδων, που κατακλύζουν το τοπίο, άλλες πετώντας και άλλες κολυμπώντας στα νερά της λίμνης (Μελανόμορφος αμφορέας. Γύρω στο 530 π.Χ. Λονδίνο, British Museum).

Ερυθρόμορφη Κύλικα του Δούρι - Σκηνή σχολείου, 490-480 π.Χ. (Βερολίνο)

Κείμενο: Ζεὺς και Τάνταλος

Ο Ισοκράτης με τον λόγο του *Πρὸς Δημόνικον*, που έχει τη μορφή επιστολής, απευθύνει στον νεαρό Δημόνικο, γιο ενός φίλου του, συμβουλές χρήσιμες με σκοπό τον ορθό και ηθικό τρόπο ζωής. Στο πιο κάτω απόσπασμα ο Ισοκράτης παραθέτει ένα παράδειγμα όσον αφορά στην αντίληψη των θεών για το καλό και το κακό, ενώ στη συνέχεια κάνει μια παρομοίωση παρμένη από τη φύση, σχετική με τον τρόπο που πρέπει κανείς να μαθαίνει.

Ζεὺς γὰρ Ἡρακλέα καὶ Τάνταλον γεννήσας, ὡς οἱ μῦθοι λέγουσι καὶ πάντες πιστεύουσι, τὸν μὲν διὰ τὴν ἀρετὴν ἀθάνατον ἐποίησεν, τὸν δὲ διὰ τὴν κακίαν ταῖς μεγίσταις τιμωρίαις ἐκόλασεν. Οἷς δεῖ παραδείγμασι χρώμενόν σ' ὀρέγεσθαι τῆς καλοκαγαθίας, καὶ μὴ μόνον τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημένοις ἐμμένειν, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιητῶν τὰ βέλτιστα μανθάνειν καὶ τῶν ἄλλων σοφιστῶν εἴ τι χρήσιμον εἰρήκασιν ἀναγιγνώσκειν. Ὡσπερ γὰρ τὴν μέλιτταν ὀρώμεν ἐφ' ἅπαντα μὲν τὰ βλαστήματα καθιζάνουσαν, ἀφ' ἐκάστου δὲ τὰ βέλτιστα λαμβάνουσαν, οὕτω δεῖ καὶ τοὺς παιδείας ὀρεγομένους μηδενὸς μὲν ἀπείρως ἔχειν, πανταχόθεν δὲ τὰ χρήσιμα συλλέγειν.

Ἰσοκράτους *Πρὸς Δημόνικον* 50-52

Λεξιλόγιο

κολάζω = τιμωρώ

γεννάω-ῶ (γέννα), (λέγεται για τον πατέρα) γεννώ, δημιουργώ,
σπάνια χρησιμοποιείται για τη μητέρα (ή μήτηρ τίκτει)

δεῖ = πρέπει

χρῶμαι = χρησιμοποιώ, παραδείγμασι χρώμενος = έχοντας ως παράδειγμα

ὀρέγομαι (+ γενική) = επιθυμώ (σφοδρά)

εἴρηκα, Παρακ. του λέγω και εἴρημαι, Παρακ. μέσης φωνῆς
του λέγομαι => τὰ εἰρημένα = ὅσα ἔχουν ειπωθεί

ἐμμένω (+ δοτική) = παραμένω σταθερός σε κάτι, μένω πιστός σε...

σοφιστής = (εδώ) σοφός

εἰ = αν

ὀράω-ῶ = βλέπω

ἄπειρος = αυτός που δεν έχει εμπειρία ή γνώση για κάτι

ἀπείρως ἔχω τινός = δεν ἔχω δοκιμάσει κάτι, αφήνω κάτι αδοκίμαστο

πανταχόθεν (πανταχοῦ + -θεν = αχώριστο μέρος που δείχνει κίνηση από κάπου)
= από παντού

Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε.

Ζεὺς Ἡρακλέα καὶ Τάνταλον γεννήσας,	μτχ φρ(επιρ)
ὡς οἱ μῦθοι <u>λέγουσι</u>	ὡς(αναφ)-πρότ
καὶ	
πάντες <u>πιστεύουσι</u> ,	ὡς(αναφ)-πρότ
τὸν μὲν διὰ τὴν ἀρετὴν ἀθάνατον <u>ἐποίησεν</u> ,	α-πρότ
τὸν δὲ διὰ τὴν κακίαν ταῖς μεγίσταις τιμωρίαις <u>ἐκόλασεν</u> .	α-πρότ
Οἷς <u>δεῖ</u> παραδείγμασι χρώμενόν	α-πρότ, μτχ φρ(επιρ)
σ' ὀρέγεσθαι τῆς καλοκαγαθίας	
καὶ	
μὴ μόνον τοῖς ὑφ' ἡμῶν εἰρημένοις ἐμμένειν	μτχ φρ(επιθ)
ἀλλὰ καὶ τῶν ποιητῶν τὰ βέλτιστα μανθάνειν καὶ τῶν ἄλλων σοφιστῶν, εἴ τι χρήσιμον εἰρήκασιν, ἀναγιγνώσκειν.	εἰ(υποθ)-πρότ
Ὡσπερ γὰρ τὴν μέλιτταν <u>ὀρώμεν</u>	Ὡσπερ(αναφ)-πρότ
ἐφ' ἅπαντα μὲν τὰ βλαστήματα καθιζάνουσιν	μτχ φρ (κατηγ)
ἀφ' ἐκάστου δὲ τὰ βέλτιστα λαμβάνουσιν,	μτχ φρ (κατηγ)
οὕτω <u>δεῖ</u>	α-πρότ
καὶ τοὺς παιδείας ὀρεγομένους νεανίας	μτχ φρ (επιθ)
μηδενὸς μὲν ἀπείρωσ ἔχειν, πανταχόθεν δὲ τὰ χρήσιμα συλλέγειν.	

Κατανόηση κειμένου

- 1) Σύμφωνα με τον μύθο, τι έκανε ο Δίας στον Ηρακλή, τι στον Τάνταλο και γιατί;
- 2) Για ποιον λόγο πιστεύετε ότι ο Ισοκράτης, συμβουλεύοντας τον Δημόνικο, αφηγείται τον συγκεκριμένο μύθο; Τι πρέπει να κάνει ο νέος, σύμφωνα με το δίδαγμα του μύθου;
- 3) Γιατί ο Ισοκράτης παρομοιάζει τους νέους με τη μέλισσα; Να εξηγήσετε την αναλογία.
- 4) Το πιο πάνω κείμενο είναι γραμμένο σε μορφή επιστολής. Να εντοπίσετε στο κείμενο στοιχεία του συγκεκριμένου κειμενικού είδους.

Λέξεων... ταξίδι!

- 1) Αφού μελετήσετε τον πίνακα με τις **ομόρριζες λέξεις** στα Αρχαία Ελληνικά:
  - α) Να παρατηρήσετε τις αλλαγές που παθαίνει το θέμα της λέξης, κατά την παραγωγή.
  - β) Να εντοπίσετε λέξεις που επιβιώνουν στα Νέα Ελληνικά και να συζητήσετε τη σημασία τους.

χράομαι -ῶμαι (= χρησιμοποιώ, μεταχειρίζομαι)	γιγνώσκω (= γνωρίζω)
ἀχρεῖος	γνώσις
χρεία (= ανάγκη, έλλειψη)	γνωστός, ἄγνωστος
χρειώδης (= αναγκαίος)	γνώμων (= κριτής)
χρηῆσις	ἀγνώμων, -ον (= άδικος, αναισθητος, ισχυρογνώμων...)
χρηστός (= ωφέλιμος, έντιμος)	εὐγνώμων, -ον
χρήστης (= δανειστής)	γνώμη
χρηστήριον (=μαντείο)	γνώστης
ἀποχρῶμαι (= εκμεταλλεύομαι)	γνώριμος
καταχρῶμαι	γνωρίζω (= γνωστοποιώ)
χρηματίζω	ἄγνοῶ
χρήμα	ἄγνοια
χρηματισμός	ἀναγιγνώσκω
χρήσιμος	καταγιγνώσκω
εὐχρηστος	
καταχρηστικός	
χρέος	
χρέωση	

2) Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με τον κατάλληλο τύπο των **συνώνυμων** λέξεων που είναι στο πλαίσιο (μία λέξη περισσεύει):

άχρηστος, χρέος, χρειώδης, χρεοκοπώ, χρησιμεύω, χρήσιμος, χρεώστης

- α) Αυτό το σκισμένο πουκάμισο είναι πια **ακατάλληλο**. .....
- β) Ορισμένοι πολίτες είναι **οφειλέτες** στο κράτος. ....
- γ) Έχουμε ιερό **καθήκον** να υπερασπιστούμε την πατρίδα. ....
- δ) Η επιχείρηση **πτώχευσε** και το προσωπικό έμεινε χωρίς δουλειά. ....
- ε) Το διαμέρισμα είναι εξοπλισμένο με όλα τα **απαραίτητα**. ....
- στ) Οι συμβουλές του αποδείχτηκαν **ωφέλιμες**. ....

3) Να σχηματίσετε **ονοματικά σύνολα**, αντιστοιχίζοντας τις λέξεις της Α' στήλης με τις κατάλληλες στη Β' στήλη (μία λέξη στη Β' στήλη περισσεύει):

Α' στήλη		Β' στήλη	
1	άγνοια	α	γνώμη
2	γνώριμη	β	αναγνωστικό
3	διάγνωση	γ	κείμενο
4	ευανάγνωστο	δ	κινδύνου
5	κοινή	ε	ασθένειας
		στ	φυσιγνωμία

1		2		3		4		5	
---	--	---	--	---	--	---	--	---	--

Γραμματικής... αγώνες!

A) Σχηματισμός απαρεμφάτου ενεργητικής και μέσης φωνής

Απαρέμφατο έχουν ο **Ενεστώτας**, ο **Μέλλοντας**, ο **Αόριστος** και ο **Παρακείμενος**.

I. Απαρέμφατο ενεργητικής φωνής

1) Αφού συμβουλευθείτε τη *Γραμματική σας* (σ. 165-167, § 277), να καταγράψετε τις καταλήξεις του απαρεμφάτου της ενεργητικής φωνής:

Ενεστώτας: -....., Μέλλοντας: -....., Αόριστος: -....., Παρακείμενος: -.....

2) α) Να διαβάσετε το πιο κάτω κείμενο και να υπογραμμίσετε τα απαρέμφατα ενεργητικής φωνής.

Αλέξανδρος και διδάσκαλος (κείμενο διασκευασμένο)

Αλέξανδρος ὁ Φίλιππου ἐμάνθανε θηρεύειν, τοξεύειν, κιθαρίζειν καὶ γράφειν· ὁ γὰρ Φίλιππος ἐβούλετο αὐτὸν παιδεύσαι, ὥστε τέλειον εἶναι. Καθ' ἐκάστην οὖν προέκοπτεν ἐπὶ τὸ θηρεύειν καὶ τοξεύειν, περι δὲ τὸ κιθαρίζειν καὶ γράφειν οὐκ εἶχε σπουδὴν.

Λέγεται οὖν τὸν διδάσκαλον κελεύσαι αὐτὸν κρούσαι χορδὴν τινα ἀντ' ἄλλης. Αλέξανδρος δ' ὁμῶς λέγει τῷ διδασκάλῳ· «Καὶ τί διαφέρει, ἂν ταύτην ἀντ' ἐκείνης κρούσω;». Ὁ δ' ἀποκρίνεται ὅτι τῷ μέλλοντι βασιλεύσειν οὐδὲν διαφέρει, ἀλλὰ τῷ βουλομένῳ θεραπεύσαι τὰς τέχνας· οὕτω γὰρ ἤλπιζεν αὐτὸν μαλακοῖς λόγοις παιδεύσειν.

Λεξιλόγιο:

θεραπεύω = καλλιέργω, λατρεύω

μέλλω + απρφ. = πρόκειται να...

σπουδή = επιμέλεια

β) Να καταχωρίσετε τα απαρέμφατα που υπογραμμίσατε στον πιο κάτω πίνακα:

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΑ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΦΩΝΗΣ		
Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος

3) Να σχηματίσετε το απαρέμφατο Παρακειμένου των ρημάτων *παιδεύω* και *γράφω*:

παιδεύω =>....., γράφω => .....

II. Απαρέμφατο μέσης φωνής

1) Να διαβάσετε τις πιο κάτω φράσεις/προτάσεις και στη συνέχεια να βάλετε τα απαρέμφατα στη σωστή στήλη του πίνακα που ακολουθεί:

- α) Δεῖ σε ὀρέγεσθαι τῆς καλοκαγαθίας.
- β) Ὁ δὲ Ἀγησίλαος οὐκ ἔφη δέξασθαι τοὺς ὄρκους.
- γ) Ἄπαντα τότε ἤλπιζε τὰ πράγματ' ἀναιρήσεσθαι.
- δ) Οὐ βουλόμενος γὰρ, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἀγωνίζεσθαι, ἠνάγκασμαι.
- ε) Τῶν ἐκ τῆς γῆς φυομένων ἄνευ μὲν ἡλίου αὐγῆς οὐδὲν δύναται καλῶς αὔξεσθαι.
- στ) Δέομαι οὖν ὑμῶν μετ' εὐνοίας ἀκροάσασθαι μου.
- ζ) Οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμισαν λελύσθαι τὰς σπονδάς.
- η) Καὶ γεγενῆσθαι καλῶς καὶ πεπαιδευῆσθαι σωφρόνως συμβέβηκεν αὐτοῖς.

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΑ ΜΕΣΗΣ ΦΩΝΗΣ			
Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος

2) Αφού συμβουλευτείτε και τη Γραμματική σας (σ. 169, § 278), να καταγράψετε τις καταλήξεις απαρεμφάτου της μέσης φωνής:

Ενεστώτας: -....., Μέλλοντας: -....., Αόριστος: -....., Παρακείμενος: -.....

Β) Φωνηεντόληκτα και συμφωνόληκτα ουσιαστικά Γ' κλίσης

⊙ Η Γ' κλίση περιλαμβάνει **περιττοσύλλαβα ουσιαστικά και των τριών γενών, φωνηεντόληκτα και συμφωνόληκτα.**

⊙ Τα τριτόκλιτα ουσιαστικά λήγουν στην ονομαστική ενικού σε **-α, -ι, -υ, -ω, -ν, -ρ, -ς (-ξ, -ψ)**, και στη γενική σε **-ος, -ως ή -ους**: π.χ. τὸ σῶμα, τοῦ σώματος / τὸ ἄστν, τοῦ ἄστεως / ἡ ἠχώ, τῆς ἠχοῦς / ὁ γέρων, τοῦ γέροντος / ὁ ῥήτωρ, τοῦ ῥήτορος / ὁ ἥρωσ, τοῦ ἥρωος / ὁ κόραξ, τοῦ κόρακος / ὁ κώνωψ, τοῦ κώνωπος.

⊙ Στην Γ' κλίση **αρσενικά και θηλυκά** ουσιαστικά κλίνονται με τον ίδιο τρόπο.

Ασκήσεις για τα φωνηεντόληκτα ουσιαστικά Γ' κλίσης

1) Να συμπληρώσετε τις πιο κάτω προτάσεις με τον κατάλληλο **τύπο** του ουσιαστικού που βρίσκεται στην παρένθεση.

α) Πέντε ..... (αἴσθησις) ἔχουσιν ἄνθρωποι: ἀφήν, ἀκοήν, ... (ὄρασις), ... (γεῦσις), ... (ὄσφρησις).

β) Πάντες θαυμάζομεν τοὺς παρ' Ὀμήρω ..... (ἥρωσ), ... (Ἀχιλλεύς), ... (Ὀδυσσεύς).

γ) Ὁ στρατηγὸς τὴν ..... (τάξις) τῶν ..... (ἰππεὺς) ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς ἄγει.

δ) Τὸ δένδρον ὄξει τῶ ..... (πέλεκυς) ἀπέτεμεν.

ε) Εὖα ὑπὸ τοῦ ..... (ὄφις) ἠπατήθη.

στ) Ἐλαφοὶ ἐκρύπτοντο ὑπὸ τὰς ..... (δοῦς) ταύτας.

ζ) Οἱ θεοὶ ἡδονταὶ ἐπὶ τῇ ..... (σύνεσις) καὶ ..... (φρόνησις) τῶν θνητῶν.

η) Αἴγυπτος ἀφθόνους ..... (μῦς= ποντίκι) τρέφει, οἱ τοὺς ..... (στάχυς) καὶ ..... (βότρους) φθείρουσι.

2) Να τρέψετε ὅλους τοὺς **κλιτοὺς ὀρους** τῶν πιο κάτω προτάσεων στον ἀντίθετο ἀριθμό.

α) Ἐν τῇ λίμνῃ οἱ ἀλιεῖς ἰχθῦς ἀλιεύουσι.

β) Τὴν ἀγγελίαν ἐκείνην τῷ βασιλεῖ καὶ ἱερεῖ λέγει.

γ) Αἱ πόλεις στάσεσι διαφθείρονται.

Ἀσκήσεις γιὰ τὰ συμφωνόληκτα οὐσιαστικά Γ' κλίσης (αφωνόληκτα καὶ ημιφωνόληκτα)

1) Να κλίνετε:

α) τὰ αφωνόληκτα οὐσιαστικά Γ' κλίσης

ἢ πτέρυξ, ἢ ἀσπίς, ὁ κόραξ, τὸ κτήμα

β) τὰ ημιφωνόληκτα οὐσιαστικά Γ' κλίσης (ενρινόληκτα, υγρόληκτα, σιγμόληκτα)

ὁ γείτων, ὁ ἀήρ, ὁ ῥήτωρ, ὁ Ἕλλην, ἢ αἰδῶς, τὸ ἔθνος, ὁ πατήρ, ὁ ἀνήρ

2) Να συμπληρώσετε τὰ κενὰ τῶν παρακάτω προτάσεων με τὸν κατάλληλο **τύπο** τῆς λέξης που βρίσκεται σὲ παρένθεση, ὅπως στο παράδειγμα:

π.χ. Πρόκλος προσδεδεμένος ἦν τῷ ἄρματι ἰμάντι (ἰμάς, δοτ. εν).

α) Ἡ Ἀφροδίτη τῇ τοῦ σώματος ..... (χάρις) τὰς ἄλλας θεὰς ὑπερέβαλλεν.

β) Ἐπὶ τοῦ τοίχου ἔγραφε ..... (λέων, αιτ. πληθ.) καὶ ..... (ἐλέφας, αιτ. πληθ.) καὶ ἄλλα ζῶα.

γ) Καλλικρατίδας οὐκ ἤθελε τοὺς Ἕλληνας ..... (κόλαξ, αιτ. πληθ.) τῶν βαρβάρων εἶναι.

δ) Παροιμία φησὶν ἀπορίαν ψάλτου ..... (βήξ, αιτ. εν.) εἶναι.

ε) Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, ... (πατήρ) ..... (παντοκράτωρ).

στ) Οἱ γῦπες ..... (ὄνουξ, δοτ. πληθ.) τὰ ζῶα ἀρπάζουσι.

ζ) Καθ' ἡμέραν οἴκοι παρέμενε, ... (νύξ, γεν. εν.) δὲ εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο.

η) Πατήρ ὁ ἐμὸς ἤθελε ..... (παράδειγμα, δοτ. πληθ.) διδάσκειν με.

θ) Πολλοὶ τῶν ..... (ῥήτωρ) καὶ τῶν σοφιστῶν περὶ μικρῶν πραγμάτων διελέγοντο.

3) Να μεταφέρετε τὶς πιο κάτω προτάσεις στὰ **Αρχαία Ἑλληνικά**.

α) Στις φλέβες κυλάει αἷμα.

β) Οἱ γῦπες ἀρπάζουν τὰ ζῶα με τὰ νύχια.

γ) Οἱ ἀρχαῖοι νόμιζαν ὅτι τὰ ἀστέρια εἶναι θεοί.

Γ) Ερωτηματική και αόριστη αντωνυμία: τίς /τί, τίς/τί (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 141 -142, § 234-237)

Ερωτηματικές λέγονται οι αντωνυμίες που εισάγουν ερωτήσεις.

Οι **αόριστες** αντωνυμίες φανερώνουν κάτι αόριστο που δεν μπορεί ή δεν θέλει κανείς να το ονομάσει.

Η **ερωτηματική** και η **αόριστη** αντωνυμία έχουν τους ίδιους τύπους και στα τρία γένη, διαφέρουν, όμως, στη θέση του **τόνου**.

1) Να προσθέσετε στον πίνακα που ακολουθεί τους κατάλληλους τύπους της **αόριστης** αντωνυμίας.

ἄνθρωπος	στρατηγῶ .....
γυνή	πολιτείας .....
πολιτῶν	πολεμίους .....
ἀνδρῶν	παιδίων .....

2) Να μεταφέρετε όλους τους **κλιτούς όρους** των πιο κάτω προτάσεων στον αντίθετο αριθμό.

- α) Μετὰ ταῦτα ἔπλευσαν εἰς νήσους τινάς.
- β) Τίνα δ' οὗτος λέλοιπεν ὑπερβολὴν εἰπεῖν;
- γ) Παιδίον τί προσεῖχεν τῇ τοῦ Δημάδου συμβουλῇ.
- δ) Ἀνθρώπων τινῶν πλουσίων ἠϋφόρησαν αἱ χῶραι.

Συντακτικού... παιχνίδια!

Α) Απαρέμφατο (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 84-89, § 90-97)

1. Ἐναρθρο → ως ουσιαστικό
2. Ἀναρθρο: - τελικό
- ειδικό

I. ΕΝΑΡΘΡΟ (συνοδεύεται από ΑΡΘΡΟ)

π.χ. Ὡ ἄνθρωπε, φεῦγε τὸ φιλεῖν ἑαυτόν (= ἀπόφευγε το να αγαπᾶς τον εαυτό σου).

Το **έναρθρο** **απαρέμφατο**, εφόσον αντιστοιχεί με **ουσιαστικό**, χρησιμοποιείται στον λόγο ως **υποκείμενο**, **αντικείμενο** ή **προσδιορισμός**.

Πβ. Ν.Ε. «Απαγορεύεται το καπνίζεῖν».

II. ΑΝΑΡΘΡΟ απαρέμφατο - Είδη άρθρου απαρεμφάτου:

A. ΕΙΔΙΚΟ (ότι)

B. ΤΕΛΙΚΟ (να)

Αφού μελετήσετε τη θεωρία σχετικά με το απαρέμφατο (κατηγορίες ρημάτων με τα οποία συντάσσεται το ειδικό και το τελικό απαρέμφατο, συντακτικός ρόλος απαρεμφάτου, απρόσωπη σύνταξη, υποκείμενο απαρεμφάτου, ταυτοπροσωπία-ετεροπροσωπία) από το *Συντακτικό σας* (σ. 84-89), να κάνετε τις ασκήσεις που ακολουθούν:

1) Να σημειώσετε δίπλα από τις προτάσεις που ακολουθούν «Τ» εκεί όπου έχουμε **ταυτοπροσωπία** και «Ε» εκεί όπου έχουμε **ετεροπροσωπία**.

- α) Σὺ λέγεις τοὺς μαθητὰς δίκαια πράττειν. ....
- β) Δημόνικος βούλεται μανθάνειν τὰ βέλτιστα. ....
- γ) Ἴσοκράτης ἔλεγε εἶναι τὸν νεανίαν ἀγαθόν. ....
- δ) Χρῆ ὑμᾶς ἀναγιγνώσκειν ποιήματα. ....

2) Να αναγνωρίσετε συντακτικώς τα **απαρέμφατα** (ειδικό/ τελικό, αντικείμενο/ υποκείμενο/...) και να εντοπίσετε τα **υποκείμενά** τους, δηλώνοντας αν έχουμε **ταυτοπροσωπία** ή **ετεροπροσωπία**:

- α) Οἱ σύμμαχοι ἔλεγον οὐκ εἶναι αὐτόνομοι.
- β) Χρῆ τὸν ἄνδρα τὸν σοφὸν προνοεῖν.
- γ) Νομίζω ὑμᾶς εἶναι ἐμοὶ καὶ φίλους καὶ πατρίδα.
- δ) Ἐπειθε τοὺς Φοίνικας ἐπιχειρῆσαι τούτῳ τῷ ἔργῳ.
- ε) Ἀγαθόν ἐστὶ τοὺς ἀνθρώπους βοηθεῖν ἀλλήλοις.

3) Να διαβάσετε ξανά το κείμενο «*Ἀλέξανδρος καὶ διδάσκαλος*» (Γραμματικής... *αγώνες*) και να αναγνωρίσετε συντακτικά τα **ἀναρθρα απαρέμφατα** του κειμένου.

B) Κατηγορούμενο του αντικειμένου (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 59, § 58)

«Ζεὺς γὰρ Ἡρακλέα καὶ Τάνταλον γεννήσας, [...] τὸν μὲν διὰ τὴν ἀρετὴν ἀθάνατον ἐποίησεν.» (κείμενο 1)

⇒ Ζεὺς **τὸν μὲν** (Ἡρακλέα) ἀθάνατον ἐποίησεν.

Εδώ έχουμε την περίπτωση του **κατηγορουμένου στο αντικείμενο** (αντί στο υποκείμενο). Το κατηγορούμενο «ἀθάνατον» προσδιορίζει «τὸν μὲν» που είναι αντικείμενο στην πρόταση. Γι' αυτό και μπαίνει σε πτώση αιτιατική. Κατηγορούμενο του υποκειμένου θα είχαμε, αν η πρόταση ήταν:

«**Ὁ μὲν ἀθάνατος** ἐγένετο», οπότε το κατηγορούμενο «ἀθάνατος» θα προσδιόριζε το υποκείμενο «ὁ μὲν».

Το **κατηγορούμενο** και στις δύο περιπτώσεις **συμφωνεί** ως προς την ..... , το ..... και τον ..... **με τον όρο που προσδιορίζει**.

Υπάρχουν αρκετά ρήματα που συντάσσονται με δυο αιτιατικές, από τις οποίες η μια είναι κατηγορούμενο της άλλης (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 59, § 58).

Παραδείγματα:

- Παρέχετε αὐτὴν εὐμενῆ.
- Ἐκρινον αὐτὸν φιλομαθέστατον.
- Καλοῦσιν αὐτοὺς νομοθέτας.
- Ἐποίησε τοὺς συμμάχους προθύμους.

1) Να υπογραμμίσετε τα κατηγορούμενα στις πιο κάτω προτάσεις και να ξεχωρίσετε, αν το κατηγορούμενο κάθε φορά προσδιορίζει το **υποκείμενο** ή το **αντικείμενο**:

- α) Οὗτος στρατηγὸς ἐχειροτονήθη. .....
- β) Ὁ δῆμος τοῦτον ἐχειροτόνησε στρατηγόν. ....
- γ) Ὀνομάζουσι τὸν ἄνδρα σοφιστήν. ....

Γ) Δίπτωτα μεταβατικά ρήματα (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 58-62, § 57-61)

1) Να σημειώσετε την **πτώση** των υπογραμμισμένων αντικειμένων και να τα διακρίνετε σε **άμεσα** και **έμμεσα**.

- α) Λέγω ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν.
- β) Μὴ κρύψης με τοῦτο.
- γ) Ταῦτα τοῖς προγόνοις δόξαν φέρει.
- δ) Ὑμεῖς ἐμοῦ ἀκούσασθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.
- ε) Πληρῶ τὸν πίθον ἐλαίου.
- στ) Οἱ Πέρσαι τοὺς παῖδας δικαιοσύνην ἐδίδασκον.
- ζ) Μετεσχῆκαμεν ὑμῖν τῶν ἱερῶν.
- η) Ὁ στρατηγὸς ἀποστερεῖ ἡμᾶς τὸν μισθόν.
- θ) Ἡ μωρία κακὰ τοῖς ἀνθρώποις φέρει.

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΟ

Να μεταφέρετε τις πιο κάτω προτάσεις στα **Αρχαία Ελληνικά**.

- α) Νομίζω ότι ο στρατιώτης είναι ανδρείος.
- β) Ο ποιητής ύμνησε τις αρετές των ηρώων και των άλλων Ελλήνων.
- γ) Ο μαθητής λέγει την αλήθεια σε μένα.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΩΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

Να μάθετε για ορθογραφία το πιο κάτω απόσπασμα του κειμένου:

Ὡσπερ γὰρ τὴν μέλιτταν ὀρῶμεν ἐφ' ἅπαντα μὲν τὰ βλαστήματα καθιζάνουσαν, ἀφ' ἑκάστου δὲ τὰ βέλτιστα λαμβάνουσαν, οὕτω δεῖ καὶ τοὺς παιδείας ὀρεγομένους μηδενὸς μὲν ἀπείρωσ ἔχειν.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΚΕΙΜΕΝΟ: Πλουτάρχου «Η αγωγή των παιδιών»

ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ: βάλλω, λέγω

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΑΓΩΝΕΣ

Φωνηεντόληκτα και συμφωνόληκτα επίθετα Γ' κλίσης

Σχηματισμός και κλίση μετοχών ενεργητικής φωνής

Εγκλίσεις του ρήματος είμι στον Ενεστώτα

Εγκλίσεις βαρύτονων ρημάτων στον Ενεστώτα, Μέλλοντα, Αόριστο και

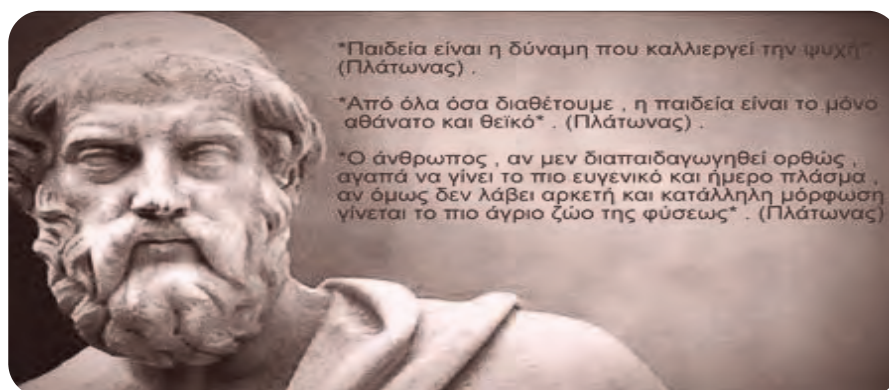
Παρακείμενο ενεργητικής φωνής

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Εισαγωγή στις δευτερεύουσες προτάσεις

Δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις

Ονοματικοί ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί

Παιδεία είναι η δύναμη που καλλιεργεί την ψυχή
(Πλάτωνας).

*Από όλα όσα διαθέτουμε, η παιδεία είναι το μόνο
αθάνατο και θείο* . (Πλάτωνας).

*Ο άνθρωπος, αν μεν διαπαιδαγωγηθεί ορθώς,
αγαπά να γίνει το πιο ευγενικό και ήμερο πλάσμα,
αν όμως δεν λάβει αρκετή και κατάλληλη μόρφωση,
γίνεται το πιο άγριο ζώο της φύσεως* . (Πλάτωνας).

Ως έργο του Πλουτάρχου (περ. 46-120 μ.Χ.) από τα Ἠθικά φέρεται και η πραγματεία "Περί παιδων αγωγής", όπου αναπτύσσονται οι παιδαγωγικές απόψεις της εποχής του, οι οποίες παρουσιάζουν ενδιαφέρον και σήμερα.

[...] Σπεύδοντες γὰρ < οἱ πατέρες > τοὺς παῖδας ἐν πᾶσι τάχιον πρωτεῦσαι πόνους αὐτοῖς ὑπερμέτρους ἐπιβάλλουσιν, οἷς ἀπαυδῶντες ἐκπίπτουσι, καὶ ἄλλως βαρυνόμενοι ταῖς κακοπαθείαις οὐ δέχονται τὴν μάθησιν εὐηνίως. Ὡσπερ γὰρ τὰ φυτὰ τοῖς μὲν μετρίοις ὕδασι τρέφεται, τοῖς δὲ πολλοῖς πνίγεται, τὸν αὐτὸν τρόπον ψυχὴ τοῖς μὲν συμμέτροις αὖξεται πόνοις, τοῖς δ' ὑπερβάλλουσι βαπτίζεται. Δοτέον οὖν τοῖς παισὶν ἀναπνοὴν τῶν συνεχῶν πόνων, ἐνθυμουμένους ὅτι πᾶς ὁ βίος ἡμῶν εἰς ἀνεσιν καὶ σπουδὴν διήρηται. Καὶ διὰ τοῦτ' οὐ μόνον ἐγρήγορσις ἀλλὰ καὶ ὕπνος εὐρέθη, οὐδὲ πόλεμος ἀλλὰ καὶ εἰρήνη, οὐδὲ χειμῶν ἀλλὰ καὶ εὐδία, οὐδ' ἐνεργοὶ πράξεις ἀλλὰ καὶ ἔορταί. Συνελόντι δ' εἰπεῖν ἢ ἀνάπαυσις τῶν πόνων ἐστὶν ἄρτυμα. [...]

Πλουτάρχου Περί παιδων αγωγῆς 9 b-c

Λεξιλόγιο

σπεύδω = βιάζομαι

ἀπαυδῶ = κουράζομαι

εὐηνίως = υπάκουα

βαπτίζω = βυθίζω [βλ. εξέλιξη στη σημασία του ρήματος]

ἐκπίπτω = ξεφεύγω, αφήνω στη μέση

κακοπάθεια, ἢ < κακοπαθέω = δυστυχία [βλ. σύνθετα επίθετα και ουσιαστικά με δεύτερο συνθετικό το πάσχω > παθεῖν, ὅπως εὐπαθής, δυσπαθής, ὁμοιοπαθής, ἡδυπαθής, συμπαθής, μετριοπαθής]

σύμμετρος = μετρημένος

δοτέον (ρημ. επίθετο) = πρέπει να δίνουμε

ἀναπνοή, ἢ = ανάπαυλα

ἐνθυμούμαι = έχω στον νου μου (θυμός = ψυχή)

εὐδία, ἢ = καλός καιρός, καλοκαιρία

συνελόντι εἰπεῖν (ἀπόλυτο ἀπαρέμφατο) = με λίγα λόγια

ἄρτυμα, τὸ = καρύκευμα, ὅ,τι προξενεῖ ευχαρίστηση

Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, ὅπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε.

[...]

σπεύδοντες γὰρ <οἱ πατέρες>

μτχ φρ(επιρ)

τοὺς παῖδας ἐν πᾶσι τάχιον πρωτεύσαι

πόνους αὐτοῖς ὑπερμέτρους ἐπιβάλλουσι,

α-πρότ

οἷς ἀπανδῶντες ἐκπίπτουσι,

οἷς(αναφ)-πρότ

καὶ ἄλλως βαρυνόμενοι ταῖς κακοπαθείαις
οὐ δέχονται τὴν μάθησιν εὐηνίως.

μτχ φρ(επιρ)

Ὡσπερ γὰρ τὰ φυτὰ τοῖς μὲν μετρίοις ὕδασι τρέφεται,

ὥσπερ(αναφ)-πρότ

τοῖς δὲ πολλοῖς πνίγεται,

ὥσπερ(αναφ)-πρότ

τὸν αὐτὸν τρόπον ψυχὴ τοῖς μὲν συμμέτροις αὔξεται πόνοις,

α-πρότ

τοῖς δ' ὑπερβάλλουσι βαπτίζεται.

α-πρότ

Δοτέον οὖν τοῖς παισὶν ἀναπνοὴν τῶν συνεχῶν πόνων,

α-πρότ

ἐνθυμουμένους

μτχ φρ(επιρ)

ὅτι πᾶς ὁ βίος ἡμῶν εἰς ἄνεσιν

ὅτι(ειδ)-πρότ

καὶ

σπουδὴν διήρηται.

Καὶ

διὰ τοῦτ'

οὐ μόνον ἐγρήγορσις
ἀλλὰ καὶ ὕπνος εὐρέθη,

α-πρότ

οὐδὲ πόλεμος
ἀλλὰ καὶ εἰρήνη,

οὐδὲ χειμῶν
ἀλλὰ καὶ εὐδία,

οὐδ' ἐνεργοὶ πράξεις
ἀλλὰ καὶ ἑορταί.

Συνελόντι δ' εἰπεῖν

ἢ ἀνάπαυσις τῶν πόνων ἐστὶν ἄρτυμα. [...]

α-πρότ

Κατανόηση κειμένου

- 1) Ποια είναι η στάση των γονέων απέναντι στα παιδιά τους;
- 2) Ποια είναι η παρομοίωση που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας, για να τεκμηριώσει τη θέση του σχετικά με αυτή τη στάση των γονέων;
- 3) Ποιο είναι το νόημα του παραδείγματος; Να το αφηγηθείτε στην τάξη σε συνεχή προφορικό λόγο.
- 4) Ποια άποψη εκφράζει ο Πλούταρχος στο πιο πάνω απόσπασμα σχετικά με τον τρόπο κατάκτησης της μάθησης και της γνώσης και πώς την τεκμηριώνει;

Εργασία ελεύθερης ανάπτυξης

Με τη βοήθεια του/της καθηγητή/τριας σας να επιλέξετε τουλάχιστον **πέντε (5)** λέξεις του κειμένου και να προσπαθήσετε να τις εντάξετε σε μια παράγραφο (80 λέξεις) με θέμα την **αξία της παιδείας** στην καλλιέργεια του ατόμου.

Λέξεων... ταξίδι!

- 1) Να γράψετε απλές και σύνθετες λέξεις από το ρήμα **βάλλω** (π.χ. ουσιαστικό: βολή, επίθετο: βαλλιστικός).
- 2) Να αντικαταστήσετε τις πιο κάτω φράσεις με παράγωγα του ρήματος **βάλλω**.
  - α) Αυτός που δεν μπορεί να βληθεί από εχθρικά πυρά:.....
  - β) Η συμμετοχή στην επίτευξη ενός κοινού σκοπού: .....
  - γ) Κάποιος στον οποίο δεν μπορεί να προσάψει κανένας την κατηγορία της παρανομίας ή της μεροληψίας: .....
  - δ) Ζωντανός οργανισμός που είναι ανθεκτικός στις ασθένειες:.....
- 3) Να συμπληρώσετε τις πιο κάτω προτάσεις με παράγωγα του ρήματος **βάλλω** (μία λέξη περισσεύει).

δισκοβόλος, έμβλημα, περιβαλλοντικός, μεταβολισμός, λιθοβολισμός, αμετάβλητος, υπερβολικός

- α) Ο ..... του Μύρωνα είναι ένα από τα γνωστότερα χάλκινα αγάλματα του 5^{ου} αι. π.Χ.
- β) Η θανάτωση των γυναικών σε ισλαμικές χώρες διά ..... καταδικάζεται από τη διεθνή κοινότητα.
- γ) Η καλλιέργεια ..... συνείδησης είναι απαραίτητη για την προστασία του περιβάλλοντος.
- δ) Η ..... χρήση αντιβιοτικών καταπονεί τον ανθρώπινο οργανισμό.
- ε) Για ένα μακροπρόθεσμο πολιτικό σχεδιασμό απαιτείται ομοφωνία στις πολιτικές απόψεις και ..... πολιτικές θέσεις.
- στ) Η επίσημη αθλητική στολή της κάθε χώρας φέρει το ..... του κράτους.

4) Να μελετήσετε τα πιο κάτω παραδείγματα και να εντοπίσετε τις διαφορετικές σημασίες της λέξης **προσβολή**.

α) Ο γείτονάς μου έπαθε χθες καρδιακή προσβολή και μεταφέρθηκε εσπευσμένα στο νοσοκομείο.

β) Ο προϊστάμενος μίλησε με άσχημο τρόπο στην υπάλληλο και το γεγονός θεωρήθηκε προσβολή τόσο από την ίδια όσο και από τους παρόντες.

γ) Ο εγγονός δεν έμεινε ευχαριστημένος από την κληρονομιά, αφού ο παππούς του κληροδότησε το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας του σε φιλανθρωπικά ιδρύματα, γι' αυτό προχώρησε σε προσβολή της διαθήκης.

δ) Για την έγκαιρη αντιμετώπιση μιας αιφνιδιαστικής εχθρικής επίθεσης απαιτείται η προσβολή των εχθρικών θέσεων.

5) Να συμπληρώσετε τον πιο κάτω πίνακα με τα **παράγωγα** και **σύνθετα** του ρήματος **λέγω**.

λέγω
λέγω: ....., ..., ...
λόγος: ....., ..., ...
λογίζομαι: ....., ..., ...
λογαριάζω: .....,
θέματα: ....., ...
θέματα: ρη-, επ-/ειπ-
ρήμα, ..., ..., ά....., από.....
ἔπος, ..., ...
προ-λέγω: .....
εκ-λέγω: .....
διά-λέγω: .....
επί-λέγω: ..... (επίρρ.)
κατά-λέγω: .....
συν-λέγω: .....
από-λέγω: .....

6) Να γράψετε τέσσερις (4) προτάσεις, χρησιμοποιώντας τη λέξη **λόγος** δίνοντάς της τις εξής σημασίες: α) ομιλία, β) αιτία, γ) υπόσχεση – διαβεβαίωση, δ) προσταγή.

A) Φωνηεντόληκτα και συμφωνόληκτα επίθετα Γ' κλίσης (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 101-112, § 168-183)

Σημείωση: Στα τρικατάληκτα επίθετα της Γ' κλίσης, το αρσενικό και το ουδέτερο ακολουθούν την Γ' κλίση, ενώ το θηλυκό επίθετο ακολουθεί την Α' κλίση.

Ασκήσεις για τα φωνηεντόληκτα επίθετα Γ' κλίσης

1) Να γράψετε τα **επίθετα** που δίνονται στην παρένθεση στον κατάλληλο τύπο, ώστε να συμφωνούν με τα αντίστοιχα ουσιαστικά.

α) ᾧ	λόγε (ήδύς)	ε) τῆς	ὄδοῦ (πλατύς)
β) οἱ	καρποῖ (γλυκύς)	στ) τὰ	ἐδάφη (παχύς)
γ) τῶν	ἵππων (ταχύς)	ζ) τὸν	ἄνθρωπον (θρασύς)
δ) τοῖς	πεδίοις (εὐρύς)	η) τῷ	χρόνῳ (βραχύς)

2) Να τρέψετε όλους τους **κλιτούς ὀρους** των πιο κάτω προτάσεων στον αντίθετο αριθμό.

- α) Ἡ χώρα οὐκ ἔχει εὐρεῖς καὶ βαθεῖς ποταμούς.
β) Ἡδύς ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ ῥήτορος.

Ασκήσεις για τα συμφωνόληκτα επίθετα Γ' κλίσης

Θυμηθείτε και στα Νέα Ελληνικά: Έδωσε σαφεῖς οδηγίες. Η παρέμβασή σου ήταν ατυχής. Η δήλωση της ακριβοῦς διεύθυνσης είναι απαραίτητη.

⇒ Στα Νέα Ελληνικά χρησιμοποιούνται ακόμη τα περισσότερα από τα σιγμόληκτα επίθετα, καθώς και οι αρχαίες καταλήξεις τους.

1) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο **τύπο** του συμφωνόληκτου επιθέτου που βρίσκεται στην παρένθεση:

- α) Σωκράτης ἡγεῖται οὐδένα ἀνθρώπων ..... (ὁ ἐκόν, ἡ ἐκοῦσα, τὸ ἐκόν) ἐξαμαρτάνειν.
β) Εἰ γὰρ ἡμεῖς τι ἐξαμαρτάνομεν ἐν τῇ τῶν λόγων σκέψει, εὖ ἴσθι ὅτι ..... (ὁ ἄκων, ἡ ἄκουσα, τὸ ἄκων) ἀμαρτάνομεν.
γ) Ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ περὶ τὸν ....., (ὁ, ἡ εὐδαίμων, τὸ εὐδαιμον) εἰ δεήσεται φίλων ἢ μῆ.
δ) Παιῖδας ἐξ αὐτῆς ἐποίησε δύο, Κύψελον καὶ Λυκόφρονα· τὸν μὲν νεώτερον συνετόν, τὸν δὲ πρεσβύτερον ..... (ὁ, ἡ ἄφρων, τὸ ἄφρον).
ε) Νίκας τοῖς ..... (εὐσεβῆς) κατὰ βαρβάρων δωροῦμενος.
στ) Οἱ Θεοπόμπου ἀγροῖ ἦσαν ..... (πλήρης) ὀπωρῶν.
ζ) ..... (πᾶν) πάθει καὶ ..... (πᾶσα) πράξει ἔπεται ἡδονὴ καὶ λύπη.

2) Να τοποθετήσετε τα **ονοματικά σύνολα** στις πτώσεις που σας δίνονται στην παρένθεση: π.χ. ὁ ἀμελής μαθητής (κλητ. ενικού) ⇒ ὦ ἀμελὲς μαθητᾶ

α) ὁ αὐθάδης γέρον (κλητ. ενικού) => .....

β) ἡ ἀτυχῆς βασίλισσα (γεν. ενικού) =>.....

γ) τὸ πλήρες ποτήριον (δοτ. ενικού) => .....

δ) ὁ μονήρης ἀνὴρ (αιτ. πληθυντικού) => .....

ε) ὁ ἀσεβὴς ἄνθρωπος (αιτ. ενικού) => .....

στ) ἡ πᾶσα ἀλήθεια (γεν. ενικού) => .....

B) Σχηματισμός και κλίση μετοχής

Εισαγωγικά στη μετοχή:

Ἡ μετοχή ἔχει διπλή φύση, αφού «μετέχει» τόσο στο ὄνομα (ἔχει γένη και κλίνεται ως επίθετο) όσο και στο ρῆμα (ἔχει χρόνους και διαθέσεις). Ἡ μετοχή βοηθά και στη συμπύκνωση του λόγου.

Ὡς προς τον σχηματισμό και την κλίση των μετοχών πρέπει να γνωρίζουμε σε πρώτο στάδιο τις ακόλουθες πληροφορίες:

- Κλίνονται ως τρικατάληκτα επίθετα με τρία γένη (αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο). Κάποιες ακολουθούν την κλίση των δευτερόκλιτων και κάποιες την κλίση των τριτόκλιτων επιθέτων.
- Οι μετοχές συμφωνούν με το υποκείμενό τους ως προς την πτώση, το γένος και τον αριθμό.
- Συναντάμε μετοχές τόσο στην ενεργητική όσο και στη μέση φωνή σε τέσσερις χρόνους: Ενεστώτα, Μέλλοντα, Αόριστο, Παρακείμενο.

Σχηματισμός και κλίση μετοχής ενεργητικής φωνής

1) Με τη βοήθεια της Γραμματικής (σ. 116, § 187.5) να κλίνετε **τη μετοχή Ενεστώτα ενεργητικής φωνής ὁ λύων, ἡ λύουσα, τὸ λῶον**.

Ὅπως βλέπουμε, το αρσενικό γένος της μετοχής ακολουθεῖ την κλίση του τριτόκλιτου οδοντικόληκτου ουσιαστικού ὁ γέρον (τοῦ γέροντος) με τη διαφορά ὅτι στην κλητική μπαίνει ἡ **κατάληξη -ων**, ὅπως στην ονομαστική.

Ὁμοίως κλίνονται και οι μετοχές:

- ὁ λύσων, ἡ λύσουσα, τὸ λῶσον (μετοχή Μέλλοντα ενεργητικής φωνής)

- ὦν, οὔσα, ὄν (μετοχή Ενεστώτα του εἶμι)

2) Με τη βοήθεια της Γραμματικής (σ. 114, § 187.1) να κλίνετε τη **μετοχή Αορίστου ενεργητικής φωνής** ὁ λύσας, ἡ λύσασα, τὸ λύσαν. Το αρσενικό της μετοχής ακολουθεί την κλίση του τριτόκλιτου οδοντικόληκτου ουσιαστικού ὁ γίγας (τοῦ γίγαντος) με τη διαφορά ότι στην κλητική ενικού της μετοχής διατηρείται η κατάληξη **-ας** της ονομαστικής.

3) Με τη βοήθεια της Γραμματικής (σ. 117-118, § 187.8) να κλίνετε τη **μετοχή Παρακειμένου ενεργητικής φωνής** ὁ λελυκῶς, ἡ λελυκυῖα, τὸ λελυκός.

Σημείωση: Στις μετοχές της ενεργητικής φωνής, το αρσενικό και το ουδέτερο ακολουθούν την Γ' κλίση, ενώ το θηλυκό ακολουθεί την Α' κλίση (βλ. π.χ. ἡ γλώσσα, ἡ βοήθεια).

Ασκήσεις για τον σχηματισμό και την κλίση των μετοχών ενεργητικής φωνής

1) Να γράψετε τους κατάλληλους **τύπους** των μετοχών που είναι στην παρένθεση.

- α) Πολλοὶ ..... (ὦν, οὔσα, ὄν) εὐγενεῖς κακοὶ εἰσιν.
β) Οὐ θαυμάζομεν τοὺς ἀνθρώπους τοὺς γαστρὶ ..... (δουλεύων, -ουσα, -ον).
γ) Δόξα σοι τῷ ..... (δείξας, -ασα, -αν) τὸ φῶς.
δ) Ἀριαῖος ἔφυγεν, ὡς ἦσθετο τὸν Κύρον ..... (πεπτωκῶς, -υῖα, -ός).
ε) Ἡ πρὸς ἀρετὴν ..... (ἄγων, -ουσα, -ον) ὁδὸς μακρὰ ἐστι.
στ) Τῇ ὑστεραία, ... (κατακαύσας, -ασα, -αν) οἱ στρατιῶται τὰς κώμας, ἀπῆλθον.
ζ) Ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ φαίνεται ἀθάνατος ..... (ὦν, οὔσα, ὄν).
η) Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου ..... (γράφων, -ουσα, -ον) Φωκίῳ προσετίθει τὸ «χαίρειν».
θ) Παρεσκευάζοντο Ἀθηναῖοι ὡς ..... (πολεμήσων, -ουσα, -ον).

2) Να σχηματιστούν οι **μετοχές** των ρημάτων που βρίσκονται στην παρένθεση. Να προσαρμοστούν, έτσι ώστε να συμφωνούν με το ουσιαστικό που προσδιορίζουν (γένος, πτώση, αριθμός).

π.χ. τοῖς (μτχ. Ενεστῶτα του ρ. πάρειμι) ..... πράγμασι
⇒ τοῖς παροῦσι πράγμασι

- α) τὸν (μτχ. Ενεστ. του ρ. μανθάνω) ..... παῖδα
β) τῶν (μτχ. Ενεστ. του ρ. πάρειμι) ..... φυλάκων
γ) τοῖς (μτχ. Ενεστ. του ρ. φεύγω) ..... ἵππεῦσι
δ) τὰς (μτχ. Ενεστ. του ρ. διέχω = απέχω) ..... φάλαγγας
ε) τοὺς (μτχ. Αορ. του ρ. ἀκούω) ..... γέροντας
στ) τοῦ (μτχ. Παρακ. του ρ. πιστεύω) ..... νεανίου

Γ) Εγκλίσεις (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 148-149, § 250)

Οι διάφορες μορφές του ρήματος που φανερώνουν την ψυχική διάθεση εκείνου που ομιλεί λέγονται **εγκλίσεις**.

Οι εγκλίσεις των ρημάτων στην Αρχαία Ελληνική είναι τέσσερις: η **οριστική**, η **υποτακτική**, η **ευκτική** και η **προστακτική**.

α) Η **οριστική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα ως κάτι βέβαιο και πραγματικό: *βλάπτει τὸν ἄνδρα θυμὸς - ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς*.

β) Η **υποτακτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα ως κάτι επιθυμητό ή ενδεχόμενο: *τὸ σῶμα γυμνάζωμεν (= ας γυμνάζουμε) - ἐὰν ἔλθῃς (= αν υποθέσουμε πως θα έρθεις, όπως είναι ενδεχόμενο)*.

γ) Η **ευκτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα ως ευχή εκείνου που ομιλεί: *ὦ παῖ, γένοιο πατρὸς εὐτυχέστερος (= μακάρι να γίνεις)*.

δ) Η **προστακτική** παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα ως προσταγή, αξίωση, συμβουλή, παράκληση ή και ευχή εκείνου που ομιλεί: *τὸ σῶμα γυμνάζετε (= να γυμνάζετε) - ὑγίαινε (= εύχομαι να υγιαίνεις)*.

I. Εγκλίσεις του ρήματος *εἰμί* στον Ενεστώτα (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 163, § 275)

II. Εγκλίσεις βαρύτονων ρημάτων στον Ενεστώτα, Μέλλοντα, Αόριστο και Παρακείμενο ενεργητικής φωνής (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 164-167, § 276-277)

1) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της **υποτακτικής** και να δηλώσετε τη σημασία της σε κάθε περίπτωση:

α) Λέγω ὑμῖν, ἵνα πάντες ὑμεῖς ἐν ..... (εἰμί, Ενεστ., β' πλ.).

β) Κρίτων ἔτοιμος ἦν ἀναλίσκειν τὰ ἑαυτοῦ χρήματα, ἵνα .....
(ἀπολύω, Αόρ.) Σωκράτη ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου.

γ) Ἐπίτηδές σε οὐκ ἤγειρον, ἵνα ὡς ἡδίστα ..... (διάγω, Ενεστ., β' εν.).

δ) Ψηφίσατε οὖν εἰρήνην, ὦ πολῖται, ἵνα μὴ ὁ ὀλέθριος πόλεμος ὑμᾶς .....
..... (καταστρέφω, Αόρ.).

ε) Κολάζουσι δὲ καὶ ὃν ἂν ..... (εὐρίσκω, Ενεστ. γ' πληθ.) ἀδίκως ἐγκαλοῦντα (= να κατηγορεῖ).

στ) Ἡ μὲν φύσις, ἂν ..... (εἰμί, υποτ. Ενεστ.) πονηρά, πολλάκις φαῦλα βούλεται.

- γ) Αεί, ὦ παῖ, ... (διώκω, β' εν.) τὴν ἀρετὴν καὶ .....
 (φεύγω, β' εν.) τὰς κακὰς ἡδονάς.
 δ) Μηδεὶς ..... (διδάσκω, γ' εν.) ὡς πρέπει ἡμᾶς βουλευέσθαι.
 ε) Οἱ λόγοι οὗτοι οὕτως ..... (ἔχω, προστ. γ' πληθ. Ενεστ.).
 στ) ..... (εἰμί, προστ. Ενεστ.) μέτρον παντὶ πράγματι.

6) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της **προστακτικής** του Αορίστου.

- α) ..... (φροντίζω, β' πλ.) ὅπως μηδὲν ἀνάξιον τῆς τιμῆς ταύτης πράξετε.
 β) Μηδεὶς ὑμῶν ..... (νομίζω, γ' εν.) καθ' ἡμῶν ποτ' ἂν ὀμνύναι.
 (= θα μπορούσε να ορκιστεῖ)
 γ) ..... (θαυμάζω, β' πλ.) καὶ τοὺς τὴν φιλαργυρίαν φεύγοντας.
 δ) ..... (πιστεύω, β' εν.) αὐτῷ καὶ ἀντιλήψεται (= θα σε βοηθήσει) σου.

7) Να τρέψετε στον αντίθετο αριθμό τους υπογραμμισμένους τύπους της **προστακτικής** Παρακειμένου.

- α) Δελυκῶς ἴσθι τοὺς αἰχμαλώτους. ....
 β) Πεπαιδευκῶς ἔστω ὁ διδάσκαλος τοὺς μαθητάς. ....
 γ) Ἀκηκοότες ἔστε τούτων τῶν λόγων. ....
 δ) Τεθαυμακότες ἔστων οἱ πολῖται τοὺς ἀθλητάς. ....

Συντακτικού... παιχνίδια!

A) Λειτουργία εγκλίσεων (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 79-83, § 85-89)

1) Να δηλώσετε τη **σημασία** των εγκλίσεων στις πιο κάτω προτάσεις.

- α) Ὡ πατρίς, φυλάττοι σε Ζεύς. ....
 β) Εἶθε σὺ φίλος ἡμῖν εἶης. ....
 γ) Οὐκ ἂν ἐθέλοιμι στασιάζειν ὑμᾶς. ....
 δ) Ἐγὼ παραχωρῶ καὶ λεγέτω ἄλλός τις. ....
 ε) Ὑγιαίνετε! ....
 στ) Μὴ ἀναμένωμεν ἄλλους ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν. ....
 ζ) Μὴ πράξης ταῦτα. ....
 η) Ἦεα τοίνυν καὶ πράττωμεν ταύτη (οὕτως). ....
 θ) Πάταξον μὲν, ἄκουσον δε! .....

2) Αφού ξαναδιαβάσετε τις προτάσεις της άσκησης II.3 (Γραμματικής... αγώνες - ευκτική), να υπογραμμίσετε τις **δυνητικές ευκτικές**, που υπάρχουν στις προτάσεις και να τις μεταφράσετε (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 81, § 87).

B) Εισαγωγή στις δευτερεύουσες προτάσεις (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 139, § 153)

Γ) Δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις (ονοματικές) (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 139-141, § 155-156)

1) Να υπογραμμίσετε τις **ειδικές προτάσεις** και να σημειώσετε στον πίνακα που ακολουθεί:

- τους συνδέσμους, με τους οποίους εισάγονται και να δικαιολογήσετε τη χρήση τους,
- το ρήμα εξάρτησης της κύριας πρότασης,
- την έγκλιση εκφοράς,
- τον συντακτικό ρόλο της ειδικής πρότασης.

α) Λέγει ο κατήγορος ως ύβριστής είμι.

β) Οὐ γὰρ ἠγγέλθη αὐτοῖς ὅτι οἱ πολέμοι τεθνηκότες εἶεν.

γ) Ὡς μὲν ἀληθῆ λέγω, μεμαρτύρηται.

Ρήμα εξάρτησης	Σύνδεσμος	Έγκλιση εκφοράς	Συντακτικός ρόλος
α)			
β)			
γ)			

2) Να ξαναγράψετε τις ειδικές προτάσεις, μεταβάλλοντας την **έγκλιση εκφοράς** τους σε ευκτική του πλαγίου λόγου ή οριστική, ανάλογα με το ρήμα εξάρτησης που δίνεται.

α) Ἐλεγεν ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας.

Οὗτος λέγει .....

β) Ἀγγέλλεται ὅτι οἱ στρατηγοὶ φεύγουσιν ὑπὸ τοῦ δήμου.

Ἠγγέλθη .....

γ) Οἱ Ἕλληνες ἤσθοντο ὅτι βασιλεὺς ἐν τοῖς σκευοφόροις εἶη.

Οἱ Ἕλληνες αἰσθάνονται .....

Δ) Ονοματικοί ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 24-28, § 24 -30)

- Ⓜ Παράθεση
- Ⓜ Επεξήγηση
- Ⓜ Επιθετικός προσδιορισμός
- Ⓜ Κατηγορηματικός προσδιορισμός

Σημείωση: Στη θέση κατηγορηματικού προσδιορισμού χρησιμοποιούνται οι λέξεις:

πᾶς, ἅπας, σύμπας, ὅλος, ἄκρος, μέσος, ἔσχατος, αὐτός, μόνος, ἕκαστος, ὅταν εἶναι ἀναρθρες.

π.χ.:

- Ἄπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κἄν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι κἄν μικράν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται.
- Μόνοι πάντων ἀνθρώπων ᾤκησαν τὴν ἀλλοτρίαν γῆν.

Οι παραπάνω λέξεις, ὅταν εἶναι ἐναρθρες, εἶναι επιθετικοί προσδιορισμοί, π.χ.:

- Πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἴκανός λόγον ἴσον παρασκευάσαι τοῖς τούτων ἔργοις.

Ασκήσεις για τους ομοιόπτωτους προσδιορισμούς:

1) Να αναγνωρίσετε την **παράθεση** ή/και την **επεξήγηση** στις πιο κάτω προτάσεις και να δηλώσετε τον όρο που προσδιορίζουν.

α) Πέμπει δὴ παρ' αὐτὸν πρῶτα μὲν Ταξίλην τὸν Ἰνδόν.

β) Ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἐνόσησεν.

γ) Δήμητρος καὶ Περσεφόνης, τῆς θυγατρὸς, λαμπρὸν ἱερὸν ἐν Ἐλευσίνῃ ἦν.

δ) Τὸ δὲ μέγιστον, συμμάχους ἔξομεν ἅπαντας ἀνθρώπους.

ε) Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς ἐνόσησεν.

2) Στις πιο κάτω προτάσεις να εντοπίσετε τους **επιθετικούς προσδιορισμούς** και τους **όρους που προσδιορίζουν**.

α) Λόγος ἀληθῆς καὶ νόμιμος καὶ δίκαιος ψυχῆς ἀγαθῆς καὶ πιστῆς εἰδωλόν (= εικόνα) ἐστί.

β) Οἱ χειροτονούμενοι στρατηγοὶ δέκα ἦσαν.

γ) Ἀγησίλαος γὰρ τὰ θεῖα οὕτως ἐσέβετο ὥς καὶ οἱ πολέμιοι τοὺς ἐκείνου ὄρκους καὶ τὰς ἐκείνου σπονδὰς πιστοτέρας ἐνόμιζον ἢ τὴν ἑαυτῶν φιλίαν.

3) Στις πιο κάτω προτάσεις να εντοπίσετε και να διακρίνετε τους **επιθετικούς** από τους **κατηγορηματικούς προσδιορισμούς**.

- α) Ἡ τῶν ἡγεμόνων ἀδικία ὅλην τὴν πόλιν βλάπτει.
- β) Οὐ γὰρ ὁ Ζεὺς αὐτὸς ἀεΐδει καὶ κιθαρίζει τοῖς ποιηταῖς (= σύμφωνα με τους ποιητές).
- γ) Πᾶν πλῆθος καὶ πᾶς πλοῦτος τῇ ἀρετῇ ὑπεῖκει.
- δ) Ἀγησίλαος δὲ φαιδρῶ τῷ προσώπῳ ἀπαγγεῖλαι τῷ Τισσαφέρνει τοὺς πρέσβεις ἐκέλευσεν.
- ε) Οἱ ἐννέα ἄρχοντες κληροῦσι τοὺς δικαστάς.
- στ) Οἱ πολέμιοι μετὰ μεγάλου στρατοῦ ἐστράτευσαν.
- ζ) Κατέλαβον τὴν πόλιν ἔρημον.

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΟ

Να μεταφέρετε στα **Αρχαία Ελληνικά** τις πιο κάτω προτάσεις.

- α) Μακάρι να είσαι ευλογημένος.
- β) Ἄναβε (ἄπτω), φίλε, το λυχνάρι (λύχνος).
- γ) Θα σας πω (ἐρῶ) ὅλη (πᾶσα, θηλ. του πᾶς) την αλήθεια.
- δ) Οι νέοι των Σπαρτιατῶν είναι ενάρετοι πολίτες.
- ε) Αυτοί οι οποίοι ἔχουν τα ὅπλα, γίνονται ισχυρότεροι σύμμαχοι.
- στ) Αφού ἔλυσαν τις σπονδές, ἄρχισαν τον πόλεμο.
- ζ) Η ψυχή του ανθρώπου φαίνεται ὅτι είναι αθάνατη.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΩΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

Να μάθετε για ορθογραφία το πιο κάτω απόσπασμα του κειμένου:

Ὡσπερ γὰρ τὰ φυτὰ τοῖς μὲν μετρίοις ὕδασι τρέφεται, τοῖς δὲ πολλοῖς πνίγεται, τὸν αὐτὸν τρόπον ψυχὴ τοῖς μὲν συμμέτροις αὔξεται πόνοις, τοῖς δ' ὑπερβάλλουσι βαπτίζεται.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ξενοφώντας «Η Πάραλος αναγγέλλει τη συμφορά»

ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ: ἀγγέλλω, πόλις

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΑΓΩΝΕΣ

Σχηματισμός και κλίση μετοχών μέσης φωνής

Ευκτική του ρήματος εἶμι στον Μέλλοντα

Εγκλίσεις βαρύτονων ρημάτων στον Ενεστώτα, Μέλλοντα, Αόριστο και Παρακείμενο μέσης φωνής

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Εισαγωγή στα είδη των μετοχών

Επιθετική ή αναφορική μετοχή

Κατηγορηματική μετοχή

Επιρρηματική μετοχή

Η σύνταξη των μετοχών - Συνημμένη και Απόλυτη μετοχή

Εμπρόθετοι προσδιορισμοί

Απεικόνιση πλοίου στο λεγόμενο «Αγγείο François», 570 π.Χ.
Αρχαιολογικό Μουσείο Φλωρεντίας.
Αγγειογράφος και κεραμοποιός οι Κλειτίας και Εγώτιμος αντίστοιχα

Κείμενο: Η Πάραλος αναγγέλλει τη συμφορά

Ο Λύσανδρος συνέτριψε τους Αθηναίους στους Αιγός ποταμούς (405 π.Χ.). Από την καταστροφή γλίτωσαν μόνο εννέα αθηναϊκά πλοία με τα πληρώματά τους. Ένα από αυτά, η Πάραλος, κατευθύνθηκε προς την Αθήνα, για να αναγγείλει το τραγικό για τους Αθηναίους νέο, ενώ ο Λύσανδρος μετέβη στη Λάμψακο, πόλη που είχε καταλάβει λίγες ημέρες πριν.

Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις τῆς Παράλου ἀφικομένης νυκτὸς ἐλέγετο ἡ συμφορά, καὶ οἰμωγὴ ἔκ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν εἰς ἄστυ διῆκεν, ὁ ἕτερος τῶ ἑτέρῳ παραγγέλλων· ὥστ' ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη, οὐ μόνον τοὺς ἀπολωλότας πενθοῦντες, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἔτι αὐτοὶ ἑαυτούς, πείσεσθαι νομίζοντες οἷα ἐποίησαν Μηλίους τε Λακεδαιμονίων ἀποίκους ὄντας, κρατήσαντες πολιορκία, καὶ Ἰστιαίας καὶ Σκιωναίους καὶ Τορωναίους καὶ Αἰγινήτας καὶ ἄλλους πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων. Τῇ δ' ὑστεραία ἐκκλησίαν ἐποίησαν, ἐν ἧ ἔδοξε τοὺς τε λιμένας ἀποχῶσαι πλὴν ἑνὸς καὶ τὰ τείχη εὐτρεπίζειν καὶ φυλακὰς ἐφιστάναι καὶ τᾶλλα πάντα ὡς εἰς πολιορκίαν παρασκευάζειν τὴν πόλιν.

Ξενοφῶντος Ἑλληνικά 2.2.3-4

Λεξιλόγιο

οἰμωγὴ, ἦ = ο θρήνος

διήκω = φτάνω από το ένα μέρος στο άλλο

παραγγέλλω = αναγγέλλω

τοὺς ἀπολωλότας = αυτούς που χάθηκαν (μτχ. Παρακ. του ρ. ἀπόλλυμαι)

πείσεσθαι = απαρέμφατο Μέλλ. του ρ. πάσχω = παθαίνω, υφίσταμαι

κρατέω-ῶ = νικῶ

Ἰστιαίεις = κάτοικοι της Ἰστιαίας, πόλης στην Εύβοια (ὁ Ἰστιαίεύς)

Σκιώνη, Τορώνη = πόλεις της Χαλκιδικῆς

τῇ ὑστεραία = την επόμενη μέρα

ἐκκλησία, ἦ = συνέλευση, συγκέντρωση (των πολιτῶν)

ἔδοξε = Αόριστος του ρ. δοκεῖ = φαίνεται, αποφασίζεται

ἀποχῶσαι = απαρέμφατο του ρ. ἀποχώννυμι = κλείνω με επιχωμάτωση

εὐτρεπίζω = επισκευάζω

φυλακή, ἦ = η φρουρά

ἐφιστάναι = απαρέμφατο του ρ. ἐφίστημι = τοποθετῶ επάνω, εγκαθιστῶ

καὶ τᾶλλα πάντα = και γενικά

Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε.

Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις τῆς Παράλου ἀφικομένης νυκτὸς

μτχ φρ (επιρ)

ἐλέγετο ἢ συμφορά,

1^η α-πρότ

καὶ

οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς

διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν

εἰς ἄστὺ διῆκεν,

2^η α-πρότ

ὁ ἕτερος τῶ ἑτέρῳ παραγγέλλων·

μτχ φρ (επιρ)

ὥστ' ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη,

α-πρότ

οὐ μόνον τοὺς ἀπολωλότας πενθοῦντες,

μτχ φρ (επιθ), μτχ φρ (επιρ)

ἀλλὰ

πολὺ μᾶλλον ἔτι αὐτοὶ ἑαυτούς,

πείσεσθαι νομίζοντες

μτχ φρ(επιρ)

οἷα ἐποίησαν

Μηλίου τε

Λακεδαιμονίων ἀποίκους ὄντας,

οἷα(αναφ)-(μτχ φρ)(μτχ φρ)-πρότ

κρατήσαντες πολιορκία,

καὶ

Ἰστιαίας

καὶ

Σκιωναίους

καὶ

Τορωναίους

καὶ

Αἰγινήτας

καὶ

ἄλλους πολλοὺς

τῶν Ἑλλήνων.

Τῇ δ' ὕστεραία ἐκκλησίαν ἐποίησαν,

α-πρότ

ἐν ἣ ἔδοξε

ἐν ἣ (αναφ)-πρότ

τούς τε λιμένας ἀποχῶσαι πλὴν ἑνὸς

καὶ

τὰ τείχη εὐτρεπίζειν

καὶ

φυλακὰς ἐφιστάναι

καὶ

τᾶλλα πάντα

ὡς εἰς πολιορκίαν

παρασκευάζειν τὴν πόλιν.

Κατανόηση κειμένου

- 1) Πότε ἐλέγετο ἡ συμφορὰ ἐν ταῖς Αθήναις;
- 2) Τίτι τρόπῳ ἐλέγετο ἡ συμφορὰ;
- 3) Οἱ Αθηναῖοι οὐκ ἐκοιμήθησαν ἐκείνης τῆς νυκτός. Διὰ τί;
- 4) Ποιες αποφάσεις πάρθηκαν στην εκκλησία του δήμου που πραγματοποίησαν οι Αθηναῖοι την επόμενη μέρα;
- 5) Ποια δεινά μπορούσαν να υποστούν οι ηττημένοι; Να αναφέρετε ανάλογα δεινά που είναι δυνατόν να επιφέρουν σύγχρονες πολεμικές ή άλλες συγκρούσεις.

Λέξεων... ταξίδι!

- 1) Στο κείμενο βρίσκουμε το ρήμα παραγγέλλω (= αναγγέλλω). Στην πιο κάτω άσκηση να συμπληρώσετε τα κενά με τις παράγωγες λέξεις από το ρήμα ἀγγέλλω (μία λέξη περισσεύει).

αναγγέλλω, παραγγέλλω, εισαγγελέας, αγγελιαφόρος, αγγελία, διάγγελμα, παραγγελία, εξαγγελία, αγγελτήριο

- α) Η κυβέρνηση προέβη στην ..... νέων μέτρων για καταπολέμηση της ανεργίας.
- β) Ο γενικός ....., αφού εξέτασε όλα τα στοιχεία, έδωσε οδηγίες στην αστυνομία να μην προχωρήσει σε δίωξη του συγκεκριμένου προσώπου.
- γ) Ακύρωσε μεγάλη ..... ηλεκτρικών συσκευών.
- δ) Στο ..... του ο πρόεδρος παρουσίασε την πρόθεσή του για καταπολέμηση της τρομοκρατίας.
- ε) Νέες προσλήψεις στην Υγεία ..... ο υπουργός.
- στ) Η επιχείρηση έβαλε ..... στην εφημερίδα, ζητώντας αδειούχο λογιστή.
- ζ) Έγινα άθελά μου ο ..... κακών ειδήσεων.
- η) Ήταν δημοσιευμένο στον τύπο το ..... της κηδείας του.

2) Διερευνητική εργασία

Να παρακολουθήσετε την πορεία της λέξης *παραγγέλλω* από την αρχαία στην νεοελληνική φάση της Ελληνικής Γλώσσας μέσα από τους σχετικούς συνδέσμους της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα (<http://www.greek-language.gr/greekLang/index.html>).

3) Να γράψετε λέξεις, απλές και σύνθετες, από το ουσιαστικό **πόλις**.

Απλές	Σύνθετες
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4) Να συμπληρώσετε τα κενά στις πιο κάτω προτάσεις με τον κατάλληλο **τύπο** των λέξεων που είναι στο πλαίσιο (μία λέξη περισσεύει).

πόλη, αντιπολίτευση, μητρόπολη, πολίτευμα, εκπολιτίζω, συμπολίτευση, ακρόπολη, πολίτες

- α) Ο Μέγας Αλέξανδρος επιδίωξε να ..... όλους τους βάρβαρους λαούς της Ανατολής.
 β) Στα δημοκρατικά ..... η ..... στηρίζει την κυβέρνηση, ενώ η ..... ασκεί έλεγχο.
 γ) Στα αρχαία χρόνια, κάθε ..... είχε και μία ....., στην οποία κατέφευγαν οι ..... σε ώρα κινδύνου.

5) Να αναζητήσετε στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (www.greek-language.gr) τη σημασία και την εξέλιξη των λέξεων **πόλις**, **πολίτης** και **πολιτεία**.

Γραμματικής... αγώνες!

A) Σχηματισμός και κλίση μετοχών μέσης φωνής

Οι μετοχές της μέσης φωνής είναι **δευτερόκλιτες** και λήγουν σε **-μένος, -μένη, -μένον**. Κλίνονται όπως τα δευτερόκλιτα επίθετα σε -ος, -η, -ον (π.χ. ὁ ἀνθρώπος, ἢ ἀνθρωπίνη, τὸ ἀνθρώπινον). Για τις δευτερόκλιτες μετοχές, βλ. Γ.Α.Ε. σ. 114, § 186.

Να κλίνετε τη μετοχή Ενεστώτα **ὁ λυόμενος, ἡ λυομένη, τὸ λυόμενον**.

Ομοίως κλίνονται οι υπόλοιπες μετοχές της μέσης φωνής:
ὁ λυσόμενος, ἡ λυσομένη, τὸ λυσόμενον (μετοχή Μέλλοντα)
ὁ λυσάμενος, ἡ λυσαμένη, τὸ λυσάμενον (μετοχή Αορίστου)
ὁ λελυμένος, ἡ λελυμένη, τὸ λελυμένον (μετοχή Παρακειμένου)
 και η μετοχή Μέλλοντα του εἰμί, **ὁ ἐσόμενος, ἡ ἐσομένη, τὸ ἐσόμενον**.

Άσκηση για τον σχηματισμό και την κλίση των μετοχών μέσης φωνής.

1) Να συμπληρώσετε τις πιο κάτω φράσεις, σχηματίζοντας τη μετοχή του ρήματος που είναι στην παρένθεση, κατά το παράδειγμα.

π.χ. αἰ (λέλυμαι, μτχ.) ..... σπονδαὶ
⇒ αἰ λελυμένοι σπονδαὶ

α) οἱ (διδάσκομαι, μτχ.) ..... νέοι

β) τοῖς (ὤπλισμαι, μτχ.) ..... στρατιώταις

γ) τῆς (ἐδεξάμην, μτχ.) ..... βασιλίσσης (= της βασίλισσας που δέχτηκε)

δ) τῶν (παιδεύσομαι, μτχ.) ..... μαθητῶν

ε) τὸ (καταλύομαι, μτχ.) ..... πλῆθος

Επαναληπτική άσκηση (μετοχή ενεργητικής και μέσης φωνής)

Αφού διαβάσετε το πιο κάτω κείμενο, να εντοπίσετε τις μετοχές και να τις αναγνωρίσετε γραμματικά (γένος, φωνή, χρόνος, αριθμός, πτώση):

Ἔτρεφε τὸν ἑαυτοῦ ἵππον στρατιώτης, ἕως καιρὸς πολέμου ἦν. Πανσαμένον δὲ τοῦ πολέμου, ἀχύροις καὶ μόνοις ἔτρεφε, φορτίοις μεγάλοις καταβαρύνων. Ὡς δὲ πάλιν καιρὸς πολέμου ἐπέστη, ὀπλισάμενος τὸν ἵππον ἀναβάς ἔτρεχε. Τοῦ δὲ ἵππου συνεχῶς καταπίπτοντος, ἐδυσχέραине. Ὁ δὲ ἵππος αὐτῷ ἔφη· Ἄπελθε, ὦ δέσποτα, πεζὸς πολεμήσων· σὺ γὰρ ἀφ' ἵππου ὄνον με πεποίηκας, χυδαίαις ἐργασίαις καταβαρύνων, καὶ πῶς πάλιν ἐξ ὄνου ἵππον με θέλεις ἔχειν;

*ἀναβάς, μετοχή Αορ. Β' του ἀναβαίνω

Αἰσώπου Ἴππος καὶ Στρατιώτης

B) I. Ευκτική του ρήματος εἰμί στον Μέλλοντα (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 163, § 275)

II. Εγκλίσεις βαρύτωνων ρημάτων στον Ενεστώτα, Μέλλοντα, Αόριστο και Παρακείμενο μέσης φωνής (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 168-169, § 278)

1) Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων, βάζοντας το ρήμα στον κατάλληλο τύπο της υποτακτικής.

α) Ὅταν ὑμεῖς ὑπὲρ τῶν ἰδίων ..... (βουλευομαι, Ενεστ.)
ζητεῖτε συμβούλους τοὺς ἄμεινον (= καλύτερα) φρονοῦντας ὑμῶν αὐτῶν.

β) Καὶ τὴν πατρίδα οὐκ ἐλάσσω παραδώσω, πλείω δὲ καὶ ἀρειώ (= ισχυρότερη)
ὄσης ἂν ..... (παραδέχομαι, Αόρ.).

γ) Οὓς ἂν μὴ (σὺ) ..... (ἀμύνομαι, Ενεστ.) τῷ λόγῳ, τῷ ὄντι
δώσεις δίκην. (ἀμύνομαι + αιτ. = φυλάσσομαι ἐναντίον κάποιου)

δ) Προθύμως παρακαλῶ σε, ἴνα (σὺ) ..... (γίγνομαι, Ενεστ.) εὖνους
ἀκροατής.

2) Να τρέψετε στον αντίθετο αριθμό τους πιο κάτω τύπους της **υποτακτικής** Παρακειμένου.

α) Ὡσπερ γὰρ ἐν τοῖς σώμασιν, ἕως μὲν ἂν ἐρρωμένος ἦ τις, οὐδὲν ἐπαισθάνεται. ....

β) Ἐὰν ἡ ἡμετέρα διάνοια καλῶς ἡμῖν ἦ **κατεσκευασμένη**, κἂν μυρίοι πανταχόθεν ἐγείρωνται χειμῶνες, ἐν γαλήνῃ καὶ λιμένι ἐσμέν. ....

γ) Ὅταν δὲ ὁ τόνος (τοῦ σώματος, τῆς γαστρὸς) **καταλελυμένος** ἦ καὶ χαῦνος (= χαλαρός, πλαδαρός), κἂν τὸ πάντων εὐχυμότερον αὐτῇ προσενέγκῃς ἔδεσμα εἰς τὸ χεῖριστον αὐτὸ μετερρῦθμισε. ....

3) Να συμπληρώσετε τα κενά, βάζοντας το ρήμα στην παρένθεση στον κατάλληλο τύπο της **ευκτικής**.

α) Κῦρος ταχὺ εἶπεν ὅτι μένειν ..... (βούλομαι, Ενεστ.).

β) Καὶ εἰ πείσαις πολλοὺς ἐπαινεῖν σε, ὅπως δόξαν λάβοις, ἀλαζῶν ἂν ..... (φαίνομαι, Ενεστ.).

γ) Καὶ ἐγὼ δεινὰ ἂν ποιῶμι, εἰ μὴ ..... (πείθομαι, Ενεστ.) σοὶ τῷ ἐπιτρόπῳ.

δ) Ὡ ἄνδρες, πολέμου ἡμῖν γενομένου (ἡμεῖς) ..... (βούλομαι, Ενεστ.) ἂν ἐλέσθαι (= να εκλέξουμε) ἄνδρα, ὑφ' οὗ μάλιστ' ἂν (ἡμεῖς) αὐτοὶ ..... (σώζομαι, Ενεστ.).

ε) Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ..... (εἰμί, Μέλλ.) πρὸς βασιλέα μέγαν εἰς Βαβυλῶνα.

4) Να τρέψετε στον αντίθετο αριθμό τους μαυρισμένους τύπους της **ευκτικής** Παρακειμένου:

α) Καὶ τῇ ὑστεραία ἤκουε ὅτι οἱ Ἑρμαῖ (= οἱ ερμαϊκές στήλες) εἶεν **περικεκομμένοι**. ....

β) Μάτην γὰρ ἂν ὧδε πάραλον (= ναυτικό) στρατὸν Ἑλλήνων πλεῖστον εἶημεν **ἐκτημένοι**, εἰ Συρακοσίοις συγχωρήσομεν τῆς ἡγεμονίας. ....

γ) Ἴππεις τρεῖς ἠγγειλαν ὅτι οἱ νεκροὶ **ἀνηρημένοι** εἶσαν (= εἶχαν περισυλλαγεῖ). ....

5) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της **προστακτικής**:

α) Ὡ δικασταί, μὴ ..... (προσδέχομαι, Ενεστ.) σοφιστὴν οἰόμενον ῥήμασι (= με σοφίσματα) τοὺς νόμους ἀναιρήσειν.

β) (Ὡ Νικόκλεις), μὴ ..... (φαίνομαι, Ενεστ.) φιλοτιμούμενος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἄ καὶ τοῖς κακοῖς (=από τους κακούς) διαπράξασθαι δυνατόν ἐστιν.

γ) Καὶ μηδεὶς ..... (οἶομαι, Ενεστ.) ταύτην τὴν εὐλογίαν (= ἐπαινος) προσήκειν ἡμῖν τοῖς νῦν πολιτευομένοις.

δ) Ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τούτῳ τῷ νόμῳ οἱ στρατηγοὶ ..... (κρίνομαι, Ενεστ.).

6) Να γράψετε τα παρακάτω ρήματα στην **προστακτική** Παρακειμένου, στο ίδιο πρόσωπο και αριθμό.

- α) πράττεσθε .....
- β) παυσάσθωσαν .....
- γ) θεραπευέσθω .....
- δ) παιδεύσασθε .....
- ε) λύσαι .....

Συντακτικού... παιχνίδια!

A) Εισαγωγή στα είδη των μετοχών

Οι μετοχές είναι τριών ειδών ανάλογα με τη χρήση τους:

α) **Επιθετικές ή αναφορικές μετοχές:** Χρησιμοποιούνται όπως κάθε επίθετο, εκφέρονται συνήθως με άρθρο και αναλύονται σε αναφορικές προτάσεις (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 90, § 99).

β) **Κατηγορηματικές μετοχές:** Χρησιμοποιούνται ως κατηγορούμενα ή κατηγορηματικοί προσδιορισμοί, μεταφράζονται με το *ότι, να, που* και συντάσσονται με συγκεκριμένα ρήματα (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 90-93, § 100).

γ) **Επιρρηματικές μετοχές:** Φανερώνουν *ότι* και οι αντίστοιχοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί και έτσι ανάλογα με τη σημασία τους είναι χρονικές, αιτιολογικές, τελικές, υποθετικές, εναντιωματικές, τροπικές (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 93-95, § 101-103).

Η επιθετική μετοχή, εφόσον είναι έναρθρη, μπορεί να εκφέρεται και αυτόνομα, ως **ουσιαστικοποιημένη** (αντιστοιχεί και με ουσιαστικό), π.χ. *οί λέγοντες* = οι ρήτορες (πβ. Ν.Ε. το παρόν < μτχ. του ρ. *πάρειμι*)

Το υποκείμενο της μετοχής και η μετοχή βρίσκονται στην **ίδια** πτώση, π.χ.:

Άγησίλαος δέ, καίπερ αίσθανόμενος ταῦτα, ὅμως ἐπέμενε ταῖς σπονδαῖς.

Ἦλθεν ἐξ Ἀθηνῶν Θυμοχάρης ἔχων ναῦς ὀλίγας.

Ασκήσεις στα είδη μετοχών:

1) Στις πιο κάτω προτάσεις να εντοπίσετε τις **επιθετικές μετοχές** και να δηλώσετε τη **συντακτική** τους θέση:

α) Ὁ ἀδικῶν οὐδενὶ νόμῳ πείθεται.

β) Ἄει ὁ σωθεὶς ἐστὶν ἀχάριστος.

γ) Αἱ πόλεις αἱ δημοκρατούμεναι διοικοῦνται τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις.

δ) Μίσει τοὺς κολακεύοντας, ὥσπερ τοὺς ἐξαπατῶντας.

ε) Πολιτεία ἐστὶν ἡ βουλευομένη περὶ ἀπάντων.

στ) Πάντες ἐπορεύοντο ἐγκεκαλυμμέναις ταῖς ἀσπίσι.

ζ) Οἱ θεοὶ οὐκ ἀμελοῦσιν τῶν ἀσεβούντων.

2) Στις πιο κάτω προτάσεις να υπογραμμίσετε τις **κατηγορηματικές μετοχές** και να δηλώσετε τα **ρήματα** από τα οποία εξαρτώνται. Ακολούθως, να μεταφράσετε τις προτάσεις.

α) Μεμνήμεθα εἰς κίνδυνον ἐλθόντες μέγαν.

β) Οὗτος οὐκ ἐλέγξει με ἀδικοῦντα.

γ) Ἄπαντα τὸν χρόνον διατελοῦμεν πενθοῦντες τὴν πατρίδα.

δ) Ἀπείρηκα (= κουράστηκα) ἤδη βαδίζων καὶ τρέχων καὶ τὰ ὄπλα φέρων.

ε) Ἀδικεῖ Σωκράτης οὐς μὲν ἢ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια (= θεοὺς/θεότητες) εἰσφέρειν.

στ) Καμβύσης δὲ ὁ τοῦ Κύρου πατὴρ ἦδετο (< ἦδομαι) πυνθανόμενος ταῦτα.

ζ) Κύρος διαφέρων ἐφαίνετο πάντων τῶν ἡλικίων (= συνομηλικίων).

B) Η σύνταξη των μετοχών – Συνημμένη και Απόλυτη μετοχή (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 95, § 103)

Όταν το υποκείμενο της μετοχής είναι ένας από τους όρους της πρότασης, τότε η μετοχή λέγεται **συνημμένη**:

Ἀγασίλαος δέ, καίπερ αἰσθανόμενος ταῦτα, ὁμως ἐπέμενε ταῖς σπονδαῖς.

Οὗτος ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθε.

Όταν το υποκείμενο της μετοχής δεν είναι όρος της πρότασης, τότε η μετοχή λέγεται **απόλυτη**:

Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.

Ἄρταξέρξου βασιλεύοντος ταῦτα ἐγένοντο.

1) Στις πιο κάτω προτάσεις να βρείτε τις **επιρρηματικές μετοχές** και να τις χαρακτηρίσετε (χρονική, αιτιολογική, τελική, εναντιωματική, υποθετική, τροπική). Να διευκρινίσετε, αν η μετοχή είναι **συνημμένη** ή **απόλυτη**.

α) Δειπνήσαντες ἀπῆλθον.

β) Τριήρεις ἐπεμπε, ὡς βοηθήσων κατὰ θάλατταν.

γ) Ἀκούσαντες πρῶτον ἔπειτα κρίνατε.

δ) Ἦλθον ἐγὼ παύσουσα τὸ σὸν μένος.

ε) Οὕτω διεκείμεθα, τοτὲ μὲν γελῶντες, ἐνίστε δὲ δακρύνοντες.

στ) Ἕλλην ὦν, Ἕλληνας ἀδικεῖ...

ζ) Τὸν Περικλέα ἐν αἰτία εἶχον ὡς πείσαντα σφᾶς πολεμεῖν.

2) Αφού ξαναδιαβάσετε το κείμενο «Ἴππος καὶ Στρατιώτης» (βλ. Γραμματικής... αγώνες), να χαρακτηρίσετε τις **επιρρηματικές μετοχές** του κειμένου, να προσδιορίσετε το **υποκείμενό** τους και να τις μεταφράσετε.

Γ) Εμπρόθετοι προσδιορισμοί

Οι κύριες προθέσεις της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 246, § 364-365) είναι:

έν, εις, ἐκ (ἐξ), σύν, πρός, πρό, ἀνά, κατά, διά, μετά, παρὰ, ἀντί, ἀμφί, ἐπί,
περί, ἀπό, ὑπό, ὑπέρ

1) Να παρατηρήσετε τις πιο κάτω φράσεις του κειμένου της Ενότητας 4 και, με βάση τις προηγούμενες γνώσεις σας, να δηλώσετε τι εκφράζουν εδώ οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί.

ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐκ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν εἰς ἄστν

2) Αφού μελετήσετε τις **μονόπτωτες** και **δίπτωτες** προθέσεις, να συμπληρώσετε τα κενά στις πιο κάτω φράσεις ή προτάσεις, βάζοντας στην κατάλληλη πτώση το ουσιαστικό που βρίσκεται στην παρένθεση (μαζί με το άρθρο, όπου χρειάζεται). Να δηλώσετε τι εκφράζουν οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί στην κάθε περίπτωση:

- α) Εἰς ..... (ὁ ἀγρὸς) πορεύομαι.
β) Τὸν δι' ..... (ἡμεῖς) τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ .....
(ἡ ἡμετέρα σωτηρία) κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν.
γ) Ἐν ..... (αἱ Ἀθῆναι) θέατρον ἦν Διονύσου.
δ) Διέβημεν διὰ ..... (ἡ θάλασσα).
ε) Ὑπὲρ ..... (ἡ πατρίς,-δος) ἠγωνίσαντο.
στ) Σιγῇ πολλῇ ἦν ἀνά ..... (τὸ στρατόπεδον).
ζ) Σὺν ..... (οἱ θεοὶ) τοὺς ἐχθροὺς νικήσομεν.
η) Ἐναυμάχουν πρὸ ..... (τὸ στόμα) τοῦ μεγάλου λιμένος.
θ) Πρὸ ..... (τὰ Τρωϊκὰ) οὐδὲν κοινῇ εἰργάσαντο Ἕλληνες.

3) Αφού εξετάσετε και τις υπόλοιπες προθέσεις και τη σημασία τους από το Συντακτικό σας, να υπογραμμίσετε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς σε καθεμιά από τις πιο κάτω προτάσεις και να δηλώσετε τι εκφράζουν:

- α) Μετὰ τὴν ἐν Κερκύρα ναυμαχίαν ὁ στρατὸς ἔτι ἐν Ἀθήναις ἦν.
β) Ἀνὰ τὰ ὄρη ἐπλανῶντο.
γ) Αἱ σκηναὶ κατὰ τὸ πεδῖον ἦσαν.
δ) Ἐξεστράτευον κατὰ θέρος.
ε) Ἐπὶ τῇ κεφαλῇ εἶχον τὰς ταινίας.
στ) Δόλιον ἄνδρα φεῦγε παρ' ὄλον τὸν βίον.
ζ) Ἐνταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη.
η) Πηγὴ χαριστάτη ὑπὸ τῆς πλατάνου ῥεῖ.

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΟ

Να μεταφέρετε τις πιο κάτω προτάσεις στα **Αρχαία Ελληνικά**:

- α) Ας εργαζόμαστε.
- β) Μακάρι να φυλάγεσθε από τους εχθρούς.
- γ) Αυτοί που υπακούουν (πείθομαι) στους νόμους θα είναι ευτυχισμένοι.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΩΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

Να μάθετε για ορθογραφία το πιο κάτω απόσπασμα του κειμένου:

ὥστ' ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη, οὐ μόνον τοὺς ἀπολωλότας πενθοῦντες,
ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἔτι αὐτοὶ ἑαυτούς, πείσεσθαι νομίζοντες οἷα ἐποίησαν Μηλίου
τε Λακεδαιμονίων ἀποίκους ὄντας, κρατήσαντες πολιορκία.

Ο Πάτροκλος φοράει τα άρματα του φίλου του Αχιλλέα. Στέκεται μπροστά στον βωμό, κρατώντας φιάλη και στρέφει το βλέμμα προς τον καθισμένο Αχιλλέα, που κάνει σπονδή για τον καλό γυρισμό του.

Ερυθρόμορφη στάμνος, γύρω στο 480 π.Χ., Ρώμη (αντίγραφο)

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ξενοφώντας «Η φιλοπατρία του Αγησιλάου»

ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ: τίθημι, φαίνω -ομαι

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΑΓΩΝΕΣ

Ομαλά και ανώμαλα παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων
Κτητικές αντωνυμίες
Αναφορικές αντωνυμίες: ὅς/ ἤ/ ὅ, ὅστις/ ἧτις/ ὅ,τι

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Α' και β' ὀρος σύγκρισης
Δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις (επανάληψη)
Ισοδύναμες συντακτικές μορφές ειδικών προτάσεων
Δευτερεύουσες ενδοιαστικές προτάσεις

Τετράδραχμο της Σπάρτης με απεικόνιση του Κλεομένη του Γ' (235 – 221 π.Χ.) και της Αρτέμιδος Ορθυγίας

Κείμενο: Η φιλοπατρία του Αγησιλάου

Ο Αγησίλαος του Ξενοφώντα αποτελεί εγκώμιο του ομώνυμου βασιλιά της Σπάρτης, ηγέτη με σπάνια στρατιωτικά και πολιτικά χαρίσματα, με υποδειγματικά ενάρετη ζωή. Ο Αγησίλαος εξουδετέρωσε τις επεμβάσεις του βασιλιά της Περσίας στις ελληνικές πόλεις και ενίσχυσε τις τάσεις συνεργασίας των Ελλήνων εναντίον των Περσών. Στο πιο κάτω απόσπασμα, ο Ξενοφών αναφέρεται στη φιλοπατρία του Αγησιλάου, αφού προηγουμένως τον επαίνεσε για την ευσέβεια, τη δικαιοσύνη, την εγκράτεια και τις ηγετικές ικανότητές του.

Ὡς γε μὴν φιλόπολις ἦν καθ' ἐν μὲν ἕκαστον μακρὸν ἂν εἶη γράφειν· οἴομαι γὰρ οὐδὲν εἶναι τῶν πεπραγμένων αὐτῷ ὃ τι οὐκ εἰς τοῦτο συντείνει. ὡς δ' ἐν βραχεῖ εἰπεῖν, ἅπαντες ἐπιστάμεθα ὅτι Αἰγησίλαος, ὅπου ᾤετο τὴν πατρίδα τι ὠφελήσειν, οὐ πόνων ὑφίετο, οὐ κινδύνων ἀφίστατο, οὐ χρημάτων ἐφείδετο, οὐ σῶμα, οὐ γῆρας προὔφασίζετο, ἀλλὰ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνόμιζε, τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν. ἐν τοῖς μεγίστοις δὲ ὠφελήμασι τῆς πατρίδος καὶ τότε ἐγὼ τίθημι αὐτοῦ, ὅτι δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει φανερός ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων.

Ξενοφώντος Αἰγησίλαος 7.1-2

Λεξιλόγιο

καθ' ἐν μὲν ἕκαστον μακρὸν ἂν εἶη γράφειν = θα χρειαζόταν πολύ χρόνο για να γράψω για το κάθε ένα ξεχωριστά

οἴομαι = νομίζω

ὑφίεμαι πόνων = υπομένω τους κόπους

ἀφίσταμαι κινδύνων = απομακρύνομαι από τους κινδύνους

φείδομαι = κάνω οικονομία, δείχνω συγκράτηση

οὐ προὔφασίζετο σῶμα = (Ο Αγησίλαος) δεν χρησιμοποιούσε ως πρόφαση το σώμα του (δηλ. την αναπηρία του)

τοὺς ἀρχομένους < ἄρχομαι = εξουσιάζομαι, κυβερνῶμαι

τοῖς νόμοις λατρεύων = υπάκουε στους νόμους

τίθημι = θέτω

λατρεύω = τηρώ τους νόμους

Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις βοηθητικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε.

Ὡς γε μὴν φιλόπολις ἦν	ὡς(εἰδ)-πρότ
καθ' ἐν μὲν ἕκαστον <u>μακρὸν ἂν εἶη</u> γράφειν·	α-πρότ
<u>οἶμαι</u> γὰρ οὐδὲν εἶναι τῶν πεπραγμένων αὐτῶ	α-πρότ
ὃ τι <u>οὐκ</u> εἰς τοῦτο <u>συντείνει</u> .	ὃ τι(αναφ)-πρότ
ὡς δ' ἐν βραχεῖ εἰπεῖν,	
ἅπαντες <u>ἐπιστάμεθα</u>	α-πρότ
ὅτι Ἀγησίλαος,	
ὅπου <u>ᾤετο</u> τὴν πατρίδα τι ὠφελήσειν,	ὅπου (αναφ)-πρότ
<u>οὐ</u> πόνων <u>ὑφίετο</u> ,	1 ^η ὅτι (εἰδ)-πρότ
<u>οὐ</u> κινδύνων <u>ἀφίστατο</u> ,	2 ^η ὅτι (εἰδ)-πρότ
<u>οὐ</u> χρημάτων <u>ἐφείδετο</u> ,	3 ^η ὅτι (εἰδ)-πρότ
<u>οὐ</u> σῶμα, <u>οὐ</u> γῆρας <u>προὔφασίζετο</u> ,	4 ^η ὅτι (εἰδ)-πρότ
ἀλλὰ	
καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον <u>ἐνόμιζε</u> ,	5 ^η ὅτι (εἰδ)-πρότ
τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν.	
ἐν τοῖς μεγίστοις δὲ ὠφελήμασι τῆς πατρίδος	
καὶ τότε ἐγὼ τίθημι αὐτοῦ,	α-πρότ
ὅτι	6 ^η ὅτι (εἰδ)-πρότ
δυνατώτατος ὢν ἐν τῇ πόλει	μτχ φρ (επιφ)
φανερός ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων.	

Κατανόηση κειμένου

- α) Πώς χαρακτηρίζει ο ιστορικός τον Αγησίλαο και με βάση ποια στοιχεία της συμπεριφοράς του τεκμηριώνει τον χαρακτηρισμό του;

β) Γιατί δεν θα τα παρουσιάσει αναλυτικά;
- 2) Ποια θεωρεί ο Ξενοφών ως τη σημαντικότερη προσφορά του Αγησιλάου προς την πατρίδα του;
- 3) Να διερευνήσετε την έννοια της φιλοπατρίας διαχρονικά. Να γράψετε ένα κείμενο για τη σημασία της φιλοπατρίας παλαιότερα και για το νόημα που έχει για σας σήμερα, χρησιμοποιώντας δύο τρόπους πειθούς (π.χ. επίκληση στη λογική και στο συναίσθημα).
- 4) Ο Αγησίλαος αποτελεί πρότυπο ηγεμόνα. Να γράψετε ένα κείμενο, στο οποίο θα τον συγκρίνετε με άλλα ιστορικά ή πολιτικά πρόσωπα -διαχρονικά- όσον αφορά στο θέμα της τήρησης των νόμων του κράτους.

Λέξεων... ταξίδι!

1) Να σχηματίσετε παράγωγα ουσιαστικά και παράγωγα επίθετα από το ρήμα **τίθημι**. Στη συνέχεια, να χρησιμοποιήσετε **πέντε** (5) από αυτά σε δικές σας προτάσεις, έτσι ώστε να φαίνεται η σημασία τους.

	Ουσιαστικά	Επίθετα
διά - τίθημι		
υπό - τίθημι		
ἐκ - τίθημι		
ἀπό - τίθημι		
παρά - τίθημι		
πρός - τίθημι		
κατά - τίθημι		
πρό - τίθημι		

2) Να συμπληρώσετε τα κενά των παρακάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο των λέξεων (παράγωγα του ρήματος **τίθημι**), που υπάρχουν στο πλαίσιο (μία λέξη περισσεύει).

θεσμικές αλλαγές, αντιτίθεται, υποθηκεύω, διαθεσιμότητα, απόθεμα, διαθήκη, θεματοφύλακας, αδιάθετος, αθέμιτος, αναθηματικός

- α) Ο υπάλληλος αυτός υπέπεσε σε βαρύτατο παράπτωμα και γι' αυτό τέθηκε σε .....
- β) Κατά τις ανασκαφές βρέθηκαν πολλές ..... στήλες.
- γ) Παρά τις εκπτώσεις, πολλά εμπορεύματα έμειναν .....
- δ) Η κυβέρνηση αποφάσισε να επιφέρει πολλές .....
- .....
- ε) Επειδή βρέθηκε σε δύσκολη οικονομική θέση, αναγκάστηκε να ..... το σπίτι του.
- στ) Υπάρχουν μεγάλα ..... πετρελαίου στη θαλάσσια περιοχή της Κύπρου.
- ζ) Ο ..... ανταγωνισμός ..... στην έννοια του δικαίου.
- η) Οι ιερωμένοι είναι οι ..... της θρησκείας.

3) Στο κείμενο υπάρχει το επίθετο **φανερός** από το ρήμα **φαίνω -ομαι**. Να σχηματίσετε **απλές** και **σύνθετες** λέξεις στα Νέα Ελληνικά από το ρήμα **φαίνω -ομαι** (π.χ. απλή: φάση, σύνθετη: άφαντος).

4) Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων που ακολουθούν με τον κατάλληλο **τύπο** της λέξης, που είναι στο πλαίσιο (μία λέξη περισσεύει).

φάση, πρωτοφανής, επιφανής, φανερός, φαινός, διαφάνεια, συκοφαντία, έμφραση

- α) Μου ήρθε μια ..... ιδέα!
- β) Οι προθέσεις του είναι πλέον .....
- γ) Διανύουμε μια κρίσιμη ..... της ιστορίας μας.
- δ) Η προσέλευση του κόσμου στην εκδήλωση ήταν .....
- ε) Ο ..... επιστήμονας έδωσε ..... στην οικονομική πλευρά του θέματος.
- στ) Δεν τον φόβιζαν οι ..... των πολιτικών του αντιπάλων.

5) Να συμπληρώσετε τον πιο κάτω πίνακα.

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
..... εμφαίνω	....	εμφανίσμιος .....
..... διαφαίνομαι	φαντασία	....
..... προφαίνω	....	αποφασιστικός .....

Γραμματικής... αγώνες!

Α) Ομαλά παραθετικά επιθέτων (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 119-128, § 189-204)

Τα επίθετα έχουν τρεις βαθμούς σύγκρισης, τον **θετικό**, τον **συγκριτικό** και τον **υπερθετικό**. Ο συγκριτικός και υπερθετικός βαθμός ονομάζονται και **παραθετικά**.
 Τα ομαλά παραθετικά των επιθέτων σχηματίζονται με τις καταλήξεις ....., ..., ... για τον συγκριτικό βαθμό και ....., ... για τον υπερθετικό βαθμό.
 Όλα τα επίθετα που σχηματίζουν μονολεκτικά (μία λέξη) παραθετικά έχουν και περιφραστικά (δύο λέξεις) παραθετικά, π.χ. *μᾶλλον σοφός, μάλιστα σοφός*.

Σημείωση: Ανάλογα με το θέμα και την κλίση του επιθέτου, έχουμε κάποιες διαφοροποιήσεις, όπως αυτές που θα διαπιστώσετε μελετώντας τη Γραμματική σας (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 120, § 193, σ. 121-123, § 195).

1) Τι διαπιστώνετε, παρατηρώντας τα παραθετικά των δευτερόκλιτων επιθέτων στα πιο κάτω παραδείγματα;

Παραδείγματα	Διαπιστώσεις
νέος, νεώτερος, νεώτατος σοφός, σοφώτερος, σοφώτατος	Γράφονται με ω , επειδή είναι ..... η συλλαβή που βρίσκεται πριν από το -ώτερος .
δίκαιος, δικαιότερος, δικαιοτάτος κοινός, κοινότερος, κοινότατος	Γράφονται με -ο , επειδή είναι ..... η συλλαβή που βρίσκεται πριν από το -ότερος .
ἔνδοξος, ἐνδοξότερος, ἐνδοξότατος σεμνός, σεμνότερος, σεμνότατος	Γράφονται με -ο , επειδή προηγούνται δύο ή περισσότερα ..... ή διπλό σύμφωνο (ζ, ξ, ψ) πριν από το -ότερος .

2) Να σχηματίσετε τον συγκριτικό και τον υπερθετικό βαθμό των παρακάτω επιθέτων.

Θετικός βαθμός	Συγκριτικός βαθμός	Υπερθετικός βαθμός
ό φοβερός	.....	.....
ή βεβαία	.....	.....
τὸ δίκαιον	.....	.....
ή σεμνή	.....	.....
ὁ φαῦλος	.....	.....
τὸ ἅγιον	.....	.....

2) Να συμπληρώσετε τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των **παραθετικών** των επιθέτων που βρίσκονται στην παρένθεση.

α) Κῦρος ἦν ..... (βασιλικός, υπερθ.) τε καὶ ἄρχειν ..... (ἄξιος, υπερθ.).

β) Οὐδὲν ..... (πικρόν, συγκρ.) ἐστι τῆς ἀνάγκης.

γ) ..... (λαμπρά, υπερθ.) ἐστὶ ἡ τοῦ ἡλίου φλόξ καὶ ..... (θερμή, υπερθ.).

δ) Σωκράτης ἦν πρὸς χειμῶνα καὶ θέρος καὶ πάντας πόνους ..... (καρτερικός, υπερθ.).

ε) Προμηθεὺς ἐποίησε τὸν λέοντα τῶν ἄλλων θηρίων ..... (δυνατός, συγκρ.).

B) Ανώμαλα παραθετικά επιθέτων (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 123-124, § 196)

Ορισμένα επίθετα σχηματίζουν τον συγκριτικό βαθμό με τις καταλήξεις *-ίων* (αρσενικό, θηλυκό), *-ιον* (ουδέτερο) και τον υπερθετικό με τις καταλήξεις *-ιστος, -ίστη, -ιστον*.

Σημείωση: Για την κλίση των συγκριτικών σε *-ίων, -ιον* και *-ων, -ον* βλ. Γ.Α.Ε. σ. 124-125, § 197.

1) Να σχηματίσετε τα **παραθετικά** των πιο κάτω επιθέτων (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 123-124, § 196).

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
τοῦ καλοῦ		
ὤ ταχεῖς		
τούς μικροὺς		
τοῖς ἀγαθοῖς		
τῶν πολλῶν		
τὸ ἡδὺ		
οἱ κακοὶ		

2) Να συμπληρώσετε τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των **παραθετικών** των επιθέτων που βρίσκονται στην παρένθεση.

- α) Οὐδεις ..... (κακός, συγκρ.) Ἐφιάλτου ἐνομίζετο.
β) Ὁ ἔπαινος..... (ἀγαθός, συγκρ.) χρημάτων ἐστίν.
γ) Οἱ Θεσσαλοὶ ..... (πολύς, υπερθ.) καὶ ..... (καλός, υπερθ.) ἵππους ἔτρεφον.
δ) Οὐδέν ἐστι πατρίδος ..... (ἡδύ, συγκρ.).
ε) Οἱ καλοὶ κἀγαθοὶ ..... (μεγάλη, συγκρ.) χάριν τοῖς εὐεργέταις ἔχουσιν ἢ οἱ κακοὶ.

Γ) Ομαλά και ανώμαλα παραθετικά επιρρημάτων (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 126-127, § 203)

Ο θετικός βαθμός των επιρρημάτων που προέρχονται από επίθετα σχηματίζεται με την προσθήκη στο θέμα του επιθέτου της κατάληξης .....

Ο συγκριτικός βαθμός είναι ο ίδιος με την ..... πτώση ..... αριθμού του συγκριτικού βαθμού του επιθέτου στο ..... γένος.

Ο υπερθετικός βαθμός είναι ίδιος με την ..... πτώση ..... αριθμού του υπερθετικού βαθμού του επιθέτου στο ..... γένος.

1) Να σχηματίσετε τα **παραθετικά** των πιο κάτω επιρρημάτων (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 127, § 203).

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
σοφῶς		
ἀληθῶς		
καλῶς		
ἡδέως		
πολὺ		
εὖ		
μάλα		
ὀλίγον		

2) Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με το **παραθετικό** του επιρρηματος που σας ζητείται στην παρένθεση.

- α) Οὐδείς ..... (προθύμως, συγκρ.) ἐμοῦ ἐβοήθει ὑμῖν.
 β) Τῶν ἀνδρῶν ..... (ἀνδρείως, υπερθ.) ἐπολέμησαν αἱ γυναῖκες.
 γ) Τὸν Σόλωνα βασιλεὺς ..... (προθύμως, υπερθ.) καὶ ..... (λαμπρῶς, υπερθ.) ἐξένισεν.
 δ) Οὐδείς ..... (δικαίως, συγκρ.) καὶ ..... (σεμνῶς, συγκρ.) ἐδίκαζε τῆς ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ Βουλῆς.

Δ) Κτητικές αντωνυμίες (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 139, § 228)

Κτητικές αντωνυμίες λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν σε ποιον ανήκει κάτι, δηλ. ορίζουν τον κτήτορα. Στη Νέα Ελληνική η έννοια της κτήσης εκφράζεται με τις προσωπικές αντωνυμίες *μου, σου, του, της* και για ιδιαίτερη έμφαση με τις αντωνυμίες *ο δικός μου, η δική μου, το δικό μου* (βλ. ο πατέρας μου, αλλά ο δικός μου πατέρας - ὁ ἐμὸς πατήρ).

Οι κτητικές αντωνυμίες έχουν ως παρεπόμενο και το πρόσωπο (όπως το ρήμα). Έχουν τρία πρόσωπα, όπως και οι προσωπικές αντωνυμίες, και σχηματίζονται από τα θέματα των αντίστοιχων προσωπικών αντωνυμιών.

1) Να τρέψετε τις κτητικές αντωνυμίες στον **αντίθετο αριθμό**, καθώς και τα ουσιαστικά που προσδιορίζουν, κατά το παράδειγμα:

π.χ. ὁ ἡμέτερος οἶκος = οἱ ἡμέτεροι οἴκοι

- α) Τῶν ἐμῶν μαθητριῶν ἀκούω.
 β) Τὸν σὸν φόβον πολέμησον.
 γ) Οὐ πιστεύουσι τοῖς ὑμετέροις λόγοις.
 δ) Γινώσκωμεν τὰ ἡμέτερα πρόβατα.

2) Να αντικαταστήσετε τις προσωπικές αντωνυμίες με **κτητικές** κατά το παράδειγμα:

π.χ. Ἡμεῖς τοὺς ἀγροὺς ἡμῶν θεραπεύομεν.
Ἡμεῖς τοὺς ἡμετέρους ἀγροὺς θεραπεύομεν.

- α) Πίστευε, ᾧ Λαερτιάδη, τοῖς λόγοις μου.
- β) Τότε νικήσεις καὶ οἱ πόνοι σου παύσονται.
- γ) Ἀκούετε τῶν λόγων ἡμῶν, ᾧ παῖδες.
- δ) Τοὺς ἐταίρους ὑμῶν φονεύσει ὁ Ὀδυσσεύς.

Ε) Αναφορικές αντωνυμίες: ὅς/ ἧ/ ὅ, ὅστις/ ἧτις/ ὅ,τι (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 144-145, § 240-241)

Αναφορικές λέγονται οι αντωνυμίες με τις οποίες μια πρόταση αναφέρεται σε λέξη άλλης πρότασης ή στο όλο νόημά της.

Η αναφορική αντωνυμία δεν έχει κλητική πτώση, όπως σχεδόν όλες οι αντωνυμίες. Όλες οι αναφορικές αντωνυμίες αρχίζουν από φωνήεν και παίρνουν πνεύμα τη δασεία.

Κάποιες από τις αναφορικές αντωνυμίες της Αρχαίας Ελληνικής είναι οι εξής:

ὅς, ἧ, ὅ	ὄπότερος, ὄποτερα, ὄποτερον
ὅσπερ, ἧπερ, ὅπερ	ὅσος, ὄση, ὄσον
ὅστις, ἧτις, ὅ,τι	ὄποῖος, ὄποῖα, ὄποῖον, κ.λπ.

1) Να προσθέσετε τους κατάλληλους τύπους της **αναφορικής αντωνυμίας ὅς, ἧ, ὅ**, με βάση το ουσιαστικό που προηγείται.

α) ποιητής	ζ) τιμαῖς .....
β) ἐχθροὺς	η) νόμοις .....
γ) πολιτεία	θ) νέοις .....
δ) τέκνον	ι) φυτῶ .....
ε) δένδρα	ια) στρατηγοῦ .....
στ) διδασκάλων	ιβ) μαθηταῖ .....

2) Να συμπληρώσετε τα κενά στον πιο κάτω πίνακα με τους τύπους της **αναφορικής αντωνυμίας ὅστις, ἧτις, ὅ,τι** που ζητούνται.

ὅστις	ἧτις	ὅ,τι
γεν. ενικ.	γεν. ενικ.	γεν. ενικ. ....
δοτ. ενικ.	δοτ. ενικ.	δοτ. ενικ. ....
γεν. πληθ.	γεν. πληθ.	γεν. πληθ. ....
δοτ. πληθ.	δοτ. πληθ.	δοτ. πληθ. ....

Συντακτικού... παιχνίδια!

A) Α' και β' όρος σύγκρισης (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 32-33, § 34)

1) Να σημειώσετε τους πιο συνήθεις τρόπους με τους οποίους εκφέρεται ο β' όρος σύγκρισης στα Αρχαία Ελληνικά.

Α' όρος σύγκρισης	Συγκριτική λέξη	β' όρος σύγκρισης
Ἡ δικαιοσύνη	θεοφιλέστερον	τῆς ἀδικίας.
Ἀθήνας φιλῶ	μᾶλλον	ἢ Σπάρτην.
Καλῶς ἀκούειν	μᾶλλον	ἢ πλουτεῖν θέλε.

Τρόποι εκφοράς β' όρου σύγκρισης:

- α) .....
- β) .....
- γ) .....

2) Στις προτάσεις που ακολουθούν να υπογραμμίσετε τον β' όρο σύγκρισης και να δηλώσετε πώς εκφέρεται.

- α) Κῦρος νεώτερος Ἀρταξέρξου ἦν.
- β) Ἐκεῖνον πολὺ μᾶλλον ἢ ἐμὲ ἐπαινεῖς.
- γ) Προμηθεὺς τὸν λέοντα ἐποίησε τῶν ἄλλων θηρίων δυνατώτερον.
- δ) Τὸ φυλάξει τὰγαθὰ χαλεπώτερον τοῦ κτήσασθαί ἐστιν.
- ε) Οὐδὲν κτῆμα μονιμώτερον ἀρετῆς.
- στ) Ἐπαινούμενος ἔχαιρε μᾶλλον ἢ κτώμενος χρήματα.
- ζ) Ὁ πατήρ ἐστι φρονιμώτερος ἢ ὁ υἱός.
- η) Σιγὴ ποτ' ἐστὶν αἰρετωτέρα τοῦ λόγου.
- θ) Μητρὸς τε καὶ πατρὸς τε καὶ ἀπάντων προγόνων τιμιώτερόν ἐστιν ἢ πατρίς.

B) Δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις (επανάληψη)

1) Να υπογραμμίσετε τις ειδικές προτάσεις στο κείμενο της Ενότητας 5 και να σημειώσετε στον πίνακα που ακολουθεί:

- το ρήμα εξάρτησης της κύριας πρότασης,
- τους συνδέσμους, με τους οποίους εισάγονται και να δικαιολογήσετε τη χρήση τους,
- την έγκλιση εκφοράς,
- τον συντακτικό ρόλο της ειδικής πρότασης.

Ρήμα εξάρτησης	Σύνδεσμος	Έγκλιση εκφοράς	Συντακτικός ρόλος
α)			
β)			
γ)			
δ)			
ε)			
στ)			
ζ)			

Γ) Ισοδύναμες συντακτικές μορφές ειδικών προτάσεων

Μια ειδική πρόταση μπορεί να αντικατασταθεί από:

α) **Κατηγορηματική μετοχή** (βλ. Ενότητα 4), η οποία αναλύεται σε ειδική πρόταση που εκφέρεται με οριστική, όταν εξαρτάται από αρκτικό χρόνο, και με ευκτική του πλαγίου λόγου, όταν εξαρτάται από ιστορικό χρόνο.

π.χ. *Γινώσκω ὅτι τὸ θεῖον ἐστὶ φθονερόν.* ⇒ *Γινώσκω τὸ θεῖον ὄν φθονερόν.*

β) **Ειδικό απαρέμφατο** (βλ. Ενότητα 2), το οποίο αναλύεται σε ειδική πρόταση που εκφέρεται με οριστική, όταν εξαρτάται από αρκτικό χρόνο, και με ευκτική του πλαγίου λόγου, όταν εξαρτάται από ιστορικό χρόνο.

π.χ. *Ἐπνυθανόμεθα ὅτι Ἀρταξέρξης πλησίον εἶη.* ⇒ *Ἐπνυθανόμεθα Ἀρταξέρξην πλησίον εἶναι.*

Σημείωση: Μία κατηγορηματική μετοχή κι ένα ειδικό απαρέμφατο μπορούν να μετασχηματιστούν σε δευτερεύουσα ειδική πρόταση.

1) Να μετατρέψετε τις κατηγορηματικές μετοχές και τα ειδικά απαρέμφατα σε δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις.

α) Λέγω τοὺς τυράννους ἐλάχιστα μετέχειν τῶν μεγίστων ἀγαθῶν.

.....

β) Γινώσκετε, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸ ψήφισμα ἰσχυρότατον ὄν.

.....

γ) Ἔλεγον οὐκ εἶναι αὐτόνομοι.

.....

δ) Γινώσκομεν ἐγγὺς ὄντα Ἀλέξανδρον.

.....

ε) Λέγουσιν τὸν καλὸν κάγαθὸν ἄνδρα εὐδαίμονα εἶναι.

.....

Δ) Δευτερεύουσες ενδοιαστικές προτάσεις (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 141-142, § 157-158)

1) Να υπογραμμίσετε τις ενδοιαστικές προτάσεις και να σημειώσετε στον πίνακα που ακολουθεί:

- το ρήμα εξάρτησης της κύριας πρότασης,
- τους συνδέσμους, με τους οποίους εισάγονται,
- την ἐγκλιση εκφοράς,
- τον συντακτικό ρόλο των ενδοιαστικών προτάσεων.

α) Ἐφοβήθησαν μὴ καὶ ἐπὶ σφᾶς χωρήσῃ ὁ στρατός.

β) Φόβος ἐστὶ τοῖς γονεῦσι μὴ στερηθῶσι τῶν οἰκειοτάτων γηροτρόφων.

γ) Ἐφοβήθη τοῦτο, μὴ οὐκ ἔλθοι βοήθεια.

δ) Ἐφοβεῖτο μὴ ὁ πάππος ἀποθάνῃ.

ε) Ὑποπτεύομεν μὴ οὐ κοινοὶ ἀποβῆτε.

Ρήμα εξάρτησης	Σύνδεσμος	Ἐγκλιση εκφοράς	Συντακτικός ρόλος
α)			
β)			
γ)			
δ)			
ε)			

2) Οι δευτερεύουσες ενδοιαστικές προτάσεις εκφράζουν .....

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΟ

Να μεταφέρετε τις πιο κάτω προτάσεις στα **Αρχαία Ελληνικά**:

- α) Ο ήλιος είναι πιο φωτεινός από τα αστέρια.
- β) Οι φτωχοί (πένητες) άνθρωποι είναι πιο ευτυχισμένοι από τους πλούσιους.
- γ) Πολλοί μαθητές γίνονται καλύτεροι από τους δασκάλους.
- δ) Γνωρίζουμε ότι ο Αγησίλαος είναι δίκαιος.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΩΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

Να μάθετε για ορθογραφία το πιο κάτω απόσπασμα του κειμένου:

[...] ἅπαντες ἐπιστάμεθα ὅτι Ἀγησίλαος, ὅπου ᾤετο τὴν πατρίδα τι ὠφελήσειν, οὐ πόνων ὑφίετο, οὐ κινδύνων ἀφίστατο, οὐ χρημάτων ἐφείδετο, οὐ σῶμα, οὐ γῆρας προῦφασίζετο [...].

Ο Ευαγόρας ή ο Ηρακλής σε νόμισμα από τη Σαλαμίνα (Βρετανικό Μουσείο)

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

ΚΕΙΜΕΝΟ: Ξενοφώντας «Λόγος του Κλεάρχου προς τους Έλληνες μισθοφόρους»

ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ: ἄγω, δίδωμι

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΑΓΩΝΕΣ

Αόριστος Β'

Εισαγωγή στους παθητικούς χρόνους

Παθητικός Μέλλοντας Α' και Β', Παθητικός Αόριστος Α' και Β'

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

Ποιητικό αίτιο, ενεργητική και παθητική σύνταξη

Δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις

Δευτερεύουσες τελικές προτάσεις

Μαρμάρινο κεφάλι στρατηγού με κορινθιακό κράνος (1^{ος} -2^{ος} αι. μ.Χ.).

Ρωμαϊκό αντίγραφο ελληνικού χάλκινου αγάλματος (μέσα 4^{ου} αι. π.Χ.).
Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης
(www.metmuseum.org)

«Θάλαττα, θάλαττα», πίνακας του Μπερνάρντ Γκράνβιλ Μπέικερ, 1901

Κείμενο: Λόγος του Κλέαρχου προς τους Έλληνες μισθοφόρους

Ο Ξενοφών στο έργο του *Κύρου Ανάβασις* περιγράφει την εκστρατεία του Κύρου του νεότερου εναντίον του αδελφού του Αρταξέρξη, στην οποία συμμετείχαν και περίπου 10.000 («μύριοι») Έλληνες μισθοφόροι. Περιγράφει, επίσης, την επιστροφή των μισθοφόρων αυτών, που είναι γνωστή ως «Κάθοδος των Μυρίων», μετά τον θάνατο του Κύρου. Στο απόσπασμα, ο Κλέαρχος, αρχιστράτηγος του ελληνικού μισθοφορικού σώματος, προσπαθεί να ηρεμήσει τους οργισμένους Έλληνες μισθοφόρους, που στην πορεία της εκστρατείας είχαν αρχίσει να συνειδητοποιούν τον αληθινό σκοπό της, ότι δηλαδή θα πολεμούσαν ενάντια στα στρατεύματα του Αρταξέρξη, του Μεγάλου Βασιλέως. Όταν ο Κλέαρχος προσπάθησε να τους αναγκάσει με τη βία να προχωρήσουν, προσπάθησαν να τον λιθοβολήσουν.

Κλέαρχος [...] δ' ἐπεὶ ἔγνω ὅτι οὐ δυνήσεται βιάσασθαι, συνήγαγεν ἐκκλησίαν τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἔστῶς· οἱ δὲ ὄρωντες ἐθαύμαζον καὶ ἐσιώπων· εἶτα δὲ ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες στρατιῶται, μὴ θαυμάζετε ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν. Ἐμοὶ γὰρ ξένος Κῦρος ἐγένετο καὶ με φεύγοντα ἐκ τῆς πατρίδος τὰ τε ἄλλα ἐτίμησε καὶ μυρίους ἔδωκε δαρεικούς· οὐς ἐγὼ λαβὼν οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἐμοὶ οὐδὲ καθηδυπάθησα, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς ἔδαπάνων. [...] Ἐπειδὴ δὲ Κῦρος ἐκάλει, λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵνα εἴ τι δέοιτο ὠφελοῖν αὐτὸν ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου. Ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη δὴ μοι ἢ ὑμᾶς προδόντα τῇ Κύρου φιλίᾳ χρῆσθαι ἢ πρὸς ἐκεῖνον ψευδάμενον μεθ' ὑμῶν εἶναι. Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω οὐκ οἶδα, αἰρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς καὶ σὺν ὑμῖν ὅ τι ἂν δέη πείσομαι. Καὶ οὐποτε ἐρεῖ οὐδεὶς ὡς ἐγὼ Ἕλληνας ἀγαθὸν εἰς τοὺς βαρβάρους, προδοὺς τοὺς Ἕλληνας τὴν τῶν βαρβάρων φιλίαν εἰλόμην.

Ξενοφώντος *Κύρου Ανάβασις* 1.3.2-5

Λεξιλόγιο

ἔγνω: γ' προσ. ενικ. Αορ. Β' του γινώσκω = (εδώ) αντιλαμβάνομαι

ἔστῶς: β' τύπος μτχ. Παρακ. του ἴστημι = (εδώ) ὄρθιος, στέκοντας

βιάζομαι = (εδώ) επιβάλλομαι με τη βία

θαυμάζω = (εδώ) απορώ, είμαι έκπληκτος

χαλεπῶς φέρω = είμαι στενοχωρημένος/δυσαραεστημένος, δυσφορώ

ξένος = φίλος από φιλοξενία

φεύγω = (εδώ) φεύγω από την πατρίδα μου, είμαι εξόριστος

μύριοι, -αι, -α = δέκα χιλιάδες

δαρειακός, ὄ = περσικό χρυσό νόμισμα

κατατίθεμαι = (εδώ) βάζω στην άκρη για τον εαυτό μου

καθηδυπαθέω-ῶ < ήδυ-παθής = ξοδεύω σε απολαύσεις, κατασπαταλώ

εὖ πάσχω = ωφελούμαι, ευεργετούμαι

ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον = σε ανταπόδοση των ευεργεσιών που δέχτηκα

χρῆσθαι, απρμφ. του χρᾶομαι -ῶμαι (+ δοτ.) = χρησιμοποιώ, (εδώ) έχω

ψεύδομαι = (εδώ) αθετώ τον λόγο μου, φαίνομαι ανακόλουθος, εξαπατώ

πείσομαι: Μέλλ. του πάσχω

ἔρῶ: Μέλλ. του λέγω

αἰρέομαι-οῦμαι: Μέλλ. του αἰρήσομαι, Αόρ. Β' εἰλόμην = επιλέγω, προτιμῶ

Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε.

Κλέαρχος δ΄

ἐπεὶ ἔγνω

ἐπεὶ(αιτ)-πρότ

ὅτι οὐ δυνήσεται βιάσασθαι,

ὅτι(ειδ)-πρότ

συνήγαγεν ἐκκλησίαν τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν.

α-πρότ

Καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε

α-πρότ

πολὺν χρόνον ἐστῶς·

μτχ φρ(επιρ)

οἱ δὲ ὄρωντες ἐθαύμαζον

μτχ φρ(επιθ), α-πρότ

καὶ

ἐσιώπων·

α-πρότ

εἶτα δὲ ἔλεξε τοιάδε.

α-πρότ

Ἄνδρες στρατιῶται,

μὴ θαναμάζετε

α-πρότ

ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν.

ὅτι(αιτ)πρότ, μτχ φρ(επιθ)

Ἐμοὶ γὰρ ξένος Κῦρος ἐγένετο

α-πρότ

καὶ

με φεύγοντα ἐκ τῆς πατρίδος

μτχ φρ(επιρ)

τά τε ἄλλα ἐτίμησε

α-πρότ

καὶ

μυρίους ἔδωκε δαρεικούς·

α-πρότ

οὐς ἐγὼ λαβὼν οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἐμοὶ

μτχ φρ(επιρ), α-πρότ

οὐδὲ καθυπάθησα,

α-πρότ

ἀλλ' εἰς ὑμᾶς ἐδαπάνων.

α-πρότ

Ἐπειδὴ δὲ Κῦρος ἐκάλει,

Ἐπειδὴ(αιτ)-πρότ

λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην,

μτχ φρ(επιρ), α-πρότ

ἵνα

ἵνα(τελ)-πρότ

εἴ τι δέοιτο

εἰ(υποθ)-πρότ

ὠφελοίην αὐτὸν

ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου.

ἀνθ' ὧν(αναφ)-πρότ

Ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι,

ἀνάγκη δὴ μοι

α-πρότ

ἦ ὕμᾱς προδόντα τῇ Κύρου φιλία χρῆσθαι	μτχ φρ(επιρ)
ἦ πρὸς ἐκεῖνον ψευσάμενον μεθ' ὑμῶν εἶναι.	μτχ φρ(επιρ)
Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω <u>οὐκ οἶδα</u> ,	Εἰ(υποθ)-πρότ α-πρότ
<u>αἰρήσομαι</u> δ' οὖν ὑμᾶς καὶ σὺν ὑμῖν	α-πρότ
ὅ τι ἂν δέη <u>πείσομαι</u> .	ὅ τι(αναφ)-πρότ α-πρότ
Καὶ <u>οὐποτε ἐρεῖ</u> οὐδεὶς ὡς ἐγὼ Ἑλληνας ἀγαγὼν εἰς τοὺς βαρβάρους, προδόνς τοὺς Ἑλληνας τὴν τῶν βαρβάρων φιλίαν <u>εἰλόμην</u> .	α-πρότ ὡς(εἰδ)-πρότ μτχ φρ(επιρ) μτχ φρ(επιρ)

Κατανόηση κειμένου

- 1) Να κρίνετε τη στάση του Κλέαρχου απέναντι στους στρατιώτες του και στη συνέχεια να αξιολογήσετε την πειστικότητα των επιχειρημάτων του.
- 2) Να βρείτε πληροφορίες για την «Κάθοδο των Μυρίων» και να ετοιμάσετε μια σύντομη παρουσίαση.

Λέξεων... ταξίδι!

1) Στο κείμενο συναντάμε το ρήμα ἄγω (= οδηγώ) στη μετοχή Αορ. Β' του ἀγαγὼν και στο σύνθετο ρήμα *συνήγαγεν*, καθώς και το ρήμα δίδωμι (= δίνω) στον τύπο ἔδωκε του Αορίστου Α'. Αφού πρώτα μελετήσετε τον πίνακα με τις ομόρριζες λέξεις των δυο ρημάτων στα Αρχαία Ελληνικά:

α) Να εντοπίσετε λέξεις που επιβιώνουν στα Νέα Ελληνικά και να εξετάσετε τη σημασία τους διαχρονικά.

ἄγω	δίδωμι (ρίζα δο/δω)
<p>ἄγωγή ἄγωγός = 1) καθοδηγητής, 2) ελκυστικός ἄγωγιμος, -ον = αυτός που εύκολα μεταφέρεται, (ἄγωγιμα = εμπορεύματα) ἄγωγιον = φορτίο άμαξας, ἄγών, (γεν. -ώνος) ἄγέλη (και το παράγωγο ἄγελαῖος κ.ά.)</p> <p>ἀνάγωγος, -ον = 1) κάποιος με φτωχή ή κακή εκπαίδευση 2) (ἵππος) ἀτίθασος ἀναγωγή (πλοίου στην ανοιχτή θάλασσα) ἀπαγωγή = το να οδηγεί μακριά κάποιος κάτι διαγωγή = 1) μεταφορά απέναντι 2) τρόπος ζωής 3) ψυχαγωγία εἰσαγωγή = 1) εισαγωγή αγαθών 2) εισαγωγή υποθέσεων (δικαστήριο) καταγωγή = προσέγγιση της ξηράς από την ανοιχτή θάλασσα, αγκυροβόληση κ.ά. μετάγω = μεταφέρω από ένα μέρος σε άλλο (Πβ. Νέα Ελληνικά, <u>μεταγωγικό</u> πλοίο/αυτοκίνητο κ.ά.) παραγωγή, ή = 1) μετακίνηση απέναντι/δίπλα 2) παραπλάνηση, ἀπάτη κ.ά. προαγωγή, ή = προαγωγή, προώθηση, υψηλή θέση, προεξοχή λοχ-αγός, χορηγός, φορτηγό κ.ά.</p>	<p>δόσις, ή δότης, ό δοτήρ, ό = αυτός που παρέχει δοτός -ή -όν</p> <p>ή μετάδοσις ή παράδοσις = κληρονομιά, μετάδοση, παράδοση ή πρόδοσις = πληρωμή εκ των προτέρων ή προδοσία = εγκατάλειψη, προδοσία ή διάδοσις = διανομή ή ἀπόδοσις = ανταπόδοση, πληρωμή, επιστροφή οφειλομένου πράγματος ή ἔκδοσις = παράδοση, συνόδευση σε γάμο</p> <p>τὸ δῶρον, τὸ δώρημα (= δῶρο), ή δωρεά ὁ δωρητής, ό δωρητήρ κ.ά.</p>

β) Πολλά παράγωγα του ἄγω σχηματίζονται με την κατάληξη -αγός (π.χ. λοχ-αγός) αλλά και με έκταση του -αγός σε -ηγός (π.χ. αρχ-ηγός). Να γράψετε παράγωγα στα Νέα Ελληνικά με τις συγκεκριμένες καταλήξεις.

2) Να συμπληρώσετε τα κενά, επιλέγοντας την κατάλληλη λέξη από το πλαίσιο με τα ομόρριζα του ἄγω. Να προσαρμόσετε πτώση και αριθμό, όπου χρειάζεται:

σύναξη, αγώνας, αγωγός, αγέλη, μεταγωγικός, χορηγός, προσαγωγή

- α) Τις νύκτες του χειμώνα εμφανίζονται ..... λύκων.
- β) Χθες ο ..... ήταν άνισος, όμως τελικά κατόρθωσαν να νικήσουν.
- γ) Μετά τα επεισόδια, η αστυνομία έκανε πολλές ..... υπόπτων.
- δ) Στη Μητρόπολη χθες έγινε ιερατική .....
- ε) Δεν βρήκαμε ..... για να χρηματοδοτήσουν την εκδήλωση.
- στ) Τα λαθραία βρέθηκαν μετά από έλεγχο που έγινε σε ..... πλοίο.
- ζ) Ο ..... θα μεταφέρει φυσικό αέριο προς τη Δυτική Ευρώπη.

3) Να γράψετε τα **αντίθετα** των πιο κάτω λέξεων (στα Αρχαία Ελληνικά):

- ῥάδιος ≠ ..... ἀμελῶ ≠ .....
- ἄφρων ≠ ..... βλάπτω ≠ .....
- μέλας ≠ ..... δίδωμι ≠ .....

4) Να υπογραμμίσετε στη στήλη Β' τη λέξη ή τις λέξεις που αποδίδονται στα Νέα Ελληνικά με την αντίστοιχη λέξη/φράση της στήλης Α'.

Στήλη Α'	Στήλη Β'
τήρηση ὄρκου	εὐορκία, ἐπιορκία, εὐταξία
ευτυχής	εὐδαίμων, δεισιδαίμων, μάκαρ
χρειάζομαι, έχω ανάγκη	δέω/δέομαι, δεῖ, δοκῶ
επιλέγω, προτιμῶ	αἰροῦμαι, αἴρω, προαιροῦμαι, ἀναιροῦ
μη θέλοντας/ χωρίς τη θέλησή του	ἐκών, ἄκων, εἰκῶν

Γραμματικής... αγώνες!

Α) Αόριστος Β' ενεργητικής φωνής και μέσης φωνής (εγκλίσεις, απαρέμφατο και μετοχή)

Πολλά ρήματα σχηματίζουν την οριστική Αορίστου με τις καταλήξεις του Παρατατικού, ενώ τις άλλες εγκλίσεις, το απαρέμφατο και τη μετοχή με τις καταλήξεις του Ενεστώτα. Ο Αόριστος αυτός ονομάζεται (ενεργητικός ή μέσος) **Αόριστος δευτέρος** (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 194-196, § 310-314).

1) Αφού διαβάσετε το απόσπασμα που ακολουθεί:

α) Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε τους τύπους του **Αορίστου Β'**,

β) Να τους τοποθετήσετε στο β' ενικό και β' πληθυντικό της **υποτακτικής** και **ευκτικής** στον **χρόνο** και στη **φωνή** που βρίσκονται.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἐγένετο ἡ ὕστερον στρατεία, ἣν αὐτὸς Ξέρξης ἤγαγεν, ἐκλιπῶν μὲν τὰ βασίλεια, στρατηγὸς δὲ καταστῆναι τολμήσας, ἅπαντας δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας συναγείρας [...]. Εἰς τοσοῦτον δὲ ἤλθεν ὑπερηφανίας, ὥστε μικρὸν ἠγησάμενος ἔργον εἶναι τὴν Ἑλλάδα χειρώσασθαι, βουλευθεὶς δὲ τοιοῦτον μνημεῖον καταλιπεῖν ὃ μὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς ἐστιν, οὐ πρότερον ἐπαύσατο, πρὶν ἐξεῦρε καὶ συνηνάγκασεν ὃ πάντες θρυλοῦσιν, ὥστε τῷ στρατοπέδῳ πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάσσης, τὸν μὲν Ἑλλησποντον ζεύξας, τὸν δ' Ἄθω διορύξας. [...]

Ἰσοκράτους Πανηγυρικός 4. 88-89 (διασκευή)

Αόριστος Β'	Υποτακτική		Ευκτική	
	β' ενικού	β' πληθ.	β' ενικού	β' πληθ.

2) Αφού σχηματίσετε τον **Αόριστο Β'** των πιο κάτω ρημάτων, να γράψετε τους τύπους που σάς ζητούνται.

α) τυγχάνω (.....): γ' πληθ. οριστ.: .....

β) πίπτω (.....): γ' εν. υποτ.: .....

γ) ἔρχομαι (.....): μτχ. αριστ.: .....

δ) λαμβάνω (.....): απαορ.: .....

ε) ὄρω (.....): β' εν. οριστ.: .....

στ) λανθάνω (.....): β' εν. προστ.: .....

ζ) γίγνομαι (.....): γ' πληθ. υποτ.: .....

η) αἴροῦμαι (.....): α' πληθ. ευκτ.: .....

3) Να μεταφέρετε τους πιο κάτω τύπους από τον Ενεστώτα στον **Αόριστο Β'** και αντίστροφα.

Ενεστώτας	Αόριστος Β'
τὸ τυγχάνων	
	φύγητε
	ἤνεγκον
βάλλοιτο	
ἔχε	
αἰσθάνεται	
	πιθόμενος
	παθεῖν
ἀμαρτάνω	

B) Οι παθητικοί χρόνοι

Παθητική διάθεση έχουν όλοι οι χρόνοι, αλλά **μόνο στον Μέλλοντα και στον Αόριστο η παθητική διάθεση εκφράζεται με ξεχωριστές καταλήξεις**. Στους υπόλοιπους χρόνους η παθητική διάθεση εκφράζεται με τις ίδιες καταλήξεις που χρησιμοποιούνται και στη μέση διάθεση.

Χαρακτηριστικό του Παθητικού Μέλλοντα Α' και του Παθητικού Αορίστου Α' είναι το πρόσφυμα **θη (θε)** που παρεμβάλλεται μεταξύ του θέματος του ρήματος και των καταλήξεων, π.χ. λυ**θή**σομαι.

Ο ρηματικός χαρακτήρας των **συμφωνόληκτων** ρημάτων μπροστά από το θ του προσφύματος **θη (θε)** μεταβάλλεται ως εξής:

- Στα **αφωνόληκτα** ρήματα (ουρανικόληκτα, χειλικόληκτα, οδοντικόληκτα) παθαίνει τις κανονικές **μεταβολές** (βλ. Γ.Α.Ε. σ. 185, § 297):

π, β ⇒ φ π.χ. λεί**π**ω ⇒ λει**φ**-θήσομαι, **κ, γ ⇒ χ** π.χ. ἄ**γ**ω ⇒ ἀ**χ**θήσομαι

τ, δ, θ ⇒ σ π.χ. πεί**θ**ω ⇒ ἐπέ**ισ**θην, κομίζ**ω** (θ.κομιδ-) ⇒ κομισ**θ**ήσομαι

-Στα **ενρινόληκτα** και **υγρόληκτα** ρήματα, δεν υπάρχει κάποια μεταβολή στον χαρακτήρα: π.χ. μι**αίν**ω (θ. μιαν-) ⇒ μιαν-θήσομαι. αἴ**ρ**ομαι (θ. ἄ**ρ**) = ἀ**ρ**-θήσομαι

→ Για τον σχηματισμό και την κλίση του Παθητικού Μέλλοντα Α' και του Παθητικού Αορίστου Α', βλ. Γ.Α.Ε. σ. 170-173, 185 § 279, 297 (σ. 115, § 187.2 για την κλίση των μετοχών της παθητικής φωνής).

Μερικά ρήματα σχηματίζουν τους παθητικούς τους χρόνους με το χρονικό πρόσφυμα **η** (και **ε**) αντί **θη (θε)**, δηλαδή χωρίς το σύμφωνο **θ**, π.χ. γρα**φ**ήσομαι (αντί γρα**φ**θήσομαι) ἐ**γ**ρά**φ**ην (αντί ἐ**γ**ρά**φ**θην) κ.λπ. Οι δεύτεροι (Β') αυτοί τύποι κλίνονται ακριβώς όπως και

οι πρώτοι (Α') με τη διαφορά ότι στο β' ενικό της προστακτικής του Παθητικού Αορίστου Β' μένει η αρχική κατάληξη **-θι**, π.χ. **γράφηθι** (αντί **γράφη-τι**).

→ Για τον σχηματισμό και την κλίση του Παθητικού Μέλλοντα Β' και του Παθητικού Αορίστου Β', βλ. Γ.Α.Ε. σ. 196-197, § 315-317.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΡΗΜΑΤΩΝ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΑ Β' ΚΑΙ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ ΑΟΡΙΣΤΟΥ Β'

Ρήμα στον Ενεστώτα	Παθητικός Μέλλοντας Β'	Παθητικός Αόριστος Β'
ἀλλάττομαι	ἀλλαγῆσομαι	ἠλλάγην
βλάπτομαι	βλαβῆσομαι	ἐβλάβην (*και παθ. Αορ. Α' ἐβλάφθην)
δέρομαι	δαρήσομαι	ἐδάρην
ἐκπλήττομαι	ἐκπλαγήσομαι	ἐξεπλάγην
θάπτομαι	ταφήσομαι	ἐτάφην
κλέπτομαι	κλαπήσομαι	ἐκπλάπην
κόπτομαι	κοπήσομαι	ἐκόπην
μείγνυμαι	μιγήσομαι	ἐμίγην (*και παθ. Αορ. Α' ἐμείχθην)
πλέκομαι	πλακήσομαι	ἐπλάκην
πλήττομαι	πληγήσομαι	ἐπλήγην
ῥήγνυμαι	ῥαγήσομαι	ἐρράγην
σπείρομαι	σπαρήσομαι	ἐσπάρην
στέλλομαι	σταλήσομαι	ἐστάλην
συλλέγομαι	συλλεγήσομαι	συνελέγην
σφάλλομαι	σφαλήσομαι	ἐσφάλην
τήκομαι	τακήσομαι	ἐτάκην
τρέπομαι	τραπήσομαι	ἐτράπην
τρέφομαι	τραφήσομαι	ἐτράφην
φαίνομαι	φανήσομαι	ἐφάνην
φθείρομαι	φθαρήσομαι	ἐφθάρην

Ασκήσεις στον παθητικό Μέλλοντα και παθητικό Αόριστο Α' και Β'

1) Να συμπληρώσετε τα κενά, βάζοντας το ρήμα στον **Παθητικό Μέλλοντα Α'**:

α) Αὕτη ἡ στρατιὰ τῶν Λακεδαιμονίων οὕτω ..... (διαλύομαι, οριστική).

β) Ὑμεῖς ..... (ἀπαλλάττομαι, οριστική) τῆς ἀπορίας τῆ ἐργασίας.

γ) Τοῦτο ἡμεῖς ..... (αἰσχύνομαι, οριστική) λέγοντες.

δ) Εὖ φερομένης τῆς γεωργίας ..... (αἶρομαι, θ. ἀρ-) καί αἱ ἄλλαι τέχναι ἅπασαι.

ε) Τοῖς ἀγαθοῖς ἔντιμος ὁ βίος ..... (παρασκευάζομαι, ευκτική).

2) Να συμπληρώσετε τα κενά, βάζοντας το ρήμα στον **Παθητικό Μέλλοντα Β'**:

α) Οὔποτε ..... (φθείρομαι, οριστική) ὁ τῆς σοφίας καρπός.

β) Οἱ ἄνδρες ..... (θάπτομαι, οριστική) δημοσίᾳ δαπάνη.

γ) Τότε γὰρ ἡμεῖς ..... (φαίνομαι, οριστική) τὴν ἀρχὴν τὴν βασιλέως ὀρίζοντες.

δ) Ὡ παῖδες, ... (τρέφομαι, ευκτική) καλῶς.

ε) Πολλῶν γὰρ δικῶν ἐν τῇ πόλει γεγενημένων, οὐδένα πω δίκην συκοφαντικωτέραν οἶομαι ..... (φαίνομαι, απαρέμφατο).

3) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον σωστό τύπο του ρήματος στον **Παθητικό Αόριστο Α'**:

α) Ὑπὸ τῶν διδασκάλων ἐγὼ..... (παιδεύομαι, οριστική).

γ) Εἰς τὴν Σπάρτην ..... (ἀγγέλλομαι, οριστική) τὰ γεγενημένα περὶ Πύλον. (αττική σύνταξη)

δ) Ἐὰν ἐμοὶ ..... (πείθομαι, υποτακτική), ὦ Ἡράκλεις, ἥδιστον βίον ζήσεις.

ε) Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ ..... (κρίνομαι, υποτακτική).

4) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον σωστό τύπο του ρήματος στον **Παθητικό Αόριστο Β'**:

α) Ῥωμύλος ὁ βασιλεὺς ὑπὸ λυκαίνης ..... (τρέφομαι, οριστ.).

β) Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἡρακλείδης μάλα ..... (ἐκπλήττομαι, οριστ.).

γ) Ἐὰν μὴ ..... (τήκομαι, υποστ.) ἢ χιῶν ἐν τάχει, διαφθαρήσεται ὁ οἶτος.

δ) Ἄλλους βλάπτων μάλιστ' ἂν ..... (βλάπτομαι, ευκτ.) αὐτός.

ε) Ἐὰν τις τὴν πόλιν βλάπτῃ, μὴ ..... (ετάφην, προστακτ.) ἐν τῇ Ἀττικῇ γῆ.

Συντακτικού... παιχνίδια!

Α) Ποιητικό αίτιο, ενεργητική και παθητική σύνταξη (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 65-68, § 67-71)

Τα **παθητικά ρήματα** ή ρήματα **παθητικής διάθεσης** φανερώνουν ότι το υποκείμενό τους δέχεται μια ενέργεια από κάποιο άλλο πρόσωπο ή πράγμα (παθαίνει κάτι).

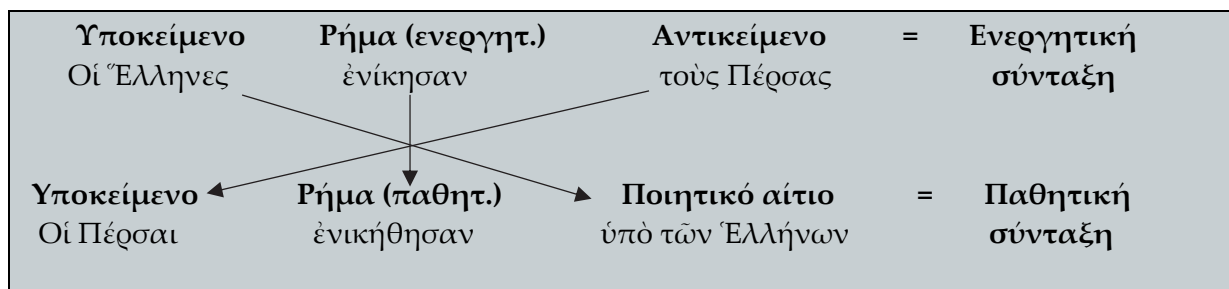
Το **ποιητικό αίτιο** είναι προσδιορισμός που δείχνει από ποιον πάσχει το υποκείμενο.

π.χ. Οὐδὲν ἔργον ἀξιόλογον ἐπράχθη ὑπ'αὐτῶν.

↓   ↓
παθητικό   ποιητικό
ρήμα   αίτιο

→ Εκφορά ποιητικού αιτίου: ὑπό + γενική
απλή δοτική } Βλ. Σ.Α.Ε. σ. 66, § 68

Κατά τη μετατροπή της ενεργητικής σε παθητική σύνταξη γίνονται οι ακόλουθες αλλαγές:

Παρατηρούμε ότι:

- α) Το **υποκείμενο** του ενεργητικού ρήματος στην αρχική πρόταση γίνεται .....
- β) Το ενεργητικό ρήμα τρέπεται σε .....
- γ) Το **αντικείμενο** του ενεργητικού ρήματος γίνεται ..... του .....

1) Να τρέψετε τις πιο κάτω προτάσεις από την ενεργητική στην **παθητική σύνταξη**, διατηρώντας τον χρόνο του ενεργητικού ρήματος, όπως το παράδειγμα:

π.χ. Ἐγὼ ἐδίδαξα τὸν νεανίαν. ⇒ Ὁ νεανίας ἐδιδάχθη ὑπ' ἐμοῦ.

α) Οἱ πολέμιοι ἐδίωξαν ἡμᾶς.

.....

β) Ὁ πολίτης θαυμάσει σε.

.....

γ) Οἱ δικασταὶ τὸν Σωκράτη κατεδίκασαν.

.....

δ) Ἐπιστολὴν ὁ νεανίας γράψει.

.....

ε) Τιθραύστης ἔπεμψε Τιμοκράτην τὸν Ῥόδιον εἰς Ἑλλάδα.

.....

στ) Οἱ φύλακες ἀγγέλλουσι τὴν ἔφοδον τοῖς Συρακοσίοις.

.....

B) Δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις (επιρρηματικές) (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 145, § 163)

1) Να ξαναδιαβάσετε τις πιο κάτω υπογραμμισμένες δευτερεύουσες προτάσεις του κειμένου της Ενότητας 6 και –αφού δείτε και τα συμφραζόμενα– να γράψετε τι **εκφράζουν** οι προτάσεις αυτές.

α) Μὴ θαυμάζετε ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν.

β) Ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη (ἐστὶ) δὴ μοι ἢ ὑμᾶς προδόντα τῇ Κύρου φιλίᾳ χρῆσθαι...

Εκφράζουν.....

2) Να διαβάσετε τις πιο κάτω περιόδους και να κάνετε τις ασκήσεις που ακολουθούν:

- Ἀθηναῖοι ἐνόμισαν λελύσθαι τὰς σπονδάς, διότι ἐς χειῖρας ἦλθον.
- Ἐπεὶ ἀπορία (= δύσκολη κατάσταση) ἦν, οὐκ ἐδύνατο καθεύδειν.
- Οἱ δ' ἀκούσαντες ἐλυπήθησαν, ὅτι τοιοῦτον ἄνδρα ἠγνόησαν.
- Ἐπειδὴ τοίνυν οἱ νόμοι μετὰ τοὺς θεοὺς ὁμολογοῦνται σῶζειν τὴν πόλιν, δεῖ πάντας ὑμᾶς τὸν μὲν πειθόμενον τούτοις τιμᾶν καὶ ἐπαινεῖν.
- Ἀθηναῖοι τοὺς στρατηγούς φυγῆ (= με εξορία) ἐζημίωσαν, ὡς ἐξὸν αὐτοῖς τὰ ἐν Σικελίᾳ καταστρέψασθαι δώροις πεισθέντες ἀποχωρήσειαν.

α) Να ξεχωρίσετε τις **κύριες** και τις **δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις**.

β) Αφού εξετάσετε την εισαγωγή των αιτιολογικών προτάσεων που ξεχωρίσατε, με τη βοήθεια του **Συντακτικού** σας να καταγράψετε τους κύριους **αιτιολογικούς συνδέσμους**:

....., ..., ..., ...

γ) Να επισημάνετε την **εισαγωγή** και την **εκφορά** των αιτιολογικών προτάσεων, καθώς και το ρήμα εξάρτησής τους.

3) Στις πιο κάτω προτάσεις να εντοπίσετε τις **αιτιολογικές μετοχές** και στη συνέχεια να τις μετατρέψετε σε **αιτιολογικές προτάσεις** κατά το παράδειγμα:

π.χ. Ἡμεῖς ἰσχυρότεροί ἐσμεν νενικηκότες. ⇒ ἐπεὶ νενικήκαμεν

α) Οἱ θεοὶ οὐ δωροδόκοι ὄντες, καταφρονοῦσιν ἀπάντων τούτων.

.....

β) Οἱ Ἐπιδάμνιοι πιεζόμενοι, πέμπουσιν (ιστορ. Ενεστώτας) ἐς τὴν Κέρκυραν πρέσβεις.

.....

γ) Τὸ δίκαιον ἔχοντες σύμμαχον πολεμίους ἐνίκων.

.....

Γ) Δευτερεύουσες τελικές προτάσεις (επιρρηματικές) (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 146, § 164)

Θυμηθείτε τις δευτερεύουσες τελικές προτάσεις στα Νέα Ελληνικά, π.χ.:

Διάβασα πάρα πολύ, για να γράψω καλά στο διαγώνισμα.

Θα επιστρέψει στην πατρίδα του, για να επισκεφθεί τους συγγενείς του.

Αναλογιστείτε και τη σημασία της λέξης **τέλος** στα Αρχαία Ελληνικά: .....

1) Να ξαναδιαβάσετε την πιο κάτω δευτερεύουσα πρόταση από το κείμενο της Ενότητας 6 και να γράψετε τι εκφράζει η πρόταση αυτή:

«*ἵνα [...] ὠφελοῖην αὐτόν*»

Εκφράζει.....

2) Να μελετήσετε τις πιο κάτω περιόδους και να κάνετε τις ασκήσεις που ακολουθούν:

- *Στρατεύονται πάντες, ἵνα ὁ βίος αὐτοῖς βέλτιστος ᾗ.*
- *Παρακαλεῖς ἰατρούς, ὅπως μὴ ὁ ἰκέτης ἀποθάνῃ.*
- *Ἀλλὰ νῦν οἱ πολιτευόμενοι ἐν ταῖς πατρίσι καὶ νόμους τίθενται, ὡς μὴ ἀδικῶνται.*
(*πολιτεύομαι = ζω ως ελεύθερος πολίτης)
- *Ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις Κῦρος ἠὔρισκεν, ἵνα ὑμᾶς τε ἀπαρασκευoυς λάβοι καὶ ἡμᾶς ἐνθάδε ἀγάγοι.*

α) Να ξεχωρίσετε τις **κύριες** και τις **δευτερεύουσες τελικές** προτάσεις.

β) Αφού κυκλώσετε τους **συνδέσμους** με τους οποίους εισάγονται οι πιο πάνω προτάσεις, να καταγράψετε τους τρεις **τελικούς** συνδέσμους: ....., ..., ...

γ) Να εντοπίσετε τα **ρήματα** των κύριων προτάσεων και να δηλώσετε τον **χρόνο** τους:

Ρήμα	Χρόνος

δ) Να εξετάσετε τον τρόπο **εκφοράς** των τριών πρώτων τελικών προτάσεων και να τον συγκρίνετε με αυτόν της τελευταίας πρότασης.

Οι τρεις πρώτες τελικές προτάσεις εκφέρονται με ....., ενώ η τελευταία πρόταση με .....του πλαγίου λόγου.

Πώς δικαιολογείται αυτή η διαφορά στην εκφορά;

3) Να αναγνωρίσετε **συντακτικώς** (εισαγωγή, εκφορά) την τελική πρόταση του κειμένου της Ενότητας 6: «*ἵνα [...] ὠφελοῖην αὐτόν*».

4) Στις πιο κάτω προτάσεις να εντοπίσετε τις **τελικές μετοχές** και στη συνέχεια να τις μετατρέψετε σε **τελικές προτάσεις** κατά το παράδειγμα.

π.χ. Ὁ στρατηγὸς τριήρεις πέμπει ὡς βοηθήσων κατὰ θάλατταν.

⇒ Ὁ στρατηγὸς τριήρεις πέμπει, ἵνα βοηθήσῃ (ἵνα βοηθῇ) κατὰ θάλατταν.
(υποτακτικὴ Ἀορίστου ἢ Ἐνεστώτα)

α) Οἱ στρατιῶται παρασκευάζονται ὡς πολεμήσοντες τοὺς ἐχθρούς.

β) Ἔρχεται τοῦτον φονεύσων.

γ) Κύνες τρέφομεν φυλάζοντες τὴν οἰκίαν.

δ) Τριήρεις ἐξέπεμπον ὡς γῆς καὶ θαλάσσης ἄρξοντες (< ἄρχω).

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΟ

Να μεταφέρετε τις πιο κάτω προτάσεις στα **Αρχαία Ελληνικά**:

1) Οἱ Αθηναῖοι ἀγανακτοῦσαν, διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι κατεῖχαν τὴν ἀκρόπολη.

2) Ὁ στρατηγὸς συγκέντρωσε τοὺς στρατιώτες, γιὰ νὰ τοὺς συμβουλεύσει.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΩΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

Να μάθετε γιὰ ὀρθογραφία τὸ πιο κάτω ἀπόσπασμα τοῦ κειμένου:

Ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη δὴ μοι ἢ ὑμᾶς προδόντα τῇ Κύρου φιλία χρῆσθαι ἢ πρὸς ἐκεῖνον ψευδάμενον μεθ' ὑμῶν εἶναι. Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω οὐκ οἶδα, αἰρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς καὶ σὺν ὑμῖν ὅ τι ἂν δέη πείσομαι.

Φίλιππος Β' ὁ Μακεδών (382-336 π.Χ.), προτομή,
Νέα Γλυπτοθήκη τοῦ Κάρλσμπεργκ, Κοπεγχάγη.
(Φωτογραφία: Γκούναρ Μπαχ Πέντερσεν)

ΜΕΡΟΣ Β'

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Θουκυδίδης, 455-399 π.Χ.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΣΥΝΕΞΕΤΑΣΗ

(Θεματικοί άξονες: δίκαιο-άδικο, ισχύς-αδυναμία, αξιοπρέπεια-αλαζονεία)

A) Θουκυδίδη, *Δημηγορίες, Διάλογος Μηλίων και Αθηναίων*, ΥΑΠ

B) Ξενοφώντας *Ἑλληνικά* 2.2.3-4, Η Πάραλος αναγγέλλει τη συμφορά

Γ) Θουκυδίδη *Επιτάφιος* 36, 37, 40, 41

A) Θουκυδίδη *Δημηγορίες, Διάλογος Μηλίων και Αθηναίων*, ΥΑΠ
(Θουκ. 5.84 -113)

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο Θουκυδίδης αναγνωρίζεται ως ένας από τους πρώτους ιστορικούς, ο οποίος αναζήτησε τα βαθύτερα αίτια ενός γεγονότος. Συνεπώς, προσέγγισε επιστημονικά την ιστορία. Αντίθετα με τον προγενέστερό του «πατέρα της Ιστορίας», Ηρόδοτο, ο οποίος περιλάμβανε στην ιστορία του ανεπιβεβαίωτες πληροφορίες και αναφορές στην μυθολογία και στους θεούς, ο Θουκυδίδης συμβουλευόταν σε μεγάλο βαθμό γραπτές πηγές και συνομιλούσε με ανθρώπους που συμμετείχαν ή και πρωταγωνίστησαν στα γεγονότα τα οποία περιέγραφε.

Ο ιστορικός έκλεισε την ιστορική και πολιτική σκέψη του μέσα στις δημηγορίες¹. Σ' αυτούς τους λόγους, περιέλαβε **τα σπουδαιότερα επιχειρήματα, κίνητρα, συναισθηματικές παρορμήσεις που δικαιολογούν την απόφαση, που λαμβανόταν κάθε φορά, καθώς και την προσπάθεια να προβλεφθούν τα αναμενόμενα αποτελέσματα**. Περιέχουν, ακόμη, επιχειρήματα που διασαφηνίζουν τις θεμελιώδεις απόψεις του ρήτορα. Επιπλέον, οι ομιλητές αυτοί μας θυμίζουν

¹ Ας θυμηθούμε: Ο Θουκυδίδης καταχώρισε τις **δημηγορίες** μέσα στο ιστορικό του έργο ως αναπόσπαστο τμήμα του. Με τον τρόπο αυτό, επιτυγχάνει να φωτίζονται οι αιτίες και οι συνέπειες των πολεμικών επιχειρήσεων. Έτσι, διαμορφώθηκε το έργο του Θουκυδίδη με μια ιδιότητα για μας μορφή: αποτελείται α) από μέρη αφηγηματικά και β) από δημηγορίες.

ήρωες της τραγωδίας που μπροστά τους ορθώνεται το μέλλον δυσδιάκριτο. Με τις ομιλίες τους αναδεικνύονται ή όχι συννετοί. Ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα έρευνας του Θουκυδίδη πάνω στα βαθύτερα αίτια του πολέμου είναι ο *Διάλογος Μηλίων και Αθηναίων* (5.84 -113). Πρόκειται, όπως μελετήσατε, για ένα απόσπασμα με έντονη θεατρικότητα, έναν διάλογο στον οποίο τονίζεται παραστατικά ο κυνισμός των Αθηναίων, οι οποίοι αρνούνται το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης ή της ουδετερότητας στους Μηλίους.

Ο *Διάλογος Μηλίων και Αθηναίων* (416 π.Χ) έχει δραματική επικαιρότητα, όχι μόνο για μας, αλλά γενικότερα για την ανθρωπότητα. Αποτροπιασμένοι παρατηρούμε την πάλη ανάμεσα στην οποιαδήποτε αλαζονική **υπερδύναμη** και στη δυνατή, αξιοπρεπή **αντιπαράταξη των αδύναμων λαών**.

- Ο Θουκυδίδης δεν αναλύει την κοινωνία της εποχής εκείνης, αλλά αυστηρά ότι θεωρούσε ότι σχετιζόταν με τον πόλεμο, και αυτό γιατί περιέγραφε ένα συγκεκριμένο γεγονός το οποίο διαμόρφωσε μίαν ιστορική περίοδο.

Ποια ανθρώπινη συμπεριφορά καλλιεργεί ο πόλεμος; Να περιγράψετε τις δύο στάσεις που παρουσιάζονται στον εν λόγω *Διάλογο*.

- Μπορείτε να αξιοποιήσετε λέξεις από το πλαίσιο και να δώσετε την απάντησή σας σε ορθό νεοελληνικό λόγο (120 λέξεις), αναπτύσσοντας παράγραφο με τον τρόπο της αντίθεσης.

πολιτική αναληγσία, απανθρωπιά, κυνισμός, ύβρις, αδικία, επεκτατισμός, δύναμη του ισχυρότερου, συμφέροντα, σκληρότητα, αξιοπρέπεια, σθένος, θάρρος, παρρησία, πρόκληση, ήθος, αυτοσεβασμός, δικαιοσύνη

Από πού πιστεύετε ότι απορρέει η προκλητική στάση των Αθηναίων; Να καταθέσετε τις απόψεις σας, αφού τις συζητήσετε με τον διπλανό σας, και να ανακοινώσετε στην ολομέλεια τη θέση σας.

- Ποιο το μήνυμα που στέλνει ο *Διάλογος*; Να συζητήσετε το ερώτημα στην ολομέλεια της τάξης σας.
- Να σχολιάσετε την απάντηση των Αθηναίων προς τους Μηλίους και να τους χαρακτηρίσετε, δικαιολογώντας την άποψή σας:

«... τα νομικά επιχειρήματα έχουν αξία όταν εκείνοι που τα επικαλούνται είναι περίπου ισόπαλοι σε δύναμη και ότι, αντίθετα, ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύνατος υποχωρεί όσο του το επιβάλλει η αδυναμία του». (5.89)

Β) Ξενοφώντος Ἑλληνικά 2.2.3-4

Ἡ τελευταία πράξη του επεκτατισμοῦ των Ἀθηναίων διαδραματίστηκε στην Ἀθήνα, ὕστερα ἀπὸ την τελευταία ἡττα του αθηναϊκοῦ στόλου στην περιοχή των Στενῶν, στους Αἰγὸς Ποταμούς (404 π.Χ.). Το θλιβερό ἀγγελμα της μεγάλης ἡττας το ἔφερε το ιερό πλοίο, ἡ **Πάραλος**.

Οἱ Ἀθηναῖοι θα βρεθοῦν ἀντιμέτωποι με τις συνέπειες της αλαζονικῆς στάσης που ἐπέδειξαν πρὸς τους συμμάχους τους. Ὁ Ξενοφὼν σημειώνει στα Ἑλληνικά του:

Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις τῆς Παράλου ἀφικομένης νυκτὸς ἐλέγετο ἡ συμφορά, καὶ οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν μακρῶν τειχῶν εἰς ἄστυ διῆκεν, ὁ ἕτερος τῶν ἑτέρῳ παραγγέλλων· ὥστ' ἐκείνης τῆς νυκτὸς οὐδεὶς ἐκοιμήθη, οὐ μόνον τοὺς ἀπολωλότας πενθοῦντες, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἔτι αὐτοὶ ἑαυτοῦς, πείσεσθαι νομίζοντες οἷα ἐποίησαν Μηλίουσ τε Λακεδαιμονίων ἀποίκους ὄντας, κρατήσαντες πολιορκία, καὶ Ἰστιαίας καὶ Σκιωναίους καὶ Τορωναίους καὶ Αἰγινήτας καὶ ἄλλους πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων. τῇ δ' ὕστεραία ἐκκλησίαν ἐποίησαν, ἐν ἣ ἔδοξε τοὺς τε λιμένας ἀποχωῶσαι πλὴν ἑνὸς καὶ τὰ τείχη εὐτρεπίζειν καὶ φυλακὰς ἐφιστάναι καὶ τᾶλλα πάντα ὡς εἰς πολιορκίαν παρασκευάζειν τὴν πόλιν.

Ξενοφώντος Ἑλληνικά 2.2.3-4

- Να προσπαθήσετε να κατανοήσετε το πιο πάνω απόσπασμα και να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν²:
  - (α) Ποια είναι τα δεινά των Ἀθηναίων;
  - (β) Πῶς αποκαθίσταται το μέτρο;

Γ) Θουκυδίδης Ἐπιτάφιος 36, 37, 40, 41 (431 π.Χ.)

Μετά το τέλος των πολεμικῶν γεγονότων του πρώτου ἔτους του Πελοποννησιακοῦ πολέμου (431 π.Χ.), ὁ Θουκυδίδης, στο Β' Βιβλίο της Ἱστορίας του, παρεμβάλλει τον λόγο που ἐκφώνησε ὁ Περικλῆς στον Κεραμεικό, για να τιμήσει τους νεκροὺς των μαχῶν τον πρώτο χρόνο του Πελοποννησιακοῦ Πολέμου, τον *Ἐπιτάφιό* του. Το μοναδικό σε παιδευτική σημασία περιεχόμενο του λόγου αὐτοῦ καὶ ἡ μνημειακὴ λογοτεχνικὴ μορφή του δικαιολογοῦν ἀπόλυτα τον θαυμασμό που ἔχει προκαλέσει ἀπὸ την ἐποχὴ που γράφηκε ὡς σήμερα. Ἡ θέση του ρητορικοῦ αὐτοῦ λόγου μέσα στο ἔργο του Θουκυδίδη, τὴν Ἱστορία του, ἀν καὶ δὲν ἀποτελεῖ ἱστορικὴ ἀφήγηση εἶναι σημαντικὴ καὶ ἔχει διαχρονικὴ ἰσχύ. Καὶ ἐνῶ οἱ ἄλλες δημηγορίες ἀνήκουν στους συμβουλευτικούς λόγους, ὁ *Ἐπιτάφιος* εἶναι λόγος ἐπιδεικτικός.

² Αναλυτικὴ ἐπεξεργασία του ἀποσπάσματος γίνεται στην Ἐνότητα 4.

Περικλής, 495-429 π.Χ.

Αναφέρεται στο κράτος δικαίου της πόλης, στο σύστημα διακυβέρνησης, στο πολίτευμα της Δημοκρατίας, το οποίο δημιούργησε **νόμους**, στηρίζεται στους πολλούς («και ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλίγους ἀλλ' ἐς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία κέκληται»), έχει **αξιοκρατία** και ισονομία («κατὰ τοὺς νόμους μέτεστι πᾶσι τὸ ἴσον»). Τονίζει, επίσης, ότι απολαμβάνουν ὅλοι **ελευθερία** τόσο στη δημόσια όσο και στην ιδιωτική τους ζωή, χωρίς να ἔχουν ως στόχο το κακό του συνανθρώπου τους. «Σεβόμαστε ο ἕνας τον ἄλλο ἀπὸ σεβασμὸ στους γραπτὸς και ἀγραφὸς νόμους της ζωῆς και για να ἀποφύγουμε την αἰσχύνη και ὄχι ἀπὸ φόβο» (υπαινιγμὸς ὅτι οἱ Σπαρτιάτες τηροῦν τον νόμο, ἐπειδὴ τρέμουν τη νομοθεσία τους).

Σημειώνει το πόσο σημαντική είναι στην Αθήνα η συμμετοχή στα κοινά, ὥστε κάποιος και να ἐργάζεται και να ἀσχολεῖται με την **πολιτική**, κι αὐτὸ στηρίζεται στο ὅτι «μόνον εμεῖς οἱ Αθηναῖοι θεωροῦμε ὅτι ὅποιος μένει ἀμέτοχος στα κοινά δεν είναι φιλήσυχος, ἀλλὰ ἀχρηστος» («μόνοι γάρ τον τε μηδέν τῶνδε μετέχοντα οὐκ ἀπράγμονα, ἀλλ' ἀχρεῖον νομίζομεν»).

Τονίζει πῶς ἀντιμετωπίζουν οἱ Αθηναῖοι την αἴσθηση του κινδύνου, λέγοντας ὅτι ξεχωρίζουν, καθὼς είναι πάντα ἐνήμεροι και, ὡς ἐκ τούτου, ἡ τόλμη τους δεν οφείλεται στην ἀγνοία του κινδύνου: «Και ὅσο κι αν ἀγαπάμε τα καλά της εἰρήνης, δεν κοιτάμε να ἀποφύγουμε τον πόλεμο».

Θίγει, τέλος, το θέμα της οφειλῆς και της ευγνωμοσύνης, και ἀναφέρει ὅτι αὐτὸς που εὐεργετῆί κάποιον είναι καλύτερος φίλος ἀπὸ ἐκεῖνον που εὐεργετήθηκε και γι' αὐτὸ οἱ Αθηναῖοι προσπαθοῦν να βοηθοῦν παρά να ζητοῦν βοήθεια, «βεβαιότερος δε ὁ δράσας την χάριν ὥστε ὀφειλομένην δι' εὐνοίας ᾧ δέδωκε σῶζειν: ὁ δὲ ἀντοφείλων ἀμβλύτερος, εἰδὼς οὐκ ἐς χάριν, ἀλλ' ἐς ὀφείλημα τὴν ἀρετὴν ἀποδώσων».

Ανακεφαλαιώνει ὅσα εἶπε με τη φράση: «ξυνελών τε λέγω την τε πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παιδευσιν εἶναι», δηλαδή ὅτι ἡ Αθήνα ἀποτελεῖ το σχολεῖο -το πνευματικὸ κέντρο- ὅλης της Ἑλλάδας.

ΣΤΟΧΟΣ ΤΟΥ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ

Η εκφώνηση επιτάφιου λόγου στις δημόσιες τελετές στόχευε στο:

- α) Να τιμήσει τους νεκρούς για τη θυσία τους .
- β) Να εξυψώσει τους νεκρούς σε πρότυπα ανδρείας και αυτοθυσίας στα μάτια των επόμενων γενιών.
- γ) Να τονώσει το ηθικό των πολιτών.

ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ

Επιθυμεί ο Θουκυδίδης, διά στόματος Περικλή, να παρουσιάσει την Αθήνα ως πόλη μοναδική που υπηρετεί διαχρονικές αξίες της πατρίδας και της ελευθερίας, δικαιολογώντας παράλληλα τον Περικλή που οδήγησε την πόλη σε πόλεμο, στον οποίο πολλοί έχασαν τη ζωή τους.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ

Ο Περικλής επιθυμεί να εκμεταλλευτεί την περίσταση, για να εξάρει την πολιτική του, το πολίτευμα και τους τρόπους με τους οποίους η πόλη του έφτασε στο μεγαλείο.

→ Στην παράγραφο 36 βρίσκεται η κεντρική ιδέα του λόγου: «ἀπὸ δὲ οἷας ἐπιτηδεύσεως ἤλθομεν ἐπ’ αὐτὰ καὶ μεθ’ οἷας πολιτείας καὶ τρόπων ἐξ οἷων μεγάλα ἐγένετο».

Η ἐπιτήδευσις (οι αρχές συμπεριφοράς): Είναι οι αξίες, τα ιδανικά και το γενικό πνεύμα που εμπνέουν και καθοδηγούν, που διαμορφώνουν τη ζωή, που ρυθμίζουν τη δράση στη δημόσια και ιδιωτική ζωή των Αθηναίων του 5^{ου} αι. π.Χ. **Η πολιτεία (το πολίτευμα):** Οι μέθοδοι οργάνωσης και διακυβέρνησης του αθηναϊκού κράτους, οι κανόνες που ρυθμίζουν τη λειτουργία της δημόσιας ζωής, το πολίτευμα, η πολιτειακή οργάνωση και οι πολιτειακοί θεσμοί. **Οι τρόποι (ο τρόπος ζωής):** Πώς σκέφτεται και ενεργεί ο άνθρωπος ως ιδιώτης κυρίως. Για την εξύψωση της Αθήνας σε μοναδική πόλη συνέβαλαν και οι τρεις παραπάνω παράγοντες, και οι πατέρες και οι σύγχρονοι, για τον λόγο αυτό και όλοι εξυψώνονται.

36. Θα αρχίσω από τους προγόνους πρώτα· γιατί είναι δίκαιο και ταιριαστό συνάμα, σε περίπτωση όπως η σημερινή, να τους δίνεται η τιμή αυτής της μνημόνευσης. Γιατί κατοικώντας σε αυτή τη χώρα αυτοί οι ίδιοι πάντα, καθώς η μια γενιά διαδεχόταν την άλλη, χάρη στην ανδρεία τους την παρέδωσαν ελεύθερη ως σήμερα. Και εκείνοι λοιπόν είναι άξιοι επαίνου και ακόμα περισσότερο οι πατέρες μας γιατί αυτοί, κοντά σε εκείνα που κληρονόμησαν, απέκτησαν την εξουσία που έχουμε, με πολύ μόχθο, και την κληροδότησαν σε εμάς τους τωρινούς. Αυτής της ηγεμονίας τη δύναμη αυξήσαμε περισσότερο, εμείς εδώ, όσοι σήμερα βρισκόμαστε ακόμα περίπου στην ώριμη ηλικία και ετοιμάσαμε την πόλη να έχει απόλυτη αυτάρκεια σε όλα, και για πόλεμο και για ειρήνη. Αυτών εγώ τα πολεμικά κατορθώματα, με τα οποία αποκτήθηκε το καθένα ή αν κάποτε εμείς οι ίδιοι ή οι πατέρες μας αποκρούσαμε θαρραλέα κάποιον βάρβαρο ή Έλληνα επιδρομέα, θα τα παραλείψω, γιατί δε θέλω να μακρηγορώ σε ανθρώπους που τα ξέρουν.

Από ποιες όμως αρχές φτάσαμε σε αυτήν την ακμή, με ποιο πολίτευμα και από ποιους τρόπους ζωής έγινε η πόλη μεγάλη, αυτά αφού παρουσιάσω πρώτα, θα έρθω έπειτα και στον έπαινο αυτών των νεκρών, γιατί νομίζω ότι στη σημερινή περίσταση δεν θα ήταν άπρεπο να ειπωθούν αυτά, και ακόμα ότι είναι ωφέλιμο να τα ακούσει με προσοχή, όλο το συγκεντρωμένο εδώ πλήθος πολιτών και ξένων.

Μετάφραση: Κ. Ν. Καρεμφύλλης

37. Έχουμε λοιπόν πολίτευμα που δεν αντιγράφει τους νόμους των άλλων, αλλά πολύ περισσότερο είμαστε εμείς παράδειγμα σε μερικούς, παρά μιμητές τους. Και ονομάζεται το πολίτευμά μας δημοκρατία, επειδή η εξουσία δεν βρίσκεται στα χέρια των ολιγαρχικών, αλλά του δήμου. Και μπροστά στους νόμους, ως προς τις ιδιωτικές τους διαφορές, όλοι οι πολίτες έχουν τα ίδια δικαιώματα, ενώ για την προσωπική τους ανάδειξη, καταπώς ξεχωρίζει ο καθένας σε κάτι προτιμάται στα δημόσια αξιώματα, όχι τόσο για τη σειρά του, όσο περισσότερο για την προσωπική του ικανότητα· ούτε πάλι κάποιος, εξαιτίας της φτώχειας του, και ενώ μπορεί να κάνει κάτι καλό στην πόλη, εμποδίζεται από την ασημότητα της κοινωνικής του θέσης.

Τις σχέσεις μας με την πολιτεία τις διέπει η ελευθερία, αλλά και στις καθημερινές μας ενασχολήσεις είμαστε απαλλαγμένοι από την καχυποψία μεταξύ μας, δίχως να αγανακτούμε με τον γείτονά μας, αν κάνει κάτι που τον ευχαριστεί, ούτε παίρνουμε απέναντί του το ύφος του πειραγμένου, πράγμα που μπορεί βέβαια να μην τον βλάπτει, σίγουρα όμως τον στενοχωρεί. Και ενώ στις ιδιωτικές μας σχέσεις δεν ενοχλούμε ο ένας τον άλλο, στη δημόσια ζωή δεν παρανομούμε πολύ περισσότερο από εσωτερικό σεβασμό, υπακούοντας σε αυτούς που κάθε φορά διοικούν την πόλη και στους νόμους, ιδιαίτερα σε εκείνους από αυτούς που ισχύουν για την προστασία των αδικημένων και σε όσους, παρότι άγραφοι, προκαλούν αναμφισβήτητη ντροπή (στους παραβάτες).

Μετάφραση: Κ. Ν. Καρεμφύλλης

40. [...] Και είμαστε αντίθετοι προς τους περισσότερους και στις καλές μας πράξεις γιατί δεν κάνουμε φίλους εκείνους που μας ευεργετούν, αλλά εκείνους που ευεργετούμε εμείς. Πιο σίγουρος φίλος είναι όποιος έχει κάνει το καλό, έτσι ώστε να το διατηρεί σα χρέος από τον άλλον με την καλή του προαίρεση σ' εκείνον που αυτός την έδωσε. Εκείνος όμως, που χρωστάει αντίχαρη, δεν είναι τόσο πρόθυμος, ξέροντας πως θ' ανταποδώσει μια παλιά γενναιοψυχία, κι όχι για να του χρωστούνε χάρη αλλά σα χρέος. [...]

Μετάφραση: Ε. Λαμπρίδη

41. [...] Γιατί μόνη η δική μας πολιτεία, όταν τη γνωρίσει κανείς από κοντά, φανερώνεται ανώτερη από τη φήμη της, και μόνη αυτή, ούτε στον εχτρό που έρχεται ενάντια της προκαλεί αγανάχτηση σα να λέει: «κοίτα από τι λογής ανθρώπους παθαίνομε όσα παθαίνομε», ούτε στους υπηκόους δίνει αφορμή να την κατηγορήσουν πως τους εξουσιάζουν ανάξιοι άνθρωποι. [...]

Μετάφραση: Ε. Λαμπρίδη

- Όλες οι αρετές και οι αξίες, τις οποίες προασπίζονται οι Αθηναίοι και οι οποίες τονίζονται και επεξηγούνται πιο πάνω, **δεν γίνονται σεβαστές** από τους ίδιους στην περίπτωση της Μήλου. Ποιες αξίες παρουσιάζονται και πώς αυτές καταστρατηγούνται στην περίπτωση της Μήλου;
- Να καταγράψετε σε πίνακα τις αξίες αυτές και να τις αντιπαραβάλετε με τη συμπεριφορά των Αθηναίων απέναντι στους Μηλίους.
- Να παρουσιάσετε την εργασία σας στην ολομέλεια της τάξης σας, επιχειρηματολογώντας υπέρ ή κατά της στάσης αυτής των Αθηναίων.
- Γνωρίζετε σύγχρονα παραδείγματα τέτοιων στάσεων από κράτη ή τέτοιους σύγχρονους διαλόγους στην παγκόσμια σκηνή;

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ - ΣΥΝΕΞΕΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

- 1) Να εντοπίσετε την κεντρική ιδέα του *Επιταφίου* και να την σχολιάσετε σε μια παράγραφο 100 λέξεων.
- 2) Πόσο τηρούνται οι αρχές του δημοκρατικού πολιτεύματος, οι οποίες αναφέρονται στην παράγραφο 36, από τους Αθηναίους στον διάλογό τους με τους Μηλίους; Στις μέρες μας ο πολιτικός λόγος διακρίνεται από σεβασμό των θέσεων του αντιπάλου ή μετατρέπεται σε προπαγάνδα; (ΘΥΜΑΜΑΙ ΟΤΙ: Ο πολιτικός λόγος συνδέεται με την εξουσία).
- 3) Να εντοπίσετε **δύο** (2) σημεία στα οποία ο λόγος των Αθηναίων στρεβλώνει και παραποιεί τις έννοιες του δικαίου και της ελευθερίας. Γιατί συμβαίνει κατά τη γνώμη σας αυτό;
- 4) Το έργο του Θουκυδίδη αποτελεί διαχρονικό εργαλείο ανάλυσης της πολιτικής πραγματικότητας (αυστηρή επιστημονική μέθοδος, συνέπεια, αμεροληψία, ανάδειξη των σχέσεων ανάμεσα στις αιτίες και στα αποτελέσματα των γεγονότων).
Να παραθέσετε ένα σημερινό πολιτικό κείμενο από την ευρωπαϊκή ή τη διεθνή επικαιρότητα. Να βρείτε ομοιότητες και διαφορές με τα πιο πάνω αποσπάσματα από τον *Επιτάφιο* και τον *Διάλογο Μηλίων και Αθηναίων*.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

Θουκυδίδου *Ιστορία*, μετάφρ. Α. Γεωργοπαπαδάκος, Μαλλιάρης Παιδεία, Αθήνα 1985

Θουκυδίδου *Ιστορίαι*, μετάφρ. Ε. Βενιζέλος, Αθήνα 1960

Περικλέους *Επιτάφιος*, Εισαγωγή, <http://digitalschool.minedu.gov.gr/>

Θουκυδίδη, *Περικλέους Επιτάφιος*, Επιμέλεια Η. Σπυρόπουλος, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2000

Ι.Θ. Κακριδή, *Ερμηνευτικά Σχόλια στον Επιτάφιο του Θουκυδίδη*, Εστία, Αθήνα 1985

Παναγιώτη Εμμανουηλίδη, *Θουκυδίδη, Ο Επιτάφιος του Περικλή*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2000

Παρασκευής Κατσούγκρη, *Θουκυδίδη, Περικλέους Επιτάφιος*, Εκδοτικός Όμιλος Συγγραφέων Καθηγητών, Αθήνα 2001

Δ. Ε. Πασχαλίδη, *Θουκυδίδη, Περικλέους Επιτάφιος*, Ζήτη, Θεσσαλονίκη 2001

ΠΥΛΗ για την Ελληνική Γλώσσα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Ενότητα 1

1) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο του ουσιαστικού που βρίσκεται στην παρένθεση.

- α) Σὺν ..... (ὁ θεός, δοτ. πληθ.) νικήσομεν τοὺς ..... (πολέμιοι).
- β) Οὐκ ἐπιτρέπομεν ..... (ὁ λύκος, δοτ. ενικ.) τοὺς υἱούς.
- γ) Αἱ τῶν μελισσῶν ..... (κυψέλη) πλήρεις μέλιτος ἦσαν.
- δ) Ἐν τοῖς..... (θεατῆς) ἦν καὶ Πλάτων.
- ε) Ὁ ἰατρός τὸν..... (τραυματίας) θεραπεύει.
- στ) Ὡ ..... (μαθητῆς), οὐ γινώσκεις τὸ μάθημα.

2) Να μεταφέρετε τις πιο κάτω προτάσεις στον αντίθετο αριθμό:

- α) Αἱ αἰσχροὶ διαβολαὶ λύπην δεινὴν τοῖς πολίταις φέρουσι.
- β) Τῇ ῥίζῃ τὸ φυτόν τροφήν λαμβάνει.
- γ) Ἐγὼ μὲν ἀνεγίγνωσκον, ὑμεῖς δὲ ἐγράφετε.
- δ) Ὁ ἵππος ἡμῶν ταχέως τὴν ἄμαξαν ἄγει ἐπὶ τοὺς πολεμίους ὑμῶν.
- ε) Λέγω σοι τὴν ἀλήθειαν.
- στ) Λέγε οὖν ἐμοί, εἴ με νομίζεις ἀγαθόν.
- ζ) Ὁ νεανίας τοῦτο τὸ ἀριστεῖον λαμβάνει.

3) Να συμπληρώσετε τα κενά στον πιο κάτω πίνακα με τους τύπους των ρημάτων που λείπουν (ο πίνακας να συμπληρωθεί οριζόντια).

Πρόσωπα	Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
ἐγὼ		ἐπίστευον			πεπίστευκα	
σὺ	θεραπεύεις					
οὗτος				ἴδρυσε		
ἡμεῖς			ἀγορεύσομεν			
ὑμεῖς						ἐστρατεύκετε
οὗτοι	ὑπογράφουσι					

4) Να συμπληρώσετε τα κενά στις προτάσεις που ακολουθούν, τοποθετώντας το ρήμα στην οριστική του χρόνου που σας ζητείται.

- α) Ὅποτε οἱ Σπαρτιᾶται ..... (στρατεύομαι, Παρατατικός) .....
(θύω, Παρατατικός) τοῖς θεοῖς.
β) Οἱ Ἀθηναῖοι ..... (ψηφίζομαι, Αόριστος) κατὰ τὴν Περικλέους γνώμην.
γ) Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ..... (οἰκίζω, Αόριστος) τοὺς Θουρίους.
δ) Σὺ οὐδὲ τὴν φωνὴν τοῦ δειλοῦ ἀνδρὸς ..... (προσδέχομαι, Μέλλοντας).
ε) Ὑμεῖς ..... (σέβομαι, Παρατατικός) τοὺς σοφοὺς πολίτας.
στ) Οἱ σύμμαχοι κατὰ τὰς πόλεις ..... (τρέπομαι, Παρατατικός)
ζ) Ἐγὼ ..... (συμβουλεύω, Παρακείμενος) ὑμῖν τὰ καλὰ πράττειν.
η) Δαρεῖος ..... (βασιλεύω, Υπερσυντέλικος) τῶν Περσῶν
κατὰ τούτους τοὺς χρόνους.
θ) Ἡ πίστις τὴν κόρην ..... (σώζω, Παρακείμενος).
ι) Οἱ στρατηγοὶ ..... (βουλεύω, Υπερσυντέλικος) στρατεῦσαι ἐπὶ τοὺς
πολεμίους.
κ) Σὺ ..... (ἀπαλλάττομαι, Ενεστώτας) τῆς ἀπορίας τῆ ἐργασία.
λ) Ἡμεῖς ..... (παιδεύομαι, Παρακείμενος) ὑπὸ τῶν σοφιστῶν.

5) Στις προτάσεις που ακολουθούν να εντοπίσετε:

- το υποκείμενο
- το ρήμα / το συνδετικό ρήμα
- το αντικείμενο / το σύστοιχο αντικείμενο / το κατηγορούμενο

- α) Τοὺς ξένους ἀδικεῖ σφόδρα.
β) Ὁ λόγος οὐ πιστὸς ἐφαίνετο.
γ) Τὰ κατηγορημένα (= οἱ κατηγορίες) ἐστὶν πολλὰ καὶ δεινά.
δ) Οἱ σοφοὶ καὶ ἀγαθοὶ τοὺς ἐπαίνους οὐ θηρεύουσι.
ε) Τούτοις θάνατός ἐστιν ἡ ζημία.
στ) Πᾶς ἐστι νόμος εὖρημα καὶ δῶρον θεῶν.
ζ) Θύει θυσίαν.
η) Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν νίκην λαμπράν.

6) Να συμπληρώσετε τα κενά στις πιο κάτω προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο της λέξης/των λέξεων, που βρίσκονται στην παρένθεση.

- α) Τὸ ἀνθρώπινον γένος μετείληφεν¹ ..... (ἡ ἀθανασία).
β) Ἄπεχε ..... (αἰσχρὸν ἔργον).
γ) ..... (ὁ θόρυβος) ἤκουσε² καὶ ἤρετο τις ὁ θόρυβος εἶη.
δ) Δεόμεθα ..... (ὕμεῖς) μετ' εὐνοίας ἀκροάσασθαι .....
(τὰ λεγόμενα).

¹ μετείληφεν < μεταλαμβάνω = μετέχω, συμμετέχω

² Στην κυπριακή διάλεκτο διατηρείται μέχρι σήμερα η χρήση του ἀκούω με γενική, π.χ. ἀκούω του δασκάλου μου.

- ε) ..... (ἡ ἐλευθερία) μετέχουσι πάντες³.
στ) Εἰ μὲν ἤρεσκέ τι .....(ἐγὼ) τῶν ῥηθέντων.
ζ) Τοιούτοις χρώμεθα ..... (σύμβουλοι) ὧν οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν καταφρονήσειεν [...].
η) Καὶ ..... (ἐγὼ) καὶ ..... (ὁ φίλος) βοηθήσατε καὶ ..... (οἱ νόμοι) τοῖς κειμένοις.
θ) Μᾶλλον πιστεύετε ..... (οἱ ὑμέτεροι) αὐτῶν ..... (ὀφθαλμοὶ) ἢ τούτου ..... (οἱ λόγοι).

---

³ Μτφρ.: Όλοι απολαμβάνουν τα δικαιώματα του ελεύθερου πολίτη.

Φωνηεντόληκτα και συμφωνόληκτα ουσιαστικά Γ' κλίσης

1) Να συμπληρώσετε κάθετα τους πιο κάτω πίνακες.

Φωνηεντόληκτα καταληκτικά μονόθεμα σε - ως (γεν. -ως)	Φωνηεντόληκτα καταληκτικά μονόθεμα σε -υς, (γεν. -υος) και σε -ευς (γεν. -εως)		
Ενικός αριθμός			
τοῦ ἥρωος	τοῦ ἰχθύος		τοῦ βασιλέως
		τῆ δρυϊ	
	τὸν ἰχθύν		τὸν βασιλέα
ῶ ἥρωος		ῶ δρυ	
Πληθυντικός αριθμός			
οἱ ἥρωες			οἱ βασιλεῖς
	τῶν ἰχθύων		
		ταῖς δρυσι(ν)	
			τοὺς βασιλέας
ῶ ἥρωες			

Φωνηεντόληκτα καταληκτικά διπλόθεμα αρσενικά και θηλυκά σε -ις (γεν. -εως), αρσενικά σε -υς (γεν. -εως) και ουδέτερα σε -υ (γεν. -εως)		
Ενικός αριθμός		
	ὁ πέλεκυς	
τῆς πίστεως		
		τὸ ἄστυ
Πληθυντικός αριθμός		
αἱ πίστεις		
	τῶν πελέκεων	
		τοῖς ἄστεσι(ν)

2) Να τοποθετήσετε τις λέξεις της δεύτερης στήλης στην ορθή πτώση και αριθμό, ώστε να συμφωνούν με την αντίστοιχη λέξη της πρώτης στήλης, σύμφωνα με το παράδειγμα.

Στήλη Α'	Στήλη Β'	
τοῦ ἐλευθέρου	ἀνὴρ	τοῦ ἐλευθέρου ἀνδρός
τῶν κακῶν	γείτων	
αἱ καλάι	ἐλπίς	
τῆς νομίμου	κτῆσις	
ταῖς ἑλληνικαῖς	πόλις	
τοῖς ἀγρόπνοις	φύλαξ	
ὡ δυνατὲ	λέων	

Αντωνυμίες

Να μεταφέρετε όλους τους κλιτούς όρους των πιο κάτω προτάσεων στον αντίθετο αριθμό.

- α) Τινές ἀπέθνησκον ὑπὸ τοῦ λιμοῦ.
- β) Τίς ἀγορεύειν βούλεται;
- γ) Ἐστὶ δέ τις, ᾧ φίλε Ἀθηναῖε, παρὰ σοι δεινότατος τὸ δίκαιον λέγειν.

Απαρέμφατο

1) Να συμπληρώσετε τα κενά στον πιο κάτω πίνακα με τα απαρέμφατα του κειμένου. Στη σκιασμένη στήλη θα σχηματιστεί η λέξη που λείπει από τη φράση του κειμένου «δεῖ καὶ τοὺς παιδείας ὀρεγομένους νεανίας μηδενὸς ..... ἔχειν»:

α.										
β.	A	Π	A	P	E	M	Φ	A	T	O
γ.										
δ.										
ε.										
στ.										
ζ.										

2) Να αναγνωρίσετε συντακτικώς τα απαρέμφατα (ειδικό/ τελικό, αντικείμενο/ υποκείμενο/...) και να εντοπίσετε τα υποκείμενά τους, δηλώνοντας αν έχουμε ταυτοπροσωπία ή ετεροπροσωπία:

- α) Ὁ κατήγορός φησιν (= ισχυρίζεται) οὐ λαμβάνειν με δικαίως τὸ ἀργύριον.
- β) Βούλομαί σε φαγεῖν τὸν ἄρτον.
- γ) Δεῖ τοὺς νέους φέρειν τοὺς τοῦ βίου πόνους.
- δ) Οἱ Μακεδόνες ἤλπιζον Ἀλέξανδρον κύριον τῆς Ἀσίας γενήσεσθαι.
- ε) Καὶ αὐτοὶ εἶπον ἀναγκάζεσθαι φίλους ποιεῖσθαι οὓς οὐ βούλονται.
- στ) Ἦδοξε τοῖς Ἀθηναίοις ναυμαχεῖν ἐν Σαλαμῖνι.
- ζ) Λέγεται Λυσίαν κατήγορον γενέσθαι.

3) Να σημειώσετε δίπλα από τις προτάσεις που ακολουθούν «Τ» εκεί όπου έχουμε ταυτοπροσωπία και «Ε» εκεί όπου έχουμε ετεροπροσωπία.

- α) Οὗτοι νομίζουσιν ἀγαθοὶ εἶναι. ....
- β) Δεῖ τοὺς νεανίας μηδενὸς ἀπείρως ἔχειν. ....
- γ) Οἱ σοφισταὶ βούλονται διδάσκειν τὰ παιδία. ....
- δ) Χρὴ ὑμᾶς πορεύεσθαι σταθμοὺς τρεῖς. ....
- ε) Οὗτος ἐπίστευε γινώσκειν τὰ βέλτιστα. ....

Κατηγορούμενο του αντικειμένου

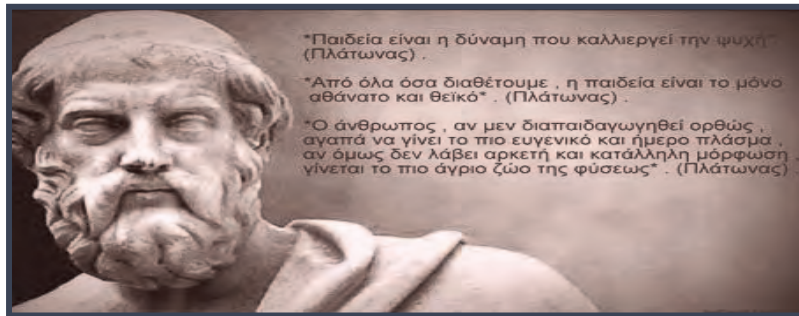
1) Να υπογραμμίσετε τα κατηγορούμενα στις πιο κάτω προτάσεις και να ξεχωρίσετε, αν το κατηγορούμενο κάθε φορά προσδιορίζει το υποκείμενο ή το αντικείμενο:

- α) Σὺ δίκαιος φαίνει. ....
- β) Ἐκρινον αὐτὸν φιλομαθέστατον. ....
- γ) Οἱ ἀγαθοὶ νομίζονται εὐδαίμονες. ....
- δ) Διεφύλαττε τὴν ψυχὴν ἀγαθὴν. ....

Δίπτωτα μεταβατικά ρήματα

1) Στις πιο κάτω προτάσεις, αφού υπογραμμίσετε τα αντικείμενα, να αναγνωρίσετε το άμεσο αντικείμενο και το έμμεσο αντικείμενο.

- α) Διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.
- β) Οὗτοι ἐκώλυον τοὺς Λακεδαίμονιους τοῦ ἀγῶνος.
- γ) Λέγομεν μύθους τοῖς παισὶ.
- δ) Παρεχωρήσατε τῆς ἐλευθερίας Φιλίππῳ.
- ε) Ὁ πάππος ἐνέδυσε τὸν Κῦρον ἱμάτιον.
- στ) Ἔδωκε τὰ γράμματα τοῖς φίλοις.
- ζ) Ἡ μάθησις φέρει ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις.

Επίθετα Γ' κλίσης

1) Να συμπληρώσετε τα κενά στις παρακάτω προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου στην παρένθεση.

- α) Οἶνον ..... (ήδύς) Ὀδυσσεὺς ἐν ἀσκῶ ἔφορει.
β) Ἡ τῶν Ἀτρειδῶν ἕρις ..... (ὀξύς) ἦν.
γ) Βάδιζε τὴν ..... (εὐθύς) ὁδόν.
δ) Πᾶσα εὐδαιμονία τέλος ..... (ταχύς) ἔχει.
ε) Πῶς οὐ χρή τούτους ..... (ὁ, ἡ σώφρων, τὸ σῶφρον) νομίζεσθαι;
στ) Τοῦτο ἐδόκει αὐτοῖς ..... (ἀσφαλής) καταφύγιον εἶναι.
ζ) Οὐ γὰρ ἂν οὕτως ..... (ἀσεβής) τοὺς λόγους διεξήλθε καθ' ἡμῶν.
η) Ἡ γλῶσσα λανθάνουσα τὰ ..... (ἀληθής) λέγει.
θ) Φύλαττε τὸ μὲν σῶμα ..... (ύγιής), τὴν δὲ ψυχὴν ..... (εὐσεβής).
ι) Οἱ Ἡρακλέους παῖδες ἐξηλαύνοντο ὑπὸ ..... (πᾶς) τῶν Ἑλλήνων.

2) Να μελετήσετε τις καταλήξεις των μαυρισμένων επιθέτων στις πιο κάτω προτάσεις και να τα αναγνωρίσετε γραμματικώς (γένος, αριθμός, πτώση), λαμβάνοντας υπόψη και το ουσιαστικό που προσδιορίζουν:

- α) Οὐκ οὖν δεινόν (ἐστι), ὧ ἄνδρες δικασταί, τούτους οὕτως εὐτυχεῖς εἶναι; .....
- β) Οὐ γὰρ οὕτως ἄφρων οὐδ' ἀτυχῆς εἰμ' ἐγώ. ....
- γ) Ὡς δὲ ἀληθεῖ λόγῳ (= στην πραγματικότητα), ἄνοια καὶ ἀκρισία περὶ τῶν φίλων ἐπέτριψεν (= κατέστρεψε) αὐτὸν. ....
- δ) Ἀλλὰ καὶ τῆς γυναικὸς ἀποκρύψας τὸν **συνήθη** κόσμον (= κοσμήματα) ἐπεδείκνυε (ενν. αὐτήν) σὺν εὐτελείᾳ κεκοσμημένην. ....
- ε) **Εὐτυχῆ** μὲν τὴν στρατηγίαν αὐτῷ οὐκ ἂν λέγοιμι γενέσθαι. ....
- στ) Εἶδε καὶ τὸ ἔμπροσθεν τοῦ βουλευτηρίου **πλήρες** τῶν φρουρῶν. ....
- ζ) Οἱ δὲ αὖ, μαρτυρήσαντες τὰ **ψευδῆ** ἀδίκως ἀνθρώπους ἀπώλεσαν. (σύστοιχο αντικείμενο). ....

3) Να σχηματίσετε ονοματικές φράσεις, βάζοντας τα τριτόκλιτα συμφωνόληκτα επίθετα της Α' στήλης στον σωστό τύπο, κατά το παράδειγμα:

Α'	Β'
π.χ. ἐνδεής (φτωχός)	=> ἐνδεεῖς πολῖται
ὑγιής	τῶν ..... σωμάτων
αὐτάρκης	τὸ ..... παιδίον
ἐλεήμων	τοῖς ..... ἄρχουσι
ἄφρων	τοὺς ..... ῥήτορας
ἄρρη	οἱ ..... παῖδες
ἄκων	τοῖς ..... λόγοις
πᾶς	τῶν ..... ἀνθρώπων

Εγκλίσεις Ενεστώτα, Μέλλοντα, Αορίστου και Παρακειμένου ενεργητικής φωνής

1) Να αντικαταστήσετε τους τύπους της οριστικής στις άλλες εγκλίσεις:

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
φυλάττεις			
διώκει			
ἔγραψαν			
ἔστῃ			

2) Να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί.

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
πεπαιδεύκασι			
λελύκατε			
τέθυκας			
πεπίστευκα			
πεπαύκαμεν			

3) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της υποτακτικής και να δηλώσετε τη σημασία της σε κάθε περίπτωση:

- α) Σόλων δέκα ἐνιαυτοὺς ἀπεδήμησεν, ἵνα μή τινα τῶν νόμων οἱ Ἀθηναῖοι ..... (λύω, Αόρ.).
- β) Ἐὰν ταῦτα ..... (πράττω, Αόρ., β' πλ.), τιμὰς καὶ χρήματα ἔξετε.
- γ) Ἐὰν τὸν ἀγρὸν ..... (σκάπτω, Αόρ., β' πλ.), θησαυρὸν εὐρήσετε μέγαν.
- δ) Τῷ ἀπίστῳ φίλῳ μὴ ..... (πιστεύω, Αόρ. β' εν.).
- ε) Κολάζουσι ὃν ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντα ..... (εὐρίσκω, Ενεστ., γ' πλ.).
- στ) Εἴθε καλῶς οἱ διδάσκαλοι νεανίας ..... (παιδεύω, ευκτ. Ενεστ.).
- ζ) Ἐλθέ, ὦ ἄνθρωπε, ἵνα ..... (πέιθω, υποτ. Αορ.) τὸν δῆμον.

4) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της ευκτικής και να δηλώσετε το είδος της:

- α) Ἐλεγόν σοι ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι ..... (κωλύω, Αόρ.) ἡμᾶς διαβαίνειν τὴν ὁδόν. ....
- β) Τοὺς αἰσχροῦς πλουτοῦντας οὐποτ' ἂν ..... (εὐδαιμονίζω, Αόρ., α' εν.). ....
- γ) Οἱ δὲ στρατιῶται ἔλεγον ὅτι ἀδικώτατα ..... (πάσχω, Ενεστ.). ....
- δ) Οἱ ἄνθρωποι ἐπεπιστεύκεσαν ὡς οἱ θεοὶ ..... (σῶζω, Αόρ.) τοὺς ἀνθρώπους. ....

Δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις

1) Να υπογραμμίσετε τις ειδικές προτάσεις και να σημειώσετε στον πίνακα που ακολουθεί:

- τους συνδέσμους, με τους οποίους εισάγονται και να δικαιολογήσετε τη χρήση τους,
- το ρήμα εξάρτησης της κύριας πρότασης,
- την ἔγκλιση εκφοράς,
- τον συντακτικό ρόλο της ειδικής πρότασης.

- α) Οἶδα μὲν ὅτι πάντες εἰώθασι πλείω χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινοῦσι ἢ τοῖς συμβουλευούσι.
- β) Δῆλόν ἐστι ὅτι νῦν οὐ περὶ δόξης πολεμοῦσιν.
- γ) Βούλομαι τοῦτο ἐπιδείξαι, ὅτι οὗτοί εἰσιν ἀδικώτατοι περὶ ἀνθρώπους.
- δ) Σχεδὸν ἐγίγνωσκον ὅτι εἶη που πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων.

Ρήμα εξάρτησης	Σύνδεσμος	Έγκλιση εκφοράς	Συντακτικός ρόλος
α)			
β)			
γ)			
δ)			

Ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί

1) Να αναγνωρίσετε τους ομοιόπτωτους προσδιορισμούς στις πιο κάτω προτάσεις.

α) Ἐνταῦθα ἄριστοι πολῖται οἰκοῦσιν.

β) Ἐπορεύοντο ταχεῖ τῷ βήματι.

γ) Μετὰ μεγίστων κινδύνων ἀγωνιζόμεθα.

δ) Περικλῆς τούτων ἐγένετο μαθητής, Ἀναξαγόρου καὶ Δάμωνος.

ε) Οἱ Ἀθηναῖοι πολλῶν ἀγαθῶν αἴτιοι ἐγένοντο.

στ) Οἱ ἐχθροὶ κατέκαυσαν τὰς ναῦς ἐρήμους.

ζ) Ἀγαμέμνων ὁ βασιλεὺς ποιμὴν λαῶν καλεῖται.

η) Μόνοι οἱ θεοὶ ἄνευ λύπης διάγουσιν.

θ) Ὅμηρος ὁ ποιητής διδάσκαλος τῶν Ἑλλήνων ἦν.

Ενότητα 4

Εγκλίσεις Ενεστώτα, Μέλλοντα, Αορίστου και Παρακειμένου μέσης φωνής

1) Να συμπληρώσετε τους πίνακες, βάζοντας τον σωστό τύπο κάθε έγκλισης.

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
	λείπωνται		
φαίνεσθε			
		λαμβάνοιο	
			κολαζέσθω

Οριστική	Υποτακτική	Ευκτική	Προστακτική
ἐπαινώμεθα			
	λύσωνται		
		φυλάξαιτο	
			δέξαι

2) Να τρέψετε τις προτάσεις στον αντίθετο αριθμό.

α) Ὁ ἄγγελος ἔλεγεν ὅτι οἱ στρατιῶται οὕτως ἀναπαύοιντο.

.....
.....

β) Ἐπὶ τὰ δεῖπνα τῶν φίλων βραδέως πορεύου, ἐπὶ τὰς ἀτυχίας ταχέως.

.....
.....

3) Να συμπληρώσετε τα κενά των προτάσεων, βάζοντας το ρήμα στον κατάλληλο τύπο της υποτακτικής.

α) Καὶ (Ἰάσω) ὅταν πη ..... (στρατεύομαι, Ενεστ.), οὓς δ' ἂν ὄρᾳ φιλοπόνως ἔχοντας πρὸς τοὺς πολέμους, δώροισ τιμᾶ.

β) Ἴνα οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ φθεγξαμένου ..... (ψηφίζομαι, Αόρ.), τὰς τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων φωνὰς μηδὲ τοῖς ὠσὶ (= στα αυτιά) ..... (προσδέχομαι, Ενεστ.).

γ) Ἄνδρες πολῖται, νῦν ἀγαθοὶ γενόμενοι ἀναβλέψωμεν ὀρθοῖς ὄμμασιν· (ἡμεῖς) ..... (παύομαι, Αόρ.) αἰσχυρόμενοι καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ πρεσβυτέρους.

δ) Πρὸθυμοὶ εἰσιν, ἵνα πᾶσαν φυλακὴν ..... (φυλάττομαι, Αόρ.).

4) Να συμπληρώσετε τα κενά, βάζοντας το ρήμα στην παρένθεση στον κατάλληλο τύπο της ευκτικής.

- α) Εἰ δὲ τοῖς λόγοις ..... (πείθομαι, Ενεστ.) τοῖς ἑμοῖς, ὅλην τὴν Ἑλλάδα καλῶς ἂν διοικοῖτε καὶ δικαίως καὶ τῇ πόλει συμφερόντως.
- β) Ἐπεμελεῖτο, ὅπως οἱ δοῦλοι μῆτε ἄσιτοι μῆτε ἄποτοι ..... (εἰμί, Μέλλ.).
- γ) Οὐ τοῦτο ἐφοβεῖτο, μὴ τις ..... (πορεύομαι, Μέλλ.) ἐπὶ τὴν ἐκεῖνου δύναμιν.
- δ) Οὐδεὶς ἂν ..... (συμβουλεύομαι, Αόρ.) τούτοις οὔτε περὶ τῶν ἰδίων οὔτε περὶ τῶν κοινῶν.
- ε) Δοῦλον ἀκρατῆ καὶ κακὸν ἡμεῖς οὐκ ἂν ..... (δέχομαι, Αόρ.).
- στ) Εἴθε μὴ ἐφ' ἀρπαγὴν οἱ πολέμιοι ..... (τρέπομαι, ευκτ. Ενεστ.).
- ζ) Κῦρος ἔλεγεν ὅτι ἡ ὁδὸς ..... (εἰμί, ευκτ. Μέλλ.) πρὸς βασιλέα μέγαν εἰς Βαβυλῶνα.
- η) Οὗτος τοῦτ' ἐπυνθάνετο ὅπως ἂν κάλλιστα ..... (πορεύομαι, ευκτική).
- θ) Εἰ δ' αὖ ἐθέλεις εἰς πλούτους ἀποβλέψαι καὶ τρυφᾶς τὴν τε ἄλλην ἀβρότητα τὴν Περσῶν, ... (αἰσχύνομαι, ευκτική) ἂν ἐπὶ σεαυτῷ.
- ι) Εἴθε οἱ παῖδες ὑπὸ τῶν διδασκάλων ..... (παιδεύομαι, ευκτική) καὶ πρὸς λιμὸν καὶ δίψαν ἀντέχειν.

5) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της προστακτικής.

- α) Ἀλλ', ὦ χαλεπώτατε Βοιωτέ, ... (παύομαι, Αόρ.) ἐμὲ συκοφαντῶν.
- β) (Ἵμεῖς) Τοὺς ἐφ' ὑμῶν αὐτῶν (= τους συγχρόνους σας) ..... (ἀναλογίζομαι, Αόρ.), εἴ τις οὕτως ἀναιδῆς γέγονεν πάποτε· οὐδένα γὰρ ἂν εὔροιτε, εἰ βουλήσεσθ' ἀκριβῶς ἐξετάζειν.
- γ) Κύριε, ... (προσδέχομαι, Αόρ., αναβ. τόνου) τὴν δέησιν ἡμῶν.
- δ) Ἄνδρες πολῖται, αἰδούμενοι καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους ..... (παύομαι, Αόρ.) ἀμαρτάνοντες εἰς τὴν πατρίδα, καὶ μὴ ..... (πείθομαι, Ενεστ.) τοῖς ἀνοσιωτάτοις τριακοντα.
- ε) Καὶ τις (= καθένας) οἰκίαν ..... (ἀναπλάθομαι, Αόρ.).
- στ) Ὡ νεανία, τοὺς πρεσβυτέρους ..... (σέβομαι, β' εν. Ενεστ.).
- στ) Ἵμεῖς ..... (πορεύομαι, Αόρ.) τὴν ὁδόν.
- ζ) ..... (Ὀργίζομαι, Ενεστ.) μὲν τοῖς ἐχθροῖς ὑμῶν, ἀναμνήσθητε δὲ καὶ τῶν ἄλλων κακῶν ἃ πεπόνθατε ὑπ' αὐτῶν.

6) Να συμπληρώσετε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της ἐγκλισης στον Παρακείμενο.

- α) Ὡ Λακεδαιμόνιοι, ἐξ ἀρχῆς ..... (παιδεύομαι, υποτ. Παρακ.) τοὺς μὲν γέροντας σέβεσθαι, τοῖς δ' ἄρχουσι πείθεσθαι.
- β) Ἐλεγεν ὅτι δυστυχεστάτην (= τὴν πιο ατυχή/ καταστροφική) στρατείαν (ἡμεῖς) ..... (στρατεύομαι, ευκτ. Παρακ.) ἐν ἣ πολλοὶ μὲν ἡμῶν ἀπέθανον.
- γ) Εἴτε δὲ ὑφ' ἑνὸς ἄρχεσθαι ἄμεινον αὐτοῖς, εἴτε δὴ δημοκρατεῖσθαι, ... (πείθομαι, προστ. Παρακ.) ἢ ἐκάτερος (= ο καθένας) γιγνώσκει.

7) Να μετατρέψετε τους υπογραμμισμένους τύπους της προστακτικής Παρακειμένου στον αντίθετο αριθμό.

α) Μηδὲ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου δαπάνη κεκωλύσθω (= να μην υπάρχει εμπόδιο λόγω...) .....

β) Τὸν λοιπὸν χρόνον κέκλησο (< κέκλημαι, Παρακ. ρ. καλοῦμαι) εὐσεβέστατος πάντων βροτῶν (= θνητῶν).....

γ) Τῶν ἀπόντων φίλων μέμνησθε πρὸς τοὺς παρόντας, ἵνα δοκῆτε μηδὲ τούτων ἀπόντων ὀλιγορεῖν. ....

8) Να διαβάσετε τις πιο κάτω προτάσεις που περιέχουν τύπους υποτακτικής και να γράψετε δίπλα τι εκφράζει κάθε φορά η έγκλιση αυτή (βλ. Σ.Α.Ε. σ. 80, § 86).

α) Ὅσα δ' ἀνήκει εἰς τὰ ἤθη καὶ τὰ πάθη, ταῦτ' ἐπισκεψώμεθα. ....

β) Μὴ ἄρα πειθώμεθα καθαρὰν ἡδονὴν εἶναι τὴν λύπης ἀπαλλαγὴν, μηδὲ λύπην τὴν ἡδονῆς. ....

γ) Μηδαμῶς, ὦ βουλή, ταύτη θῆσθε (< τίθημι, υποτ. Αορ.) τὴν ψῆφον. ....

δ) Ὅν ἡ τύχη καὶ τὸ δαιμόνιον (= ο θεός) φίλον μὲν ἀλυσιτελῆ, συμφέροντα δ' ἐχθρὸν ἐμφανίζει, τοῦτον ἡμεῖς φοβώμεθα; .....

Εἶδη μετοχῶν

Στις πιο κάτω προτάσεις να υπογραμμίσετε τις μετοχές και να τις αναγνωρίσετε συντακτικῶς.

α) Οὐκ ἀνέχεσθε τοὺς ψευδομένους (= αυτοὺς που ψεύδονται).

β) Τοῦτο, ὦ Σώκρατες, χαλεπώτατα φέρω ὅτι ὀρώ σε ἀδίκως ἀποθνήσκοντα.

γ) Οὗτος ἦν ὁ ἀδικήσας ἡμᾶς.

δ) Καταλαμβάνει πῶλους (= πουλάρια) ἐκτρεφομένους εἰς δασμὸν βασιλεῖ (= που εκτρέφονται ως φόρος...).

ε) Οἱ στρατιῶται εἶχον τὰς ἀσπίδας ἐκκεκαλυμμένας.

στ) Κατηγοροῦσί τινες ἡμῶν ὡς οὐκ ὀρθῶς βουλευομένων.

ζ) Ταῦτα δηλώσας (= αφού δήλωσε) ἀπῆλθε.

η) Θρασύβουλος καλῶς ἐποίησεν οὕτως (= με τέτοιο τρόπο) τελευτήσας τὸν βίον.

θ) Ἀσθενῶν (= επειδή ασθενούσε) ὁ νεανίας οὐκ ἐδύνατο μάχεσθαι.

ι) Οἱ λέγοντες τὴν ἀλήθειαν βοηθοῦσιν ἡμῖν.

- ια) Θεοῦ θέλοντος (= αν θέλει) πάντα γίνονται.
- ιβ) Ὀλίγοι ὄντες (= αν και ήταν λίγοι) ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας.
- ιγ) Ἦλθεν ὁ βάρβαρος δουλωσόμενος (= για να υποδουλώσει) τὴν χώραν.
- ιδ) Ἦκε (= ἔχει ἐρθει) ὁ στρατηγὸς ἔχων (= κρατώντας) ὀπλίτας χιλίους.
- ιε) Δίκαια δράσας, συμμάχους ἔξεις θεοῦς.
- ιστ) Πολλάκις καταφρονουῖσιν τῶν εὐτυχοῦντων, ὅταν ἄνευ τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν ὑπάρχη αὐτοῖς ἡ τύχη.
- ιζ) Βουλόμενοι αὐτὸν ἀποκτεῖναι πέμπουσιν τὴν Σαλαμίνιαν ναῦν.
- ιη) Ἡῤρισκον καὶ τοὺς ἐταίρους τὰ αὐτὰ γινώσκοντας περὶ ἐμοῦ.
- ιθ) Ἡμεῖς οὐ συνήλθομεν (= συγκεντρωθήκαμε) ὡς βασιλεῖ πολεμήσοντες.
- κ) Ἄρα γ' ὁμοίως ἐφίλουν τὴν πατρίδα οἱ τότε βασιλεύοντες.
- κα) Οἱ τε Ἀθηναῖοι θέρους καὶ τοῦ σίτου ἀκμάζοντος, ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικὴν.
- κβ) Ἐπαύσαντο πολεμοῦντες καὶ οὐκέτι πέρα ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν.
- κγ) Πῶς ἂν οὗτοι καρτερήσειαν πολὺν χρόνον κακοπαθοῦντες;
- κδ) Νικήσαντες ἀπάντων κύριοι ἔσεσθε.
- κε) Γενομένης τῆς ναυμαχίας τέτταρας τριήρεις λαμβάνει Γοργώπας.

1) Ο ορθός τρόπος διακυβέρνησης αποσκοπεί στο συμφέρον του συνόλου των πολιτών, σύμφωνα με το κείμενο της Ενότητας 5. Να αναπτύξετε τη θέση αυτή, αναφέροντας παραδείγματα και από τη σημερινή πραγματικότητα.

2) Να συντάξετε μια παράγραφο με τη μέθοδο της αιτιολόγησης ή ένα κείμενο επαινετικού λόγου (εγκώμιο) για κάποιο άτομο που θαυμάζετε (ζώντα ή κεκοιμημένο, οικείο πρόσωπο ή εξέχουσα προσωπικότητα). Στο κείμενό σας να χρησιμοποιήσετε τις έννοιες της φιλανθρωπίας, της αφιλοκέρδειας και του φιλότιμου.

3) Ο Αριστοτέλης αναφέρει στα *Πολιτικά* του ότι ο άνθρωπος είναι «φύσει ζῶον πολιτικόν», ενώ «ὁ ἄπολις φαῦλός ἐστι... καὶ πολέμον ἐπιθυμητῆς» (1253a). Προσθέτει ότι ο Όμηρος τον αποκαλεί «ἀφρήτωρ ἀθέμιστο ἀνέστιο» –που δεν έχει ούτε οικογένεια, ούτε νόμους, ούτε πατρίδα⁴. Σύμφωνα με το πιο πάνω απόσπασμα, η «πόλις» αποτελεί άξονα της κοινωνικής συνοχής. Να αναπτύξετε σε ένα κείμενο τη θέση αυτή, με αναφορές στις έννοιες πόλις - ἄπολις – πόλεμος, χρησιμοποιώντας λογικά επιχειρήματα.

---

⁴ Μετάφραση: Ο άνθρωπος από τη φύση του είναι κοινωνικό ον, επιθυμεί να ζει σε οργανωμένες κοινωνίες, ενώ ο άνθρωπος που εκ φύσεως απεχθάνεται τέτοιες ιδέες και ζει απομονωμένος είναι ανήθικος και φιλοπόλεμος.

4) Να γράψετε τους αντίστοιχους τύπους στους άλλους δύο βαθμούς.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
τῶν γενναίων νέων		
	αἱ δικαιότεραι πράξεις	
τοῦ ἐπιμελοῦς μαθητοῦ		
		ὁ σοφώτατος γέρον
	τοῦ βελτίονος πατρὸς	
		τὰ ἥδιστα ἔργα
οἱ πολλοὶ ἵππεις		

5) Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους άλλους βαθμούς των επιθέτων και επιρρημάτων.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
ἡ μεγάλη		
τὰ καλὰ		
τὸ κακὸν		
αἱ ἀγαθαὶ		
τοῖς πολλοῖς		
ὁ μικρὸς		
εὐσεβῶς		
ἀνδρείως		
ταχέως		
κακῶς		
ῥαδίως		

6) Να συμπληρώσετε τις πιο κάτω προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο της αναφορικής αντωνυμίας ὅς, ἡ, ὁ.

- α) Οἱ Ἕλληνες ἐπεμψαν ἄνδρας, ... ἡρώτων Κῦρον.
- β) Οἱ νεανίαί, ... ἐβούλοντο μανθάνειν, ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τῶν σοφιστῶν.
- γ) Ἀντέλεγον οἱ Θηβαῖοι, ... τοῖς Πέρσiais συνεμάχησαν.
- δ) Ἔρχονται πρέσβεις, ... (γενική) εἰς ἣν Φαλῖνος.
- ε) Εἶχε πολλὰ ξίφη, ... χρυσοῖς ἤλοις ἐκεκόσμητο.
- στ) Ἔστι δίκης ὀφθαλμός, ... τὰ πάνθ' ὀρά.

7) Να μεταφέρετε τους κλιτούς όρους στον αντίθετο αριθμό.

- α) Τοῦτ' ἔστι τὸ πλοῖον, ὃ εἰς Δῆλον οἱ Ἀθηναῖοι πέμπουσιν.
- β) Γινώσκεις, ἃ ἀναγινώσκεις;
- γ) Τίς οὕτω μαίνεται, ὅστις οὐ βούλεται φίλος σοι εἶναι;
- δ) Ὅστις σοφός ἐστι διδασκέτω τὸν νέον.
- ε) Λέγε τοῦτο ᾧτινι τρόπῳ βούλει.
- στ) Οἵτινες μέμφονται ἡμῶν, ἄδικοί εἰσιν.
- ζ) Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐμὴ πατρίς.
- η) Οὗτος ἡμέτερος ξένος ἐστί.

8) Στις πιο κάτω προτάσεις η σύγκριση δίνεται με τον ένα από τους δύο τρόπους. Να δώσετε τη σύγκριση και με τον άλλο τρόπο.

π.χ. Οὗτός ἐστι σοφώτερος ἐμοῦ - Οὗτός ἐστι σοφώτερος ἢ ἐγώ.

- α) Κροῖσος ἦν πλουσιώτερος τοῦ Κύρου.
.....
- β) Ὀφθαλμοὶ πιστότεροι μάρτυρες τῶν ὠτῶν εἰσὶ.
.....
- γ) Σόλων σοφώτερος ἦν ἢ οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται.
.....
- δ) Σοφία κτῆμα πλούτου τιμιώτερον.
.....
- ε) Πολλοὶ χρησιμώτερα νομίζουσι χρήματα ἢ ἀδελφόν.
.....

9) Να μετατρέψετε τις πιο κάτω ειδικές προτάσεις:

i) Σε ειδικό απαρέμφατο

- α) Λέγει ὁ κατήγορος ὡς ὑβριστής εἰμι.
.....
- β) Ὁ Ξενοφῶν εἶπεν ὅτι βούλοιο ἀποπλεῖν.
.....

ii) Σε κατηγορηματική μετοχή

- α) Οἶδα ὅτι ἔπονται πολλοί.
.....
- β) Ὁ Ξενοφῶν ἠσθετο ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐβούλοντο ἀποπλεῖν.
.....

10) Να μετατρέψετε τα πιο κάτω ειδικά απαρέμφατα σε ειδικές προτάσεις.

α) Οί Θηβαῖοι ἔλεγον Λυκομήδη διαφθείρειν τὸ συμμαχικόν.
.....

β) Φησὶ ὁ κατήγορος οὐ δικαίως με λαμβάνειν τὸ ἀργύριον.
.....

11) Να μετατρέψετε τις πιο κάτω κατηγορηματικές μετοχές σε ειδικές προτάσεις.

α) Λακεδαιμόνιοι δῆλοι ἦσαν ἐπιβουλεύοντες ἡμῖν.
.....

β) Οἶδα τοὺς ἐκεῖ ὑπολοίπους ἀδυνάτους ἔσομένους.
.....

γ) Ὅρατε τὰς ναῦς δι' ἀπορίαν καταλυομένας.
.....

12) Να διαβάσετε τις πιο κάτω περιόδους και, αφού εντοπίσετε τις δευτερεύουσες ενδοιαστικές προτάσεις, να τις αναγνωρίσετε (εισαγωγή, εκφορά):

α) Φοβεῖται μὴ τὰ ἔσχατα πάθη.

β) Φοβούμαι μὴ οὐ δυνηθῶ προᾶξαι ταῦτα.

γ) Νῦν δὲ φοβούμεθα μὴ ἀμφοτέρων ἅμα ἡμαρτήκαμεν.

δ) Δέδοικα (= φοβούμαι) μὴ ἄλλου τινὸς μᾶλλον ἢ τοῦ ἀγαθοῦ μεθέξω (= γίνω μέτοχος).

Ενότητα 6

1) Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους τύπους των εγκλίσεων του Αορίστου Β'.

ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ
	βάλω		
εἶπες			
ἤμαρτετε			
εἶδε			
	μάθωμεν		

2) Να συμπληρώσετε τα κενά των πιο κάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο της οριστικής, υποτακτικής, ευκτικής, προστακτικής, απαρεμφάτου και μετοχής του Αορίστου Β', των ρημάτων που δίνονται στην παρένθεση.

- α) Μακάριος, ὅστις ..... (τυγχάνω, οριστ.) πιστοῦ φίλου.
 β) Ὁ βάρβαρος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα δουλωσάμενος ..... (ἔρχομαι, οριστ.).
 γ) Ἀρταξέρξης ..... (συλλαμβάνω, οριστ.) Κῦρον ὡς ἀποκτενῶν.
 δ) Οἱ Ἕλληνες ..... (αἰσθάνομαι, οριστ.) ὅτι βασιλεὺς ἐν τοῖς σκευοφόροις εἶη.
 ε) Ὀκνῶ μὴ μάταιος ἡμῖν ἡ στρατεία ..... (γίγνομαι, υποτ.).
 στ) Ἐκάλεσέ τις αὐτὸν τῶν ὑπηρετῶν, ὅπως ..... (ὄρῳ, ευκτ.) τὰ ἱερὰ ἐξηρημένα.
 ζ) Συνεχῶς δὲ βουλευόμενοι Θηβαῖοι ὅπως ἂν τὴν ἡγεμονίαν ..... (λαμβάνω, ευκτ.) τῆς Ἑλλάδος, ἐνόμισαν πλεονεκτῆσαι.
 η) ..... (εὐρίσκω, προστ. β' εν.) τοὺς παῖδας, ... (λέγω, οριστ. γ' εν.).
 θ) ..... (λέγω, προστ.) μοι, ἔφη, ὦ Ἀριστόδημε, ἔστιν οὐστίνας ἀνθρώπους τεθαύμακας ἐπὶ σοφία.
 ι) Δεῖ γράμματα ..... (μανθάνω, απαρ.) καὶ ..... (μανθάνω, μτχ.) νοῦν ἔχειν.

ια) Ἀναβαίνει οὖν ὁ Κῦρος ..... (λαμβάνω, μτχ.) Τισσαφέρην
ὡς φίλον ὄντα.

ιβ) Μετὰ δὲ ταῦτα εἰς πόλεμον κατέστημεν, καὶ πολλὰ κακὰ .....
(πάσχω, μτχ.) πολλὰ δὲ ποιήσαντες ἐπεθυμήσαμεν πάλιν τῆς εἰρήνης.

ιγ) Ὁ στρατηγὸς τὸν πεζὸν ..... (ἐξάγω, μτχ.) εἰς μάχην συνέλαβε.

3) Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους σωστούς τύπους του Παθητικού Μέλλοντα Α' ή Β'. Να γραφεί η μετοχή στην ονομαστική ενικού, στο γένος που κάθε φορά ζητείται.

ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΕΥΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ	ΜΕΤΟΧΗ
πεισθησόμεθα			αρσ.
	κηρυχθήσοιτο		θηλ.
	φθαρήσοιο		θηλ.
κλαπήσονται			ουδ.

4) Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους σωστούς τύπους του Παθητικού Αορίστου Α' ή Β':

ΟΡΙΣΤΙΚΗ	ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ	ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ
ἐπαιδευθήμεν			
		αἰσχύνθητε	
	ταφῶσι		
	κοπῆς		
		κλαπήτω	

5) Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική.

α) Οἱ στρατιῶται ἐθαύμαζον τὸν Κύρον.

β) Οἱ φρουροὶ τὴν πόλιν ἔσωσαν.

γ) Οἱ διδάσκαλοι παιδεύουσιν ἡμᾶς.

δ) Ἐέρξης ἔπεμψε Μαρδόνιον εἰς Ἀθηναίους.

6) Να μετατρέψετε την παθητική σύνταξη σε ενεργητική.

α) Ἡμεῖς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν σφζόμεθα.

β) Ἴδρυθήσονται πολλὰ ἱερὰ ὑπὸ τῶν νικητῶν.

γ) Αἱ σπονδαὶ ἐλύθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως.

δ) Ταῦτα ὑφ' ἡμῶν πραχθήσονται.

7) Να διαβάσετε τις πιο κάτω περιόδους και, αφού εντοπίσετε τις δευτερεύουσες αιτιολογικές προτάσεις, να τις αναγνωρίσετε (εισαγωγή, εκφορά):

α) Ἐπεὶ οὐκ ἤθελον καθαιρεῖν τὰ τείχη, φρουρὰν φαίνουσιν ἐπ' αὐτούς.

β) Ἀλλὰ διὰ τοῦτο κρίνεται, ὅτι ταῦτα πράξας παρὰ τοὺς νόμους δημηγορεῖ.

8) α) Να μεταφράσετε το πιο κάτω άγνωστο κείμενο.

β) Να εντοπίσετε τις δευτερεύουσες προτάσεις του κειμένου και να τις αναγνωρίσετε (είδος, εισαγωγή, εκφορά).

Μένων δὲ ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν πλουτεῖν ἰσχυρῶς, ἐπιθυμῶν δὲ ἄρχειν, ὅπως πλείω λαμβάνοι, ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδαίνοι· φίλος τε ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ διδοίη δίκην.

Ξενοφώντος Κύρου Ἀνάβασις 2.6.21

Ενότητα 1: Η πίστη στους όρκους

Ο Ξενοφών με τον λόγο του ενθαρρύνει τους στρατιώτες, για να αντιμετωπίσουν τους Πέρσες, στην προσπάθειά τους να επιστρέψουν ασφαλείς στην Ελλάδα. Εκφράζει και τη βεβαιότητά του για τη βοήθεια των θεών στην προσπάθειά τους αυτή.

[...] (Ξενοφῶν) ἤρχετο πάλιν ᾧδε. Ἐτύγχανον λέγων ὅτι πολλὰ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας. πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους, οἱ δὲ πολέμιοι ἐπιωρκήκασί τε καὶ τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὄρκους λελύκασιν. οὕτω δ' ἐχόντων εἰκὸς τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίους εἶναι τοὺς θεοὺς, ἡμῖν δὲ συμμάχους, οἵπερ ἱκανοὶ εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν καὶ τοὺς μικροὺς κἂν ἐν δεινοῖς ᾧσι σῶζειν εὐπετῶς, ὅταν βούλωνται.

Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις 3.2.9 – 10

Λεξιλόγιο

ἄρχω καὶ ἄρχομαι = (εδώ) αρχίζω

ἐμπεδώ-ῶ = (εδώ) τηρώ

πολέμιος, ὁ = ο εχθρός

ἐπιορκέω-ῶ = γίνομαι επίορκος, παραβαίνω τους όρκους

σπονδαί, αἱ = επίσημη συνθήκη ή ανακωχή (διότι οι επίσημες προσφορές ποτού γίνονταν με την επίτευξη των συνθηκών)

ὅσπερ-ἤπερ-ὅπερ (αναφ. αντ.) = αυτός ακριβώς που, (εδώ) = ο οποίος

εἰκὸς ἐστι = εἶναι φυσικό/λογικό/πιθανό

κἂν = καὶ ἂν

εὐπετῶς = εύκολα

Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε.

(Ξενοφῶν) ἤρχετο πάλιν ᾧδε.	α-πρότ
Ἐτύγχανον λέγων	α-πρότ, μτχ φρ(κατ)
ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας.	ὅτι(ειδ)-πρότ
πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους	α-πρότ
οἱ δὲ πολέμιοι ἐπιωρκήκασί τε	α-πρότ
καὶ	
τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὅρκους λελύκασιν.	α-πρότ
οὕτω δ' ἐχόντων	μτχ φρ (επιφ)
εἰκὸς τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίους εἶναι τοὺς θεοὺς, ἡμῖν δὲ συμμάχους,	α-πρότ
οἵπερ ἱκανοὶ εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν καὶ τοὺς μικροὺς κἂν ἐν δεινοῖς ᾧσι	οἵπερ(αναφ)-πρότ
σφάζειν εὐπετῶς, ὅταν βούλωνται.	κἂν(εναντ)-πρότ
	ὅταν(χρον)-πρότ

Κατανόηση κειμένου

- 1) Ποιον συλλογισμό του παραθέτει ο Ξενοφών, για να πείσει τους στρατιώτες ότι θα σωθούν; Να τον σχολιάσετε.
- 2) Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο τη διαχρονική σημασία της τήρησης των ὁρκων για τους Έλληνες, όπως φαίνεται μέσα από την Αρχαία Ελληνική Λογοτεχνία, αλλά και τη δημοτική ποίηση (π.χ. Ευριπίδη *Ίφιγένεια ἢ ἐν Ταύροις* [μτφρ. Θ. Σταύρου, στίχοι 792 -842], δημοτικό τραγούδι, *Του νεκρού αδελφού*, στίχοι 15 -17).

Ενότητα 2: Η συνθήκη ειρήνης

Η **Ανταλκίδειος Ειρήνη** (ή Βασιλείος Ειρήνη ή Ειρήνη του Βασιλέως) σηματοδότησε το τέλος του Κορινθιακού Πολέμου (395-387 π.Χ.) και έδειξε τον βαθμό της περσικής παρέμβασης στις ελληνικές υποθέσεις. Ο Σπαρτιάτης Ανταλκίδας συνεργάστηκε με τον Πέρση βασιλιά Αρταξέρξη, ο οποίος πρότεινε σχέδιο ειρήνης που προνοούσε παράδοση της Κύπρου και ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας στους Πέρσες, καθώς και αυτονομία των ελληνικών πόλεων πλην ορισμένων που θα παρέμεναν υπό αθηναϊκή κυριαρχία. Ο Πέρσης βασιλιάς δήλωνε ότι ο ίδιος κι εκείνοι που δέχονταν την ειρήνη αυτή, θα πολεμούσαν όσους αρνούνταν να την δεχθούν.

Ἀκούοντες οὖν ταῦτα οἱ ἀπὸ τῶν πόλεων πρέσβεις ἀπήγγελλον ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι πόλεις. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἅπαντες ὤμνυσαν ἐμπεδώσειν ταῦτα, οἱ δὲ Θηβαῖοι ἠξίουσαν ὑπὲρ πάντων Βοιωτῶν ὀμνύναι. Ὁ δὲ Ἀγησίλαος οὐκ ἔφη δέξασθαι τοὺς ὄρκους, ἐὰν μὴ ὀμνύωσιν, ὥσπερ τὰ βασιλέως γράμματα ἔλεγεν, αὐτονόμους εἶναι καὶ μικρὰν καὶ μεγάλην πόλιν. Οἱ δὲ τῶν Θηβαίων πρέσβεις ἔλεγον ὅτι οὐκ ἐπεσταλμένα σφίσι ταῦτ' εἶη. Ἴτε νῦν, ἔφη ὁ Ἀγησίλαος, καὶ ἐρωτᾶτε· ἀπαγγέλλετε δ' αὐτοῖς καὶ ταῦτα, ὅτι εἰ μὴ ποιήσουσι ταῦτα, ἔκσπονδοι ἔσονται. Οἱ μὲν δὴ ὄχοντο.

Ξενοφῶντος Ἑλληνικά 5.1.32

Λεξιλόγιο

ἀπαγγέλλω (< ἀπό + ἀγγέλλω) = (για απεσταλμένο/αγγελιοφόρο) ανακοινώνω, αναφέρω, γνωστοποιώ

ὄμνυμι = ορκίζομαι, ὤμνυν (Παρατ.), ὀμνύναι, απρφ. Ενεστ. του ὄμνυμι

ὄμνυμι + απρφ. Μέλλοντα= ορκίζομαι ότι θα...

ἐμπεδώω-ῶ = (εδώ) τηρώ

ἀξιόω-ῶ = έχω την αξίωση, αξιώνω, απαιτώ

ὑπὲρ... Βοιωτῶν = (εμπρόθ. προσδ. της αντιπροσώπευσης) εκ μέρους...

ἔφη (Παρατ.) < **φημί** = λέω, ισχυρίζομαι

σφίσι (γ' πληθ. προσωπ. αντων.) = σε αυτούς

ἐπιστέλλω = (εδώ) διατάζω, οὐκ ἐπεσταλμένα εἶη σφίσι ταῦτα: δεν τους είχαν δοθεί τέτοιες διαταγές

ἴτε (προστακτική < **εἶμι** = πηγαίνω ή έρχομαι) = πηγαίνετε

ἔκσπονδος (ἐκ + σπονδαί) = που έχει αποκλειστεί από τις σπονδές/τη συνθήκη ειρήνης

οἴχομαι = φεύγω

Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε.

Ακούοντες οὖν ταῦτα	μτχ φρ(επιρ)
οἱ ἀπὸ τῶν πόλεων πρέσβεις ἀπήγγελλον ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι πόλεις.	α-πρότ
Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἅπαντες ὤμνυσαν ἐμπεδώσειν ταῦτα,	α-πρότ
οἱ δὲ Θηβαῖοι ἠξίουν ὑπὲρ πάντων Βοιωτῶν ὀμνύναι.	α-πρότ
Ὁ δὲ Ἀγησίλαος οὐκ ἔφη δέξασθαι τοὺς ὄρκους,	α-πρότ
ἐὰν μὴ ὀμνύωσιν,	ἐὰν(υποθ)-πρότ
ὥσπερ τὰ βασιλέως γράμματα ἔλεγεν,	ὥσπερ(αναφ)-πρότ
αὐτονόμους εἶναι καὶ μικρὰν καὶ μεγάλην πόλιν. Οἱ δὲ τῶν Θηβαίων πρέσβεις ἔλεγον	α-πρότ
ὅτι οὐκ ἐπεσταλμένα σφίσι ταῦτ' εἶη. Ἰτε νῦν,	ὅτι(ειδ)-πρότ α-πρότ
ἔφη ὁ Ἀγησίλαος,	α-πρότ
καὶ ἔρωτάτε·	α-πρότ
ἀπαγγέλλετε δ' αὐτοῖς καὶ ταῦτα,	α-πρότ
ὅτι εἰ μὴ ποιήσουσι ταῦτα,	ὅτι(ειδ)-πρότ εἰ(υποθ)-πρότ
ἔκσπονδοι ἔσονται.	
Οἱ μὲν δὴ ὤχοντο.	α-πρότ

Κατανόηση κειμένου

1) Τι ανησύχησε τον Αγησίλαο σχετικά με την αξίωση των Θηβαίων να ορκιστούν εκ μέρους όλων των Βοιωτών; Τι έκανε γι' αυτό το θέμα;

2) Μικρή ερευνητική εργασία:

Να βρείτε περαιτέρω πληροφορίες για τον Κορινθιακό Πόλεμο και την Ανταλκίδειο Ειρήνη και να τις παρουσιάσετε στους/στις συμμαθητές/τριές σας.

Ενότητα 3: Η αγωγή των Σπαρτιατών

Στο πιο κάτω απόσπασμα ο Ξενοφώντας προβαίνει σε μία σύγκριση ανάμεσα στο εκπαιδευτικό σύστημα των αρχαίων Ελλήνων και σε εκείνο των Σπαρτιατών, σύμφωνα με τους νόμους του Λυκούργου.

Ἐγὼ μέντοι, ἐπεὶ καὶ περὶ γενέσεως ἐξηγήμαι, βούλομαι καὶ τὴν παιδείαν ἐκατέρων σαφηνίσαι. τῶν μὲν τοίνυν ἄλλων Ἑλλήνων οἱ φάσκοντες κάλλιστα τοὺς υἱεῖς παιδεύειν, ἐπειδὴν τάχιστα αὐτοῖς οἱ παῖδες τὰ λεγόμενα ξυνιῶσιν, εὐθύς μὲν ἐπ' αὐτοῖς παιδαγωγοὺς θεράποντας ἐφιστᾶσιν, εὐθύς δὲ πέμπουσιν εἰς διδασκάλων μαθησομένους καὶ γράμματα καὶ μουσικὴν καὶ τὰ ἐν παλαίστρᾳ. πρὸς δὲ τούτοις τῶν παίδων πόδας μὲν ὑποδήμασιν ἀπαλύνουσι, σώματα δὲ ἱματίων μεταβολαῖς διαθρύπτουσι.[...] ὁ δὲ Λυκοῦργος, ἀντὶ μὲν τοῦ ἰδία ἕκαστον παιδαγωγοὺς δούλους ἐφιστάναί, ἄνδρα ἐπέστησε κρατεῖν αὐτῶν [...], ὃς δὴ καὶ παιδονόμος καλεῖται, τοῦτον δὲ κύριον ἐποίησε καὶ ἀθροίζειν τοὺς παῖδας καὶ ἐπισκοποῦντα, εἴ τις ῥαδιουργοίη, ἰσχυρῶς κολάζειν. ἔδωκε δ' αὐτῷ καὶ τῶν ἡβόντων μαστιγοφόρους, ὅπως τιμωροῖεν ὅποτε δέοι, ὥστε πολλὴν μὲν αἰδῶ, πολλὴν δὲ πειθῶ ἐκεῖ συμπαρεῖναι.

Ξενοφῶντος Λακεδαιμονίων Πολιτεία 2.1 – 2

Λεξιλόγιο

φάσκοντες, οἱ < φάσκω και φημί= λέω, βεβαιώνω, ισχυρίζομαι

υἱός, ὁ (τοῦ υἱοῦ, κατά τη Β' κλίση και του υἱέος, οἱ υἱεῖς κατά την Γ' κλίση, ανώμαλο ουσιαστικό, Γ.Α.Ε. σ. 90, § 149)

ξυνιῶσιν αντί για συνιῶσιν (αττικός τύπος του συνήμι)= αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω

θεράπων -οντος= υπηρέτης, δούλος

ἐφιστᾶσιν < ἐφίστημι= τοποθετώ, διορίζω

ἀπαλύνω= μαλακώνω

μεταβολή, ἡ= αλλαγή

διαθρύπτω= μαλθακώνω, κάνω κάποιον να αισθάνεται όμορφα

ὁ ἐπισκοπῶν -οῦντος, μετοχή του ἐπισκοπέω -ῶ= παρατηρώ, εξετάζω

κολάζω= τιμωρώ

ἡβῶντες, οἱ = οἱ νέοι

μαστιγοφόρος, ὁ = αὐτός που κρατά (φέρει) μαστίγιο

κολάζω= τιμωρώ

αἰδῶς -οῦς, ἡ = ἡ ντροπή (Γ' κλίση, Γ.Α.Ε. σ. 83)

συμπαρεῖναι < συμπάρεμι= παρευρίσκομαι, συνυπάρχω

Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε.

Εγὼ μέντοι,	
ἐπεὶ καὶ περὶ γενέσεως ἐξήγημαι,	ἐπεὶ(αιτ)-πρότ
βούλομαι καὶ τὴν παιδείαν ἑκατέρων σαφηνίσαι.	α-πρότ
τῶν μὲν τοίνυν ἄλλων Ἑλλήνων οἱ φάσκοντες κάλλιστα τοὺς υἱεῖς παιδεύειν, ἐπειδὴν τάχιστα αὐτοῖς οἱ παῖδες τὰ λεγόμενα ξυγιῶσιν,	μτχ φρ(επιθ) ἐπειδὴν(χρον)-πρότ
εὐθύς μὲν ἐπ' αὐτοῖς παιδαγωγοὺς θεράποντας ἐφιστᾶσιν,	α-πρότ
εὐθύς δὲ πέμπουσιν εἰς διδασκάλων μαθησομένους καὶ γράμματα καὶ μουσικὴν καὶ τὰ ἐν παλαιστρα	α-πρότ μτχ φρ(επιρ)
ὁς δὲ τούτοις τῶν παίδων πόδας μὲν ὑποδήμασιν ἀπαλύνουσι, σώματα δὲ ἱματίων μεταβολαῖς διαθρύπτουσι.	α-πρότ α-πρότ
[...]	
ὁ δὲ Λυκοῦργος, ἀντὶ μὲν τοῦ ἰδία ἕκαστον παιδαγωγοὺς δούλους ἐφιστάναι, ἄνδρα ἐπέστησε κρατεῖν αὐτῶν [...], ὃς δὴ καὶ παιδονόμος καλεῖται,	α-πρότ ὃς(αναφ)-πρότ
τοῦτον δὲ κύριον ἐποίησε καὶ ἀθροίζειν τοὺς παῖδας καὶ	α-πρότ
ἐπισκοποῦντα, εἴ τις ῥαδιουργοίη,	μτχ φρ(επιρ) εἴ(υποθ)-πρότ
ἰσχυρῶς κολάζειν.	
ἔδωκε δ' αὐτῷ καὶ τῶν ἠβώντων μαστιγοφόρους,	α-πρότ
ὅπως τιμωροῖεν	ὅπως(τελ)-πρότ
ὁπότε δέοι,	ὁπότε(χρον)-πρότ
ὥστε πολλὴν μὲν αἰδῶ, πολλὴν δὲ πειθῶ ἐκεῖ συμπαρεῖναι.	ὥστε(συμπ)-πρότ

Κατανόηση περιεχομένου

- 1) Να αναφέρετε βασικές διαφορές που εντοπίζετε ανάμεσα στο εκπαιδευτικό σύστημα της αρχαίας Σπάρτης και σε εκείνο άλλων ελληνικών πόλεων.
- 2) Ποια ήταν η ηθικοπαιδευτική σημασία της τιμωρίας στο εκπαιδευτικό σύστημα της αρχαίας Σπάρτης;

Εργασία ελεύθερης ανάπτυξης:

Να μελετήσετε και να συγκρίνετε το εκπαιδευτικό σύστημα της αρχαίας Αθήνας και της αρχαίας Σπάρτης και να καταγράψετε ομοιότητες και διαφορές. Πληροφορίες μπορείτε να αντλήσετε από το έργο του Αριστοτέλη *Πολιτικά* (1337a30 - 1340b19) για το αθηναϊκό εκπαιδευτικό σύστημα και από το έργο του Ξενοφώντα *Λακεδαιμονίων Πολιτεία* (2.1 – 2.5) στην ιστοσελίδα της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα (*Σώματα Κειμένων*).

Ενότητα 4: Η Φιλία

Ο Σωκράτης, όπως εκθέτει εδώ ο Ξενοφών, πίστευε ότι το καλύτερο απόκτημα για τον άνθρωπο είναι ένας καλός και πιστός φίλος. Οι περισσότεροι, όμως, άνθρωποι αδιαφορούν για την απόκτηση και διατήρηση φίλων, ενώ προσπαθούν με επιμέλεια να αποκτούν υλικά αγαθά.

Ἦκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγομένου ἐξ ὧν ἔμοιγε ἐδόκει μάλιστ' ἂν τις ὠφελεῖσθαι πρὸς φίλων κτησῖν τε καὶ χρεῖαν. τοῦτο μὲν γὰρ δὴ πολλῶν ἔφη ἀκούειν, ὡς πάντων κτημάτων κράτιστον ἂν εἴη φίλος σαφῆς καὶ ἀγαθός· ἐπιμελομένους δὲ παντὸς μᾶλλον ὄραν ἔφη τοὺς πολλοὺς ἢ φίλων κτήσεως. καὶ γὰρ οἰκίας καὶ ἀγροὺς καὶ ἀνδράποδα καὶ βοσκήματα καὶ σκεύη κτωμένους τε ἐπιμελῶς ὄραν ἔφη καὶ τὰ ὄντα σώζειν πειρωμένους, φίλον δέ, ὃ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι φασιν, ὄραν ἔφη τοὺς πολλοὺς οὔτε ὅπως κτήσωνται φροντίζοντας οὔτε ὅπως οἱ ὄντες αὐτοῖς σώζονται. ἀλλὰ καὶ καμνόντων φίλων τε καὶ οἰκετῶν ὄραν τινὰς ἔφη τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ ἰατροὺς εἰσάγοντας καὶ τᾶλλα τὰ πρὸς ὑγίειαν ἐπιμελῶς παρασκευάζοντας, τῶν δὲ φίλων ὀλιγοῦντας.

Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα 2.4.1-3

Λεξιλόγιο

διαλέγομαι = συζητῶ
ἐδόκει (δοκέω -ῶ) = φαινόταν
χρεία = χρήση, ωφέλεια
ἔφη (φημί) = ἔλεγε, ισχυριζόταν
μᾶλλον = περισσότερο
ἀνδράποδον, τὸ = ο δούλος
βόσκημα, τὸ = το κοπάδι
πειράομαι -ῶμαι = προσπαθῶ
κάμνω = αποκάμνω, ασθενῶ
ὀλιγοῦν = αδιαφορῶ

Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε.

Ἦκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγομένου **α-πρότ, μτχ φρ(κατ)**
ἐξ ὧν ἔμοιγε ἐδόκει
μάλιστ' ἂν τις ὠφελεῖσθαι πρὸς φίλων κτησῖν τε
καὶ χρεῖαν.
ἐξ ὧν(αναφ)-πρότ

τοῦτο μὲν γὰρ δὴ πολλῶν <u>ἔφη</u> ἀκούειν,	α-πρότ
ὡς πάντων κτημάτων κράτιστον <u>ἂν εἶη</u> φίλος σαφῆς καὶ ἀγαθός·	ὡς(εἰδ)-πρότ
ἐπιμελομένους δὲ παντός μᾶλλον ὁρᾶν <u>ἔφη</u> τοὺς πολλοὺς ἢ φίλων κτήσεως.	μτχ φρ(κατ), α-πρότ
καὶ γὰρ οἰκίας καὶ ἀγροὺς καὶ ἀνδράποδα καὶ βοσκήματα καὶ σκεύη κτωμένους τε ἐπιμελῶς ὁρᾶν <u>ἔφη</u> καὶ	μτχ φρ(κατ), α-πρότ
τὰ ὄντα σώζειν πειρωμένους, φίλον δέ, ὃ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι <u>φασιν</u> ,	μτχ φρ(κατ) ὁ(αναφ)-πρότ
ὁρᾶν <u>ἔφη</u> τοὺς πολλοὺς οὔτε ὅπως κτήσωνται	α-πρότ ὅπως(πλ.εφ)-πρότ
φροντίζοντας	μτχ φρ(κατ)
οὔτε ὅπως οἱ ὄντες αὐτοῖς σώζονται.	μτχ φρ(επιθ), ὅπως(πλ.εφ)-πρότ
ἀλλὰ καὶ καμνόντων φίλων τε καὶ οἰκετῶν	μτχ φρ(επιρ)
ὁρᾶν τινὰς <u>ἔφη</u> τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ ἰατροὺς εἰσάγοντας καὶ τᾶλλα τὰ πρὸς ὑγίειαν ἐπιμελῶς παρασκευάζοντας,	α-πρότ, μτχ φρ(κατ) μτχ φρ(κατ)
τῶν δὲ φίλων ὀλιγοροῦντας.	μτχ φρ(κατ)

Κατανόηση κειμένου

- 1) Ποια πρέπει να είναι, κατά τον Σωκράτη, η σημασία που αποδίδουν οι άνθρωποι στην απόκτηση φίλων;
- 2) «ἐπιμελομένους δὲ παντὸς μᾶλλον ὄραν ἔφη τοὺς πολλοὺς ἢ φίλων κτήσεως». Ποια είναι η στάση των περισσότερων ανθρώπων ως προς το θέμα αυτό;
- 3) Να εντοπίσετε το παράδειγμα που δίνεται, για να τεκμηριωθεί η στάση των ανθρώπων.
- 4) Στο δεύτερο μισό του πιο πάνω αποσπάσματος ο Ξενοφών, με το στόμα του Σωκράτη, περιγράφει τη συμπεριφορά του μέσου ανθρώπου προς τους υπηρέτες και προς τους φίλους. Να εντοπίσετε και να αναφέρετε σύντομα την περίσταση που χρησιμοποιεί, για να τεκμηριώσει τη θέση του.

Ενότητα 5: Συμβουλές για μια χρηστή διακυβέρνηση

Στον παραινετικό λόγο *Πρὸς Νικοκλέα*, ο Ισοκράτης παραθέτει διδαχές προς τον νεαρό διάδοχο του κυπριακού θρόνου, τον Νικοκλή, για τα καθήκοντα και τον τρόπο διακυβέρνησης του καλού ηγεμόνα, με στόχο να μοιάσει στον πατέρα του, Ευαγόρα Α', βασιλιά της Σαλαμίνας. Ανάμεσα στις αρετές που πρέπει να έχει είναι η εγκράτεια και η σωφροσύνη.

[...] Ἄρχε σαντοῦ μηδὲν ἦττον ἢ τῶν ἄλλων, καὶ τοῦθ' ἡγοῦ βασιλικώτατον, ἂν μηδεμιᾶ δουλεύης τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ κρατῆς τῶν ἐπιθυμιῶν μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν. μηδεμίαν συνουσίαν εἰκῆ προσδέχου μηδ' ἀλογίστως, ἀλλ' ἐπ' ἐκείναις ταῖς διατριβαῖς ἔθιζε σαυτὸν χαίρειν, ἐξ ὧν αὐτός τ' ἐπιδώσεις καὶ τοῖς ἄλλοις βελτίων εἶναι δόξεις. μὴ φαίνου φιλοτιμούμενος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἅ καὶ τοῖς κακοῖς διαπράξασθαι δυνατόν ἐστιν, ἀλλ' ἐπ' ἀρετῇ μέγα φρονῶν, ἧς οὐδὲν μέρος τοῖς πονηροῖς μέτεστιν. [...] Μὴ τοὺς μὲν ἄλλους ἀξίου κοσμίως ζῆν τοὺς δὲ βασιλεῖς ἀτάκτως, ἀλλὰ τὴν σαντοῦ σωφροσύνην παράδειγμα τοῖς ἄλλοις καθίστη, γινώσκων ὅτι τὸ τῆς πόλεως ὅλης ἦθος ὁμοιοῦται τοῖς ἄρχουσιν. σημείον ἔστω σοι τοῦ καλῶς βασιλεύειν, ἂν τοὺς ἀρχομένους ὄρας εὐπορωτέρους καὶ σωφρονεστέρους γιγνομένους διὰ τὴν σὴν ἐπιμέλειαν.

Ἰσοκράτους *Πρὸς Νικοκλέα* 229-231

Λεξιλόγιο:

ἦττον = συγκριτικός βαθμός του επιρρήματος *ὀλίγον*

ἡγοῦ = β' ενικό προστακτικής *Ενεστώτα* του *ἡγοῦμαι*

δουλεύω = είμαι δούλος

συνουσία, ἦ = κοινωνική συναναστροφή, συντροφιά

εἰκῆ (επίρρ.) = απερίσκεπτα, στην τύχη

διατριβή, ἦ = τρόπος ζωής, ασχολία

διαπράττομαι = εκτελώ

μέγα φρονέω -ῶ = έχω μεγάλες ιδέες, είμαι αλαζόνας, υπερηφανεύομαι (εδώ)

[βλ. *αντίστοιχα*, *κακοφρονέω -ῶ* = κάνω άσχημες σκέψεις, *παραφρονέω -ῶ* = είμαι παράφρων, *διαταραγμένος*, *ὁμοφρονέω -ῶ* = έχω τις ίδιες σκέψεις, *καταφρονέω -ῶ* = περιφρονῶ]

πονηρός, ὁ = κακός, φαύλος

μέτεστι < *μέθειμι* = μετέχω

Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε.

[...] Ἄρχε σαντοῦ μηδὲν ἦττον ἢ τῶν ἄλλων,

α-πρότ

καὶ

τοῦθ' ἡγοῦ βασιλικώτατον,

α-πρότ

ἂν μηδεμιᾶ δουλεύης τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ	ἂν(υποθ)-πρότ
κρατῆς τῶν ἐπιθυμιῶν μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν.	ἂν(υποθ)-πρότ
Μηδεμίαν συνουσίαν εἰκῆ <u>προσδέχου</u> μηδ' ἀλογίστως,	α-πρότ
ἀλλ'	
ἐπ' ἐκείναις ταῖς διατριβαῖς <u>ἔθιξε</u> σαντὸν χαίρειν,	α-πρότ
ἐξ ὧν αὐτός τ' ἐπιδώσει	ἐξ ὧν(αναφ)-πρότ
καὶ	
τοῖς ἄλλοις βελτίων εἶναι δόξεις.	ἐξ ὧν(αναφ)-πρότ
<u>Μὴ φαίνου</u> φιλοτιμούμενος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις	α-πρότ, μτχ φρ (κατ)
ἂ καὶ τοῖς κακοῖς διαπράξασθαι δυνατόν ἐστιν, ἀλλ'	ἂ(αναφ)-πρότ
ἐπ' ἀρετῇ μέγα φρονῶν,	α-πρότ, μτχ φρ (κατ)
ἧς οὐδὲν μέρος τοῖς πονηροῖς μέτεστιν. [...]	ἧς(αναφ)-πρότ
Μὴ τοὺς μὲν ἄλλους ἀξίου κοσμίως ζῆν τοὺς δὲ βασιλεῖς ἀτάκτως,	α-πρότ
ἀλλὰ	
τὴν σαντοῦ σωφροσύνην παράδειγμα τοῖς ἄλλοις <u>καθίστη</u> ,	α-πρότ
γιγνώσκων	μτχ φρ (επιρ)
ὅτι τὸ τῆς πόλεως ὄλης ἦθος ὁμοιοῦται τοῖς ἄρχουσιν.	ὅτι (εἰδ-πρότ)
Σημεῖον <u>ἔστω</u> σοι τοῦ καλῶς βασιλεύειν, ἂν τοὺς ἀρχομένους ὀρᾶς εὐπορωτέρους	α-πρότ
καὶ	ἂν υποθ-πρότ, μτχ φρ (επιθ)
σωφρονεστέρους γιγνομένους διὰ τὴν σὴν ἐπιμέλειαν.	μτχ φρ (κατ)

Κατανόηση κειμένου

- 1) Να επισημάνετε δύο αρετές που πρέπει να έχει ο νεαρός Νικοκλής και να τις εξηγήσετε με βάση το κείμενο.
- 2) Ποιος είναι ο σημαντικότερος λόγος, για τον οποίο ένας άρχοντας θα πρέπει να διαθέτει και να επιδεικνύει σημαντικές αρετές;
- 3) Ποιο είναι το αποτέλεσμα του ορθού τρόπου διακυβέρνησης ενός κράτους, σύμφωνα με το κείμενο;
- 4) Να τεκμηριώσετε το είδος του πεζού λόγου στο οποίο ανήκει το πιο πάνω απόσπασμα με στοιχεία από το κείμενο.

Ενότητα 6: «Προτροπή να αναλάβει ο Φίλιππος τη συμφιλίωση των ελληνικών πόλεων»

Μετά την υπογραφή της «Ειρήνης του Φιλοκράτη» (346 π.Χ.), ο Ισοκράτης έστειλε την παρακάτω επιστολή στον βασιλιά Φίλιππο Β' της Μακεδονίας. Ήδη από την αρχή της ο ρήτορας χαρακτήρισε τη συνθήκη ως ένα θετικό βήμα για την πραγματοποίηση της πανελληνίας ιδέας, με την ένωση των Ελλήνων υπό τον Φίλιππο σε έναν κοινό αγώνα κατά των Περσών. Αφού κάλεσε τον Μακεδόνα βασιλιά να μελετήσει προσεκτικά τις προτάσεις του, αγνοώντας τις ενστάσεις όσων έβλεπαν στο πρόσωπό του έναν απλό κατακτητή, συνεχίζει με το πιο κάτω κείμενο.

Ἄ μὲν ἐβουλόμην σοι προειρηθῆσθαι, ταῦτ' ἐστίν. περὶ δ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἤδη ποιήσομαι τοὺς λόγους. Φημί γὰρ χρῆναι σε τῶν μὲν ἰδίων μηδενὸς ἀμελῆσαι, πειραθῆναι δὲ διαλλάξαι τὴν τε πόλιν τὴν Ἀργείων καὶ τὴν Λακεδαιμονίων καὶ τὴν Θηβαίων καὶ τὴν ἡμετέραν⁵. ἦν γὰρ ταύτας συστῆσαι δυναθῆς, οὐ χαλεπῶς καὶ τὰς ἄλλας ὁμονοεῖν ποιήσεις· ἅπασαι γὰρ εἰσιν ὑπὸ ταῖς εἰρημέναις, καὶ καταφεύγουσιν, ὅταν φοβηθῶσιν, ἐφ' ἣν ἂν τύχῃσι τούτων, καὶ τὰς βοηθείας ἐντεῦθεν λαμβάνουσιν. ὥστ' ἐὰν τέτταρας μόνον πόλεις εὖ φρονεῖν πείσης, καὶ τὰς ἄλλας πολλῶν κακῶν ἀπαλλάξεις.

Ἴσοκράτους Φίλιππος 5.30-31

Λεξιλόγιο

προλέγω = λέγω εκ των προτέρων, (εδώ) λέω ως εισαγωγή

αὐτός, αὐτή, αὐτό = (εδώ) οριστ. αντων., ο ίδιος

ἤδη = (εδώ) τώρα, ευθύς αμέσως

τὰ ἴδια = ιδιωτικές υποθέσεις, ιδιωτικά συμφέροντα

πειράομαι-ῶμαι = προσπαθῶ

διαλλάσσω = (εδώ) συμφιλιώνω

συνίστημι = φέρνω κάποιους κοντά, συνενώνω

εἰρημένος, -η, -ον: μτχ. Παρακ. μ.φ. του λέγω = (εδώ) που έχει αναφερθεί,

προαναφερθείς (-θεισα -θέν)

ἐντεῦθεν = από εκεί

φρονέω-ῶ = σκέφτομαι, εὖ φρονῶ = σκέφτομαι σωστά, εἰμαι συνετός/λογικός

Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε.

⁵ Οι ηγεμονικές πόλεις της Ελλάδας.

<p>Α μὲν <u>ἐβουλόμην</u> σοι προειρῆσθαι, ταῦτ' ἐστίν. περὶ δ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἤδη <u>ποιήσομαι</u> τοὺς λόγους.</p> <p><u>Φημί</u> γὰρ χρῆναί σε τῶν μὲν ἰδίων μηδενὸς ἀμελῆσαι, πειραθῆναι δὲ διαλλάξαι τὴν τε πόλιν τὴν Ἀργείων καὶ τὴν Λακεδαιμονίων καὶ τὴν Θηβαίων καὶ τὴν ἡμετέραν.</p>	<p>ἄ(αναφ)-πρότ α-πρότ α-πρότ α-πρότ</p>
<p>ἦν γὰρ ταύτας συστήσαι <u>δυνηθῆς</u>, οὐ χαλεπῶς καὶ τὰς ἄλλας ὁμονοεῖν <u>ποιήσεις</u>.</p>	<p>ἦν (υποθ.)-πρότ α-πρότ</p>
<p>ἅπασαι γὰρ <u>εἰσιν</u> ὑπὸ ταῖς εἰρημέναις, καὶ <u>καταφεύγουσιν</u>,</p>	<p>1η α-πρότ, μτχ φρ(επιθ.) 2η α-πρότ</p>
<p>ὅταν <u>φοβηθῶσιν</u>, ἐφ' ἣν <u>ἂν τύχωσι</u> τούτων, καὶ τὰς βοηθείας ἐντεῦθεν <u>λαμβάνουσιν</u>.</p>	<p>ὅταν (χρον.)-πρότ ἐφ' ἣν (αναφ)-πρότ 3η α-πρότ</p>
<p>ὥστ' ἐὰν τέτταρας μόνον πόλεις εὖ φρονεῖν <u>πείσης</u>, καὶ τὰς ἄλλας πολλῶν κακῶν <u>ἀπαλλάξεις</u>.</p>	<p>α-πρότ ἐὰν (υποθ.)-πρότ</p>

Κατανόηση κειμένου

1) Τι ζητεῖ ο Ἰσοκράτης ἀπὸ τον Φίλιππο να κάνει;

2) «ἦν γὰρ ταύτας συστήσαι δυνηθῆς, οὐ χαλεπῶς καὶ τὰς ἄλλας ὁμονοεῖν ποιήσεις». Να αξιολογήσετε τον συλλογισμό του Ἰσοκράτη και να εξαγάγετε κάποιο συμπέρασμα ὅσον ἀφορὰ στα πολιτικά δεδομένα της εποχῆς.

ἀγάλλομαι	ευφραίνομαι, χαίρομαι
αἰδῶς –οῦς, ἡ	ντροπή
αἰρέομαι-οῦμαι	επιλέγω, προτιμῶ
ἀναπνοή, ἡ	ανάπαυλα
ἀνδράποδον, τὸ	ο δούλος
ἀξιώω-ῶ	έχω την αξίωση, αξιώνω, απαιτώ
ἀπαγγέλλω	(για απεσταλμένο/αγγελιοφόρο) ανακοινώνω, αναφέρω, γνωστοποιῶ
ἀπαλύνω	μαλακώνω
ἀπαυδῶ	κουράζομαι
ἄπειρος, ὁ	αυτός που δεν έχει εμπειρία ή γνώση για κάτι
ἀπείρωσ ἔχω τινός	δεν έχω δοκιμάσει κάτι, αφήνω κάτι αδοκίμαστο
ἀπολείπω	εγκαταλείπω
ἀπόλλυμι	χάνω, καταστρέφω
ἀποχώννυμι	κλείνω με επιχωμάτωση
ἄρτυμα, τὸ	καρύκευμα, ὅ,τι προξενεί ευχαρίστηση
ἄρχομαι	εξουσιάζομαι, κυβερνώμαι
ἄρχω	αρχίζω
αὐτός, αὐτή, αὐτὸ	ο ἴδιος
ἀφίσταμαι	απομακρύνομαι
ἄχθομαι	εἶμαι στενοχωρημένος
βαπτίζω	βυθίζω
βιάζομαι	επιβάλλομαι με τη βία
βόσκημα, τὸ	το κοπάδι
γεννάω-ῶ	(λέγεται για τον πατέρα) γεννῶ, δημιουργῶ
γεραίτερος, ὁ	ο γεροντότερος
γιγνώσκω	αντιλαμβάνομαι
δαρειακός, ὁ	περσικό χρυσό νόμισμα
δειῖ	πρέπει
διαθρύπτω	μαλθακώνω, κάνω κάποιον να αισθάνεται ὄμορφα
διαλέγομαι	συζητῶ
διαλλάσσω	συμφιλιώνω
διαπράττομαι	εκτελῶ
διατριβή, ἡ	τρόπος ζωής, ασχολία
διήκω	φτάνω από το ένα μέρος στο άλλο
δοκεῖ	φαίνεται, αποφασίζεται
δοτέον (ρημ. επίθετο)	πρέπει να δίνουμε
δουλεύω	εἶμαι δούλος
εἰ	αν
εἰκῆ (επίρρ.)	απερίσκεπτα, στην τύχη
εἰκός ἐστι	εἶναι φυσικό, λογικό, πιθανό

εἶμι	πηγαίνω ή έρχομαι
εἰρημένος, -η, -ον	που έχει αναφερθεί, προαναφερθείς
έκκλησία, ή	συνέλευση, συγκέντρωση (των πολιτών)
έκπίπτω	ξεφεύγω, αφήνω στη μέση
έκσπονδος, ό	που έχει αποκλειστεί από τις σπονδές, τη συνθήκη ειρήνης
έμμένω	μένω πιστός, παραμένω σταθερός
έμπεδώ-ω	τηρώ
ένθυμοῦμαι	έχω στον νου μου (θυμός = ψυχή)
έντεῦθεν	από εκεί
έπιορκέω-ω	γίνομαι επίορκος, παραβαίνω τους όρκους
έπισκοπέω-ω	παρατηρώ, εξετάζω
έπιστέλλω	διατάζω
εὐδία, ή	καλός καιρός, καλοκαιρία
εὐηνίως	υπάκουα
εὖ πάσχω	ωφελούμαι, ευεργετούμαι
εὐπετώς	εύκολα
εὐτρεπίζω	επισκευάζω
έφίστημι	τοποθετώ επάνω, εγκαθιστώ, διορίζω
θανμάζω	απορώ, είμαι έκπληκτος
θεράπων -οντος, ό	υπηρέτης, δούλος
ήδη	τώρα, ευθύς αμέσως
ήδύς, ήδεΐα, ήδὺν	ευχάριστος
ήβῶντες	οι νέοι
ΐδια, τὰ	ιδιωτικές υποθέσεις, ιδιωτικά συμφέροντα
ΐστημι	στέκω
Ίστιαιεύς, ό	κάτοικος της Ίστιαίας, πόλης στην Εύβοια
καθηδυπαθέω-ω	ξοδεύω σε απολαύσεις, κατασπαταλώ
καί τᾶλλα πάντα	και γενικά
κακοπάθεια	δυστυχία
κάμνω	αποκάμνω, ασθενώ
κᾶν	αν
κατατίθεμαι	βάζω στην άκρη για τον εαυτό μου
κοινωνός, ό	σύντροφος
κολάζω	τιμωρώ
κρατέω-ω	νικώ
λατρεύω	τηρώ τους νόμους
μέγα φρονέω -ω	έχω μεγάλες ιδέες, είμαι αλαζόνας,
μάλιστα πάντων	υπερηφανεύομαι
μαστιγοφόρος, ό	περισσότερο απ' όλους
μέθειμι	αυτός που φέρει μαστίγιο
μεταβολή, ή	μετέχω
μύριοι, -αι, -α	αλλαγή
ξένος, ό	δέκα χιλιάδες
οϊκέτης, ό	φίλος από φιλοξενία
	δούλος

οϊμωγή, ή	ο θρήνος
οἶομαι	νομίζω
οἴχομαι	φεύγω
ὀλιγορέω-ῶ	αδιαφορώ
ὄμνυμι	ορκίζομαι
ὄράω-ῶ	βλέπω
ὀρέγομαι	επιθυμώ (σφοδρά)
πανταχόθεν	από παντού
παραγγέλλω	αναγγέλλω
παραστάτις, ὁ	βοηθός
πάσχω	παθαίνω, υφίσταμαι
πειράομαι -ῶμαι	προσπαθώ
πολέμιος, ὁ	εχθρός
πονηρός, ὁ	κακός, φαύλος
προλέγω	λέγω εκ των προτέρων, λέω ως εισαγωγή
Σκιώνη, Τορώνη	πόλεις της Χαλκιδικής
σοφιστής, ὁ	σοφός
σπεύδω	βιάζομαι
σπονδαί, αἱ	επίσημη συνθήκη ή ανακωχή
συλλήπτρια, ή	συμβοηθός
σύμμετρος, ὁ	μετρημένος
συμπάρειμι	παρευρίσκομαι, συνυπάρχω
σύνειμι	(+ δοτ.) συναναστρέφομαι
συνελόντι εἰπεῖν	με λίγα λόγια
συνίημι	αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω
συνίστημι	φέρνω κάποιους κοντά, συνενώνω
συνουσία, ή	κοινωνική συναναστροφή, συντροφιά
σφίσι	(γ' πληθ. προσωπ. αντ.) σε αυτούς
τίθημι	θέτω
ύφιεμαι	υπομένω
φάσκω	λέω, βεβαιώνω, ισχυρίζομαι
φείδομαι	κάνω οικονομία, δείχνω συγκράτηση
φεύγω	φεύγω από την πατρίδα μου, είμαι εξόριστος
	λέγω, ισχυρίζομαι
φημι	σκέφτομαι
φρονέω-ῶ	η φρουρά
φυλακή, ή	είμαι στενοχωρημένος/δυσαρεστημένος,
χαλεπῶς φέρω	δυσφορώ
χράομαι-ῶμαι	(+ δοτ.) χρησιμοποιώ, έχω
χρεία, ή	χρήση, ωφέλεια
ψεύδομαι	αθετώ τον λόγο μου, φαίνομαι ανακόλουθος,
	εξαπατώ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ': ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑ
ΚΩΛΑ ΓΡΑΦΗ

α-προτ	κύρια πρόταση
ἄ(αναφ)-προτ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με τον ἄ
ἄν(υποθ)-προτ	υποθετική πρόταση εισαγόμενη με τον ἄν
ἀνθ' ὧν(αναφ)-προτ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με το ἀνθ' ὧν
ἐάν(υποθ)-προτ	υποθετική πρόταση εισαγόμενη με τον ἐάν
εἰ(υποθ)-προτ	υποθετική πρόταση εισαγόμενη με τον εἰ
ἐν ἧ(αναφ)-προτ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με το ἐν ἧ
ἐξ ὧν(αναφ)-προτ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με το ἐξ ὧν
ἐπεὶ(αιτ)-προτ	αιτιολογική πρόταση εισαγόμενη με τον ἐπεὶ
ἐπειδὴν(χρον)-προτ	χρονική πρόταση εισαγόμενη με τον ἐπειδὴν
ἐπειδὴ(αιτ)-προτ	αιτιολογική πρόταση εισαγόμενη με τον ἐπειδὴ
ἐφ' ἧν(αναφ)-προτ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με το ἐφ' ἧν
ἦν(υποθ)-προτ	υποθετική πρόταση εισαγόμενη με τον ἦν
ἦς(αναφ)-προτ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με τον ἦς
ἵνα(τελ)-προτ	τελική πρόταση εισαγόμενη με τον ἵνα
κἄν(εναντ)-προτ	εναντιωματική πρόταση εισαγόμενη με τον κἄν
ὄ τι(αναφ)-προτ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με τον ὄ τι
ὄ(αναφ)-προτ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με τον ὄ
οἷα(αναφ)-προτ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με τον οἷα
οἵπερ(αναφ)-προτ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με τον οἵπερ
οἷς(αναφ)-προτ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με τον οἷς
ὅποτε(χρον)-προτ	χρονική πρόταση εισαγόμενη με τον ὅποτε
ὅπου(αναφ)-προτ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με τον ὅπου
ὅπως(πλ.ερ)-προτ	πλάγια ερωτηματική πρόταση εισαγόμενη με τον ὅπως
ὅπως(τελ)-προτ	τελική πρόταση εισαγόμενη με τον ὅπως
ὅς(αναφ)-προτ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με τον ὅς
ὅταν(χρον)-προτ	χρονική πρόταση εισαγόμενη με τον ὅταν

ὅτι(αιτ)-πρότ	αιτιολογική πρόταση εισαγόμενη με τον <i>ὅτι</i>
ὅτι(ειδ)-πρότ	ειδική πρόταση εισαγόμενη με τον <i>ὅτι</i>
ὡς(ειδ)-πρότ	ειδική πρόταση εισαγόμενη με τον <i>ὡς</i>
ὡς(αναφ)-πρότ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με τον <i>ὡς</i>
ὥσπερ (αναφ)-πρότ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με τον <i>ὥσπερ</i>
ὥστε(συμπ)-πρότ	συμπερασματική εισαγόμενη με τον <i>ὥστε</i>
μτχ φρ (επιθ)	μετοχική φράση (η μετοχή είναι επιθετική)
μτχ φρ (κατ)	μετοχική φράση (η μετοχή είναι κατηγορηματική)
μτχ φρ (επιρ)	μετοχική φράση (η μετοχή είναι επιρρηματική)
	Η επιρρηματική μετοχή μπορεί να είναι: χρονική, αιτιολογική, τελική, υποθετική, εναντιωματική ή τροπική.

Σημείωση: Στην κατά κῶλα γραφή υπογραμμίζεται μόνο το ρήμα της κύριας πρότασης.

